منتدى اقرأ الثقافي
www.iqra.ahlamontada.com

بسم الله الرحمن الرحيم

موسڵمانان و عەولەمە

مەبەست لە زنجیرەی هزری هاوچەرخی ئیسلامی

- دەوڵەمەندکردنی کتێبخانەی کوردییە بە گرنگترین و کاریگەرترین دەقی ئەو کتێبانەی کە مەشخەڵی سەرڕێی هزری هاوچەرخی ئیسلامین .

- ئاشناکردنی خوێنەرە لاوی موسڵمانی کوردە بە دەقی ئەو کتێبانەی کە سەرچاوەن بۆ ڕۆشنبیری ئیسلامی و سازێنەری ڕابوونی ئیسلامین .

- شارەزاکردنی ڕاستەوخۆی لاوی کورد بەم سەرچاوانە، ئازادکردنیان لە گشت کۆت و بەند و بۆچوونێکی تەسکی حزبایەتی و تاکڕەوی و ڕەوتگەرایی .

- بناغەیەک بێ بۆ بنیادنانی کەسایەتییەکی ئیسلامی بەهێزتر بۆ هەرتاکێکی موسڵمانی کورد، تا توانای ئەنجامدانی ئەو گۆڕانکارییانەی هەبێ، کە خوای پەروەردگار پێی سپاردووە .

دەگەڵ ڕێز و تەقدیرمان بۆ بیرورای نوسەرانی ئەم زنجیرەیە، مەرج نییە ئێمە پابەندی هەموو بیروبۆچوونەکانیان بین .

با دەستوورێشمان لە وەرگرتن فەرمایشتەکەی خوای پەروەردگار بێت :

الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ ۚ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ
هَدَاهُمُ اللَّهُ ۖ وَأُولَٰئِكَ هُمْ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿١٨﴾ سورة الزمر

موسڵمانان و عەولەمە

نووسینی

محمد قطب

وەرگێڕانی

ابراهیم حسن سعید

پێداچوونەوەی

نەوال محمد سعید

التفسیر

١٤٢٧ هەولێر ٢٠٠٦

مافی لەچاپدانەوەی پارێزراوە بۆ
نوسینگەی تەفسیر

ناوی پەرتوک: موسڵمانان و عەولەمە
نووسەر : محمد قطب
وەرگێڕانی : ابراهیم حسن سعید
بڵاوکردنەوەی: نوسینگەی تەفسیر/ هەولێر
تـــایتلی بەرگ: نەوزاد کۆیی
بەرگ : أمین مخلص
نۆرە و ساڵی چاپ: یـەکـەم ١٤٢٧ك – ٢٠٠٦ز
تیـــــراژ: ٢٠٠٠ دانـــە
لەکتێبخانەی گشتی هەولێر ژمارەی سپاردنی (٦٠٣) ساڵی ٢٠٠٥ دراوەتێ

تەفسیر
بۆ بڵاوکردنەوە و ڕاگەیاندن
هەولێر- شەقامی دادگا - ژێر لوتێلی شیرین پالاس
ت : ٢٢٢١٦٩٥ - ٢٢٣٠٩٠٨- ٢٥١٨١٢٨
مۆبایل : ٠٧٥٠ ٤٦٠ ٥١ ٢٢ - ٠٧٧٠ ١٣٨ ٧٢ ٩١
tafseeroffice@yahoo.com
tafseeroffice@maktoob.com
altafseer@hotmail.com

پێشەکی

ئیمرۆ موسوڵمانان سکاڵا دەکەن لە عەولەمە و ئەو ئایندە ترسناکەی، کە بۆتە هەڕەشە بۆیان، حەقیشیانە، کە سکاڵا بکەن، چونکە ئەوان لەپێشەوەی مەرام و نیازی عەولەمەن، با ناونیشانیان ((جیهانی سێهەم)) بێت، یان ((جیهانی ئیسلامی))، یان ((ولاتە تازە پێگەیشتوەکان)) یان ((ولاتە دواکەوتوەکان)) یان ((ولاتە هەژارەکان))!

بەڵام موسوڵمانان -لەم سکاڵا و ترس و بیمەیان- کەم جار بە بیریان دادێت - کە بە هۆی- پشت کردن لە ئایینەکەیان و خۆ کێشانەوە لە فەرمانەکانی و لادانیان لێ ی، لە نێوان ئەم چەند سەدەی دواییەدا -یەکەم هۆی زەبونی و بێ هێزیانە، ئەوان- بە هۆی ئەم کەم تەرخەمیە لە ئاست ئایینەکەیان- ڕێگەیان خۆش کرد بۆ هێزێکی نەفامی وەحشیگەری، کەوا دەسەڵاتی خۆی بەسەر جیهاندا بسەپێنێ، پاشان ئەوانیش لەسەر ڕێگای خۆیان لابدات و تێك بشکێنێ!

لەم چەند لاپەرە کەمەدا، دەمەوێ تیشکێکی خێرا بخەمە سەر چەند خاڵێك دەربارەی عەولەمە و هەڵوێستی موسوڵمانان لە بەرامبەریدا، کە پێشەکی باسەکەم لەسەر ڕەهەندەکانی عەولەمەیە، پاشان دەربارەی بەر پرسیاریەتی ئوممەتی ئیسلامە لەسەرهەڵدان و جێگیر بوونی عەولەمە، پاشان هەڵوێستی موسوڵمانان بەرامبەری لە ڕابردو و ئایندەدا.

با لە بیریشم نەچێ، تیشکێك بخەمە سەر هەڵوێستی ((عەلمانیەکان)) دەربارەی عەولەمە، کە خۆشحالیان بەهاتنی و مزگێنی دانیان پێ ی، کەوا عەولەمە ئەو ئامێرە ڕاماڵە(البلدوزر)یە کەوا ئیسلامیان بۆ ڕیشە کێش دەکات،

پاش ئەوەی عەلمانیەکان خۆیان ماندوو بوون، هێندی بە پاچ و تەورەکانیان لە ئیسلام بدەن بۆ ئەوەی بیروخێنن و لە ڕەگ و ڕیشالەوە هەڵی بکەنن، بەڵام کارەکەیان سەری نەگرت، جگە لە بەزین و سەر شۆری چی تریان بۆ نەماوە.

لە دوایی باسەکەم دا، تیشکێکی خێرا دەخەمە سەر ئاییندەی چاوەڕوان کراو: ئاییندەی عەولەمە و ئاییندەی ئیسلام.

ئەگەر چی ئەم چەند لاپەرە کەمە ناتوانێ مافی بابەتێکی ئەوها گرنگ و گەورە بدات، بەڵکو ئەمە تەنها بەبیرهێنانەوەیە، هەروەکو خوای گەورە دەفەرموێ: ﴿ و ذكر فأن الذكرى تنفع المؤمنين: تۆ هەر وەبیریان بخەوە، بیرەوەری بەهرە دەدا بەوانەی خاوەن باوەڕن ﴾.

و على الله قصد السبيل و منه العون وعليه التوكل و منه التوفيق..

محمد قطب

ڕەهەندەکانی عەولەمە

زۆر خەڵك پرسیار دەکەن، بەتەواوی مەبەست لە عەولەمە چی یە؟

دوور لەو پێناسە تیۆریانەی، کە بۆ عەولەمە کراوە، نمونەیەك دەهێنینەوە، کەوا ڕەهەندەکانی واقعی عەولەمە ڕوون دەکاتەوە.

پێش ماوەیەك کە زۆر دوور نیە، وڵاتە بەرهەم هێنەکانی نەوت ویستیان بەرهەمی خۆیان کەم بکەنەوە، بۆ ئەوەی نرخی نەوت لە بازار بەرز ببێتەوە، دوای ئەوەی نرخی دابەزی، بە هۆی زۆری بەرهەم بێگومان نرخی هەستاوەو گەیشتە ئەو لوتکەیەی، کە پێشتر لە ساڵانی بازدان(طفرة) پێ ی گەیشتبون.

ئا لێرەدا زل هێزەکان.. یان با بڵێین زل هێزی گەورە رازی نەبوون، خۆیان هاتنە ناو ئەو مەسەلەیە بۆ ئەوەی فشار بخەنە سەر وڵاتە بەرهەم هێنەکانی نەوت، کە زیاتر بەرهەمی نەوت بنێرنە بازار، بۆ ئەوەی نرخی دابەزێتە ئەو ئاستەی، کە لەگەڵ چاوچنۆکی و ئارەزو و بەرژەوەندی ئەوان بگونجێ.

لە کۆتاییدا وڵاتە بەرهەم هێنەکانی نەوت ناچار بوون سەر دانەوێنن بۆ ئەم فشارەی کرا بووە سەریان و، لەژێر هەرەشەی سزادان، ناچار بوون بەرهەمی خۆیان زیاد بکەن بۆ ئەو ئەندازەیەی، کە داوایان لێ کرابوو، یان نزیك لەم ئەندازەیە!

ئەمە نمونەیەکی واقعی لایەنی ئابوری عەولەمەیە، کە پێویست بە کۆشش ناکات بۆ پوخت کردنی رەهەند و هۆکارەکانی. چونکە جیهانی سێ یەم -کە زۆربەی (نەوت) بەرهەم دێنێ، کە ئەمڕۆ لە پیشەسازی جیهان بەکار دەهێنرێ، کەوا موسوڵمانان لەوە پشکی هەرە زۆریان تێدا هەیە- و خاوەنی کەرستەی خاوی زۆرە، کە وڵاتە پیشەسازیەکان پێویستیان پێ هەیە، بەڵام جیهانی سێهەم

خاوەنی کارگەکان نیيە، خاوەنی ئەو شارەزايی و تەکنۆلۆجيايە نیيە بۆ ئەوەی کارگەکانی پێ هەڵبسورێنێ ئەگەر هەبێ. بەڵکو ئەوەی خاوەنی شارەزای و تەکنۆلۆجيايە، ڕۆژ ئاوایە -لە سەروی هەموان ئەمریکا- پاشان ئەو ڕۆژئاوايە، فشار دەخاتە سەر جیهانی سێهەم -کە هەژار و نەفام و زەبونە- بۆ ئەوەی کەرستە خاوەکانی بە هەرزانترین نرخ پێی بفرۆشێ، پاشان ڕۆژئاوا لەلای خۆی لە پیشەسازیدا بەکاری دەهێنێ و دەیکاتەوە کەل و پەل، پاشان ڕەوانەی جیهانی سێهەمی دەکاتەوە و، بە گران ترین نرخ پێیان دەفرۆشێت، کە لەمەدا ڕۆژ ئاوا لەیەك کاتدا چەند جارە قانجاز دەکات: قازانجی ماددی و قازانجی مەعنەوی. ماددیەکە بە دابەزینی نرخی کڕین و هەستانی نرخی فرۆشتن، مەعنەویەکەش بەسەر شۆڕکردنی جیهانی سێهەم، کە بەردەوام هەست بکەن، کەم هێز و بچوك و کەمن لە چاو ڕۆژئاوا و، بەردەوام دەبێ بە دوای ئەوان بکەون و پاشکۆی ئەوان بن.

ئەم ڕووە لە ڕووەکانی عەولەمە، زۆر ئاشکراو دیارە پێویستی زیاتر بە روون کردنەوە نی یە!

بەڵام چەند هۆ(وسیلە)یەکی هەیە، زیاتر پێویستی بە ئاشکراکردن و ڕوون کردنەوە هەیە.

ئەو تایبەتیکردن(خصخصة)ی،[1] کە بەسەر وڵاتانی جیهانی سێهەم دا سەپێنراوە چەند ڕەهەندێکی هەیە.

لە ڕەهەندەکانیدا لابردنی دەسەڵاتی دەوڵەت لەسەر موڵکە نەتەوەییەکانی بە

[1] خصخصة: واتە گەڕاندنەوەی موڵکیەتی کەرتی گشتی بۆ تاك لەرێی فرۆشتنەوە.

جۆرێك واى لێدێت، كە دەوڵەت هیچ دەسەڵاتێكى نامێنێت لە قەدەغەكردن و بەخشین و پاراستن و بەكارهێنانى، كە سود وقازانجى بۆ دەوڵەتەكە و میللەتەكەى هەبێت، بەڵكو لە هەنگاوى یەكەمدا دەكرێتە مولكى كەرتى تایبەت، بە بیانوى ئەوەى ئەو كەرتە تایبەتە، تواناداترە لە بەڕێوەبردن و بەكارهێنانیدا، یاخود بە هەر بیانویەك بێت، كە ڕەنگە بیانوەكە لە خودى خۆیدا ڕاست بێت، بەڵام هۆیە ڕاستەقینەكە ناشارێتەوە!

لە هەنگاوى دووەمدا، بوارە تایبەت كراوەكان دەخرێنە ڕوو بۆ وەبەرهێنانى جیهانى، لەم هەنگاوەدا سەرمایە جیهانیەكان دێن بەشدارى دەكەن لە كردەى وەبەرهێنان، چەند مەرجێكى دیارى كراو دادەنێن بۆ بەرژەوەندى خۆیان، لەوانە كەم كردنەوەى باج لەسەریان و ڕێگە پێدانیان بە گواستنەوەى دەست كەوت و قازانجیان بۆ دەرەوە، دانەنانى كۆسپ و تەگەرە لە بەردەمیان دا، وەكو دروست كردنى پاراستنى گومرگى، یاخود هەر جۆرە پاراستنێك بۆ پیشەسازیە خۆماڵیە بچوكەكان، كە سەرمایەى ناوخۆیی و ماندووبونى خۆى بەڕێوەیان دەبات. ئەمەیان -كە بەبێ پاراستنە- شكست دێنێت لە كێ بركێ كردن لە بازاڕەكانى جیهاندا، بەڵكو لە خودى بازارەكانى نێوخۆشدا، لە ئەنجام دا دەگاتە بەشداریكردن لەگەڵ سەرمایەى بیانى، یاخود بۆ لەناوچوون!

كەواتە عەولەمە لە ڕوى ئابوریەوە بە نیسبەت -جیهانى سێهەم- هەر هیچ نەبێ ئەو زاڵبونە ڕاماڵەو پشت شكێنەرەى سەرمایەى ڕۆژ ئاوایە بەسەر ئابورى جیهانى سێهەمدا، لەگەڵ دانانى ئابوریەكەى لە نێوان هەردوو لاى ماشەدا، ئەنجا چ بە دابەزینى نرخى كەرەستە خاوەكان بێت، یان بەرز كردنەوەى نرخى بەرهەم

هێنان، لەگەڵ سڕ کردنی ئەو وڵات و گەلانەی بەوەی، کە ئارەزویان دێنێتە دی لە پەرەسەندنی ئابووری، کەوا لە ئـەنجامی هـاتنی عەولەمـە لـە جیهـانی سـێهەم ڕوودەدا، کە ئەم پەرەسەندنە ئابوریە یارمەتیان دەدات بۆ دانـەوەی قـەرزەکانیان، لە گەڵ کردنەوەی دەرگا بۆ ئەو کەسانەی بێ ئیش و کار دانیشتینە، کـە ئـیش و کاریان بۆ دابـین دەکـات و، لـەو سـەخڵەتیەی ئـەمڕۆ تێـی کەوتوونـە ڕزگاریـان دەکات، بەڵێنیان پێ دەدەن کە ئەمانەیان لـە ماوەیـەکی زۆر نزیـك بـۆ دەکـەن، بەڵام دەرئەنجام و ئاکامی ئەم کارانە لە کۆتاییدا دەبێتە هـۆی ئـەوەی، کـە ئـەو گەلانە دەستبەرداری بنەماکانی بوون و کیانیان بەلاوە بنێن، پاشان ڕۆژ ئـاوا زاڵ بێ بە سەریاندا و فەرمان ڕەوایی کردنێکی تەواو بەسەر چارەنوسیاندا.

ئێستا پرسیارێکی زۆر گرنگ بە دێتە بەرچاو.. ئەویش:

کێ خاوەنی سەرمایەی گەورەی بێگانەیە، کە دێت بۆ وەبەرهەم هێنـان پـاش ئەوەی هەموو دەرگاکانی لەسەر پشت بۆ دەکرێتەوە؟!

بەڕاستی –ئەگەر بمانەوێ و نەمانەوێ- سەرمایەی جولەکەی جیهانە، کـە لـە وڵاتی خۆیدا زاڵە بەسەریداو، هەوڵ دەدا بۆ زاڵ بوون بەسەر هەموو جیهاندا!

لێرەدا ڕوێکی تری عەولەمە سەر هەڵدەدا، کە شوێنەوارەکەی هیـچی کـەمتر نی یە لە زاڵ بوونە ئابوریەکەی، بەڵکو لە دیدو بۆچوونی ئێمەدا ترسناك ترو توند ترە!

بەڕاستی پلانی داڕێژراوی جولەکـەکان بـۆ نەتـەوەکان (الامیـة) –کـە هـەموو نەتەوەیەك جگە لە جولەکـە دەگرێتـەوە- هـەر وەکـو کـە لەپـەرتوکی (تلمـود) هاتووە، کە نەتەوەکان (الامیین) گوێدرێژن، خودا دروستی کردون بۆ ئەوەی گـەلی

هەڵبژێردراوی خوا (شعب الله المختـار) سواری پشتیان بێ، دەڵێن: لە چاکەی خـوا لەسەر گەلی هەڵبژاردراو ئەوەیە، کە ئەو گوێدرێژانەی لەسەر وێنـەی ئـادەمیزاد دروست کردوە بۆ ئەوەی ئەو گەلە هەڵبژێردراوە بتوانێ بەکاریان بێنێ!!

بێگومان لەسەر ئەم روانینە چەند شتێکی زۆر ترسناك دروست دەبێت:

ئەویش کەی مرۆڤ دەبێتە گوێ درێژ.. چۆنیش دەکرێتە گوێ درێژ؟!

خودای باڵا دەسـت لـە قورئـانی پـیرۆز دەفـەرموێ: ﴿ وَلَقَـدْ كَرَّمْنَـا بَنِـي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُم مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلاً: ئێمە رێزمان لە نەوەی ئادەم گرت و لە وشـکانی و لـە زەریـادا هـەڵمان گرتن، رۆزی پاکژمان پێداون، لە چاو زۆر لە کـردەی خۆمـان زۆر پـتر قـەدرمان گرتون﴾.اسراء: ٧٠.

کەواتە مرۆڤ لە بنچینەدا رێزدارە.. بەڵام -لە چـەند حـاڵ و بارێکـدا- خـۆی دێنێتە پلەی خوارەوەی خـوارەوە ﴿ ...لَهُـمْ قُلُـوبٌ لاَّ يَفْقَهُـونَ بِهَـا وَلَهُـمْ أَعْـيُنٌ لاَّ يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لاَّ يَسْمَعُونَ بِهَا أُوْلَئِـكَ كَالأَنْعَـامِ بَـلْ هُـمْ أَضَـلُّ أُوْلَئِـكَ هُـمُ الْغَافِلُونَ: دڵیان هەیە و پێی تێ ناگەن، چاویان هەیـە و پێـی نـابینن، گـوێ یـان هەیەو پێی نابیستن، ئەوانە وەکو ئاژەڵن، بگرە لەوان گومڕاترن، ئاگایان لـە هـیچ شت نیە﴾ أعراف: ١٧٩.

﴿ كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُّسْتَنفِرَةٌ، فَرَّتْ مِـن قَـسْوَرَةٍ: دەت وت ئـەوان گـۆرە خەرگـەلی رەقوکن، کە لە ترسی شێر هەڵاتوون﴾ مدثر: ٥٠-٥١.

ئەمەش کاتێك وایان بەسەر دێت، کە ڕوو لە پەرسـتنی خـودا وەردەگێـڕن و، جگە لەو دەپەرستن...

یان مانای ئەمە بە گوزارشێکی تر ئەوەیە، کە ئەو مرۆڤــەی خــاوەن عەقیــدە بێت، خاوەن باوەڕ و ئەخلاقێك بێت، کە لە عەقیدەکە هەڵقولاّ بێت، ناکرێتە گوێ درێژ..

باشــە ئەگــەر ئامانجمــان ئــەوە بێــت مرۆڤــەکان بکەینــە گــوێ درێــژ -کــە مەبەستمانە- دەبێ چ بکەین؟

وەڵامەکە ئاشکرایە: عەقیدە و ئەخلاقیان تێك دەدەین!

ئەمە بێگومان کۆنگرە نێو دەوڵەتیەکان پێی هەڵدەستن، کــە کــات ناکاتێــك دەبەسترێت، بۆ ئەوەی شەرعیەت بدەنە بەد ڕەوشــتی و نــەوازەیی جنــسی(شـذوذ الجنسي) و سەربەستی لە بارچون (الاجهاض) و، پێك هێنانی خێزانێك بــەبێ ژن و مێرد و، نەهێشتنی دەسەلاّتی بــاوك لەســەر هــەڵس و کــەوتی منداڵــەکانی و ئازادی بیروڕا، کە مەبەستیان ئازادی بێبڕوایی(الحاد) بونە!

ئەم کۆنگرانە وە نەبێ بە شێوەیەکی سادە ببەسترێن! بەڵکو -لەگەڵ ئەوەی کە زۆر دزێوو قێزەونە- بەشێکە بەوردی لەلایەن پلانگێڕی گەورەو خراپەکار بــەوردی دیراسە کراوە، ئەوانەی بەم کارە دزێوە هەڵدەستن تێك دەری زەوین: ﴿... وَيَسْعَوْنَ فِي الأَرْضِ فَسَاداً وَاللّهُ لاَ يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ: هەر بەدفــەری پیــشەیانە و دەیانــەوێ خراپە بەرێوەبەرن و خودا لە خراپە کاران خۆشی نایەت﴾ مائدة: ٦٤.

ئەم کۆنگرانە وەنەبێ تــەنها شــتێك بــن بۆخۆیــان ببەســترێن، بــا ناونیــشانی تایبەتی بۆ دابنێن، وەکو کۆنگرەی دانیــشتوان (الــسکان) یــان کــۆنگرەی ژنــان (المرأة) کە لە ساڵی (٢٠٠٠) بەسترا، یان جگە لەمانــە، بــەڵکو بەســتنی ئــەم کۆنگرانــە بەشــێکی پێکــەوە بەســتراون -بــا ئاڕاستەشــیان جیــاواز بێــت-

بەسەرپەرشتی و بەڕێوەبردنێکی یەکگرتو کار دەکەن، هەروەکو پێیەکانی هەشتپێ(الاخطبوط) هەریەکە بە ئاڕاستەیەکدا پەلی هاویشتوە، لێرە گازێك دەگرێت لەوێ گازێك، بەلاّم بە بەڕێوەبردنێکی یەکگرتو، کەوا جێگیرە لەنێو سەری هەشتپێ(اخطبوط)دا!

کاتێك ئەم کارە بە شێوەی کۆنگرەی نێودەوڵەتی دەبەستن و هەوڵ دەدەن لەڕێگای دەزگای نەتەوەکان و (هیئة الامم) بەسەر خەڵکی بسەپێنن و، هەڕەشە لەوانە دەکەن کە پێی رازی نین -بە تایبەتی موسوڵمانەکان- بە دانانی سزا لەسەریان، ئەگەر بێت و بڕیارەکانی جێبەجێ نەکەن.

ئەمانە هەمووی چەند بەڵگەو نیشانەیەکی هەیە..

بەڵگەو نیشانەی یەکەم ئەوەیە، کە بەڕاستی توانرا چەند کەسانێك بکرێنە کەر، کە زۆر بە بوێری و بێ شەرمیەوە بە ئارەزو و هەستی شەیتان قسە بکەن، داوا دەکەن بە ئاشکرا سەرپێچی خواو فەرمانەکانی بکرێ، حەرام حەلال بکرێ و حەلاڵ حەرام بکرێ و یاسا دابنرێ بەبێ ئەوەی خوا ناردبێتی، لەبەر خاتری ئەمە چەند کۆنگرەیەك گرێ دەدەن، کە تیایدا ئاشکرای هەموو شتێکی عەیب و قێزەون دەکەن، کە هەرگیز ئەم کارە بەتاوان نازانن و شەرم نایان گرێ. بە ڕاستی ئەم ڕەوشتەیان جۆرێکە لەو نزمیەو دابەزینەی، کە مرۆڤایەتی تاکو ئێستا لە مێژووی خۆی نەگەیشتۆتە ئەم ئاستە. بەڵێ ئەوەی ئەوانە بانگەشەی بۆ دەکەن لەم ڕەوشتە خراپانە، ئەوا لە مێژووی نەتەوەکان، ڕووی داوەو نمونەی هەبوە، بەلاّم بە هیچ جۆرێك شەرعیەتی نەدرایتێ، بەڵکو بە پەنهانی، یان نیمچە پەنهانی ئەنجام دەدرا، پاشان ئەوەندەش بەربلاّو نەبوو، چونکە دەروونی مرۆڤەکان -کە

خوا ڕێزی گرتوە- بە ئەستەمی ئەزانێ ئەگەرچی سەرلێ شێواویش بوو، کە بەناوی ئاشکراو ڕووت، خۆی بێنێتە نزمی گیانلەبەرو خەریکی ئیشی ئەو بێ. بەڵێ حاڵەتی ناواز(شاذ) هەبووە وەکو گەلی پێغەمبەر (لوط) سەلامی خوای لەسەر بێ، بەڵام شێوەی گەلی (لوط) بە نیسبەت هەموو مرۆڤایەتی شێوەیەکی تاك ڕەوە، بە نەفرەت بووە لە زەمین و ئاسمان، بەڵام ئەمڕۆ دەیانەوێ بە ئاشکرا، شەرعیەت بدەنە ئەو نزمی و دابەزینە، بۆ ئەوەی هەر ئەوە ببێتە بنچینەیەکی بڵاو لە ناو خەڵکیدا!

بەڵگەو نیشانەی دووەم ئەوەیە، کە بەدڕەوشتەکان، تەنها بە بەدڕەوشتی واز ناهێنن و بەو ژمارە کەمە لەو گوێدرێژانەی، کە لەژێر دەستیانیان قەناعەت ناکەن، بەڵکو زیاتر داوا دەکەن! دەیانەوێ هەموو مرۆڤایەتی بکەنە کەر، بە کەرکردنیش(الاستحمار) ئەنجام دەدەن بەو ئامرازە (نێو دەوڵەتیانەی!) کە لەژێر دەستیان دایە، بۆ بڵاوبونەوەی بەکەرکردن لەنێو مرۆڤایەتیدا.

بەڵگەو نیشانەی تایبەتی، کە نابێ ئێمەی موسوڵمانان لە دەستمان دەرچێ ئەوەیە، کە ئەوان مەبەستی سەرەکی و ئامانجی سەرەکیان ئیسلامە، ئەوانە ناسرەون، هەتا موسوڵمانان لە دینەکەیان هەڵ نەگەڕێننەوە.. ئەگەر بۆیان بکرێ: ﴿...وَلاَ يَزَالُونَ يُقَاتِلُونَكُمْ حَتَّىَ يَرُدُّوكُمْ عَن دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُواْ...: ئەوان بەردەوام دەگەڵ ئێوە بەشەڕ دێن هەتا _ ئەگەر بۆیان بلوێ _ ئێوە لە دینەکەی خۆتان وەر بگێڕن﴾ بقرە: ٢١٧.

* * *

کەواتە عەولەمە هەروەکو لەسەرەتاوە دەردەکەوێ، تەنها یەك ڕوو و لایەنێکی نییە، بەڵکو -هەروەکو بینیمان- شێوەیەکی هەشت پێی هەیە، کە هەریەکە لە ئابوری و ڕامیاری و فیکری و ئەخلاقی و ڕۆشنبیری و نەریت و عادەت دەگرێتە خۆی.

هەتا گریمان -ئەگەرچی ڕاستیش نییە- ئامانجی سەرەکی مەسەلەی ئابوریە، ئەم کارە بەبێ هاوکاری لایەنەکانی تر بۆیان سەر ناگرێ! چونکە ئەو گەلەی کە خاوەن دینێکن شانازی پێوە دەکەن، خاوەن ئەخلاقێکن شانازی پێوە دەکەن، ڕۆشەنبیریەکی جیاکار و، چەند بنەمایەکی سەرەکیان هەیە، داکۆکی لەسەر دەکەن و موکڕن لەسەری، ئەوە ئەوها بە ئاسانی سەر دانانەوێنن بۆ زاڵ بوونی ئابوری. ئەگەر چی با لە هەموو لایەك گەمارۆیان بدات، بەڵکو شانازیان بە دین و ئەخلاق و بنەمایان، وایان لێ دەکات بۆ ماوەیەکی زۆر بەرگری بکەن. بۆ ئەوەی ڕزگاریان بێ لەو بەندایەتیەو پەرستنەی، کە بەزۆر بەسەریاندا سەپاندویانە، بەڵام لەو کاتەدا هەشتپێ هەوڵ دانەکەی بە فیڕۆ دەچێت و بودەل دەبێتەوە! کەواتە دەبێت لەبەر خاتری زاڵ بوونە ئابوریەکەی خۆی، کەسایەتی نەتەوەکان بسڕێتەوە، بنەما دەروونی و فیکری و بیرو ڕایان بتوێنرێتەوە، بۆ ئەوەی سەرکردە کردنی لە لایەن شەیتان ئاسان بێت!

بەرپرسیاریەتی ئوممەتی ئیسلامی

خودای گەورە ئەم ئوممەتەی هێنا کایەوە -کە ئومەتی یەکخواپەرستییە- بۆ ئەوەی چەند ئامانجێکی دیاریکراو بێنێتە دی:

بۆ ئەوەی ببێتە باشترین ئوممەت، کە بۆ مرۆڤایەتی هاتبێت، کە فەرمان بە چاکە بکات و، ڕێی خراپە بگرێ و بڕواشی بەخوا هەبێ: ﴿ كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللّهِ...: ئێوە چاکترین کۆمەڵن لەناو مەردومی دونیادا سەرو هەڵدا؛ فەرمان بەچاکە دەدەن و ڕێ لە نارەوا دەبەستن. باوەڕیشتان بە خوا هەیە﴾ ال عمران:١١٠.

بۆ ئەوەی ببێتە ڕابەرو پێشەواو شاهێد لەسەر هەموو مرۆڤایەتی: ﴿...وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِّتَكُونُواْ شُهَدَاء عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا: بەم شێوەیە ئێمە ئێوەمان کردۆتە ئوممەتێکی هەڵبژاردە؛ تا ئاگاو لە مەردوم هەبێ و پێغەمبەریش چاودێریتان لێ بکا﴾ بقرة:١٤٣.

بۆ ئەوەی پەیامی ئەو پێغەمبەرە دواییە -سەڵات و سەلامی خوای لەسەر بێ- بۆ هەموو مرۆڤایەتی هەڵبگرێ، لەو کاتەی کە هاتوە، هەتا ئەو کاتەی، کە خوای گەورە زەوی و ئەوەی کە لەسەریەتی دەگرێتەوە خۆی، بۆ ئەوە خەڵکی لە تاریکیەکان رزگار بکات بۆ ڕوناکی، لەسەر ڕۆشنایی و ڕێنمایی قورئانی پیرۆز، کە لەلایەن خودای بالادەستەوە دابەزیوە: ﴿ الَر، كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ، اللّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الأَرْضِ...: ئەلیف، لام، ڕا، کتێبێکە بۆ تۆمان ناردە خوارەوە، هەتا خەڵکی -بەئیزنی پەروەردگاریان- لە تاریکی بەرەو ڕووناکی وەگوێزێ؛

ڕێگەی خاوەن دەسەڵاتی شایانی هەمو ستایشێکە، ئەو خودایـەی هەرچـی لـەناو ئاسمانەکان و زەمیندان، گشت هی ئەون﴾ ابراهیم: ١،٢.

خوای گەورە گرەنتی داوە بەم ئوممەتە -کاتێك بەتەواوی بە داخوازیەکانی ئـەم دینە هەڵدەستیّ- ئەوە جێگیرو جێنشین و دەسـەڵات و دڵنیایـان بکـات: ﴿ وَعَـدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُم فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا...: خوا بەوانـەی لـە ئێـوە بڕوایـان هەیـە و ئاکار چاکن، بەڵێنی دا: لـەم زەمینـە دەیانکاتـە جێگـە نـشین؛ هـەروەکو چـۆن ئەوانەی بەر لەوانی کردە جێ نشین. دینەکەشیان -کـە خـۆی پەسـەندی کـردوە- هەر بۆیان دادەمەزرێنێ و ترسەکەشیان بـۆ دەکاتـە دڵنیـایی }تـا{ تـەنیا مـن بپەرستن؛ هیچ شتێکیش بەشەریکی من نەزانن﴾ نور: ٥٥.

ئەم جێنشینی و دەسەڵاتداریە ماوەی چەند سەدەیەك بـۆ ئـەم ئوممەتـە هاتـە دی، کە تیایدا ئوممەتی ئیسلام، لە هەموو لایەنەکان باشترین ئوممەت بـوو لەسـەر ڕووی زەوی، لە لایەنی بیروباوەڕ(العقیدة) لە لایەنی ئەخلاق و فکر و سیاسەت و جەنگ و ئابوری و شارستانیەت.. لە هەموو بوارێکی ژیاندا توانی ببێتە باشترین ئوممەت، لەو کاتەی ئەوروپا لە تاریکیەکان نقوم ببوو، کە خۆیان ناوی: سەدەکانی ناوەندی (القرون الوسطی)ی بە سەردا دەدەن.

بۆ ئەو ئوممەتە سەروەری و هێز و بەرگری هاتەدی. بۆ یەکەم جار لـە مێـژوودا مانا و چەمکی نەتەوە(امـة) هاتەدی، کە توانی چەند گەلێکی جیاواز لە ڕەگەز و زمان بگرێتە باوەش، کە ئەوانـە هـەموویان پێکـەوە یەکبەسـت بـوون بـە تاکـە

پەتێك، کە ئەویش ئیسلامە. ئەگەر چی با نێوانی شوێنیان لێك دوور بێ، با پەیوەندی نێوان کار بەدەستەکانیان جیاوازی هەبێ، بەڵام پەتی ئیسلام، کە دڵەکان و هەستەکان یەك دەخات، لە دەروونیان زۆر بەهێزترە لە هەر شتێك، کە ببێتە مایەی پەرتەوازەیی و جیاڕایی. ئەوانە هەر لە ئیسلام عەقیدەکەیان وەردەگرن، هەر لەو شێوازی گوزەرانی ژیانیان وەردەگرن، هەر لەو ئەخلاق و هەڵس و کەوت وئاراستە گشتییەکان وەردەگرن، لە گەڵ ئەوەی، کە هەموو گەلێك تایبەتمەندی خۆی هەیە، هەموو تاکێکیش تایبەتمەندی خۆی هەیە.

لە ماوەی ئەم چەند سەدەیەدا، لەلایەنی ئابوورییەوە خۆشگوزەرانیەکی فراوان بۆ ئەم ئوممەتە هاتنە دی، کە سەرچاوەکەی هەوڵ دانی موسوڵمانان بوو لە هەموو کون و کەلەبەرەکانی زەوی، کە ڕوناکیان تێدا بڵاو دەکردەوە، شتە نادیارەکانیان ئاشکرا دەکرد و، ئاوەدانیان دەکردەوە، بۆ ئەوەی ئەو ئاراستە خواییە جێبەجێ بکەن.

﴿ هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رِّزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ: ئەو کە، ئەو زەمینەی بۆ کەوی کردون؛ شانەو شان تێیدا بگەڕێن و لە بژێوەکەی بخۆن. هەستانەوەش بۆ لای ئەوە﴾ ملك: ١٥.

﴿...هُوَ أَنشَأَكُم مِنَ الأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ...: ئەو لەو خاکەی وەدی هێناون و ویستی ئاوەدانی بکەن﴾ هود: ٦١.

هەروەها چالاکیەکی زۆر لە لایەنی فیکری و عەقڵی و زانستی بۆ هاتەدی، کە لەوەو پێش بە خۆیەوە نەبینیوە، کە بەرهەمی ئەم سەدانە —سەدەی دەسەڵاتداری- پێهەڵدەستێنێ، لە زۆر ئاراستەی لێك جیاوازدا: چ لە فیقە و

ئوسولّدا، لە مێژوودا، لە پزیشکی و گەردونناسـی و بیرکـاری، لـە گەشـتیاری و دۆزینەوەی جوگرافیدا، بەڵکو لە هەموو لایەك لە لایەنەکانی ژیانی هەڵقولاّو پـڕ خێردا، زۆر شەیدای زانین زۆر شـەیدای دامەزرانـدنی خیلافـەتێکی راشـید بـوون لەسەر ئەم زەمینەدا: ﴿ وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلاَئِكَةِ إِنِّي جَاعِـلٌ فِـي الأَرْضِ خَلِيفَـةً... : ئەو کاتەی پەروەردگاری تۆ بە فریشتانی ڕاگەیاند: من دەمەوێ بریکارێك لەسـەر زەمین دیاری بکەم﴾ بقرة:٣٠.

هەروەها بوونی شارستانیەتەکی بەر فراوانی بۆ هاتـە دی، کـە تـەنها کـورت هەڵنەهێنرا بوو لە وەبـەرهێنانی مـاددی و شارسـتانیەتی مـاددی، لـە دروسـت کردنی شار و باڵەخانە و ڕێگاوبان، هەروەها هونەری بـەڕێوەبردن. بـەڵکو تـوانی مانای گەوهەری شارستانیەت بێنێتە دی، یانی بڵند کردن و بەرزکردنی مرۆڤ بـۆ ئەوەی شایەنی ڕێزلێنانی خوا بێت: بەرز بوونەوەی بە عـەقیدە، بەرز بوونەوەی بـە ئەخلاق و هەڵس و کەوت و فیکر و زانین، کە چالاکی ماددی لە هـەموو ئەمانـە سەرچاوە دەگرێ و لێ ی کورت هەڵنانرێ.

هەروەها یەکەم ئومەت بـوو کـە خوێنـدن و چارەسـەرکردنی بـە خـۆڕایی بێنێتە کایەوە، کە لەسەر ئەم دوو خزمەت گوزاریە چـەند پـارە و پـولێکی زۆری تەرخان کرد، لەسەر بودجەی دەوڵەت نەدەوەستا، کە هەیەتی یان نیەتی، گرنگـی پێدەدات یان گرنگی پێنادات، ئەوەندەی بەلاوە گرنگ بوو پاڵنەری خێـر بـێ لـە دەروونەکان و پاڵنەری بەخشینی بێ سنوریان بێ.

هەروەها یەکەم ئومـەت بـوو-یـان تاکـە ئومـەت بـوو- چـەند خانویـەك بـۆ پەککەوتوەکان (العجزة) دروست بکات بۆ سەرپەرشتی کردنیان، هەروەها چـەند

تەوێلەیەك دروست بكات بۆ حەوانەوەی ئەو گیانلەبەرانەی، کـە بـزر بووینـە بـۆ ئەوەی سەرپەرشتی بکرێن و ئالیك بدرێن!

هەروەها یەکەمین ئومەت بوو -یان تاکە ئومـەت بـوو- کـە وەفـاو ئەمـەکی دەنواند بەرامبەر بەو بەڵێن و پەیمانانەی کە لەگەڵ خەڵکانی تر گرێـی دەدا، پێـی پەیوەست دەبوو، نەك لەکاتی تەنگانە و پێویستی جێبەجێی بکات، بەڵام ئەگەر هەڵێکی بۆ ڕەخسا هەڵی بوەشێنێتەوە!

هەروا ئومەتە یەکەم ئومەت بوو -یان تاکە ئومەت بوو- کە خەڵکانی جیـاواز لە عەقیدە و بیرو بۆچونی نەدەچەوساندەوە، بەڵکو ئاگای لێ دەبـوون و بـوارێکی پـڕ ئـەمن و ئاسایشی بـۆ سـاز دەکـردن بـۆ ئـەوەی بـە ئازادیـەوە، بـیروڕا و پەرستنەکانیان ئەنجام بدەن، لە گەڵ چالاکیە ئابوری یەکانی ژیانیان، بە مـەرجێك ئەگەر شەڕانگێز نەبن و ئاشکرای شەڕانگێزیەکان نەکەن!

بە کورتی.. تاکە ئومەتی شارستانی بوو..

* * *

بەڵام وەرچەرخانێکی زۆر گەورە لە مێژوو روویدا!

دیارە ئەمەش لە نێوان شەو و ڕۆژێکدا ڕووی نەدا.. چـونکە هـیچ شـتێك لـە نێوان شەو و ڕۆژێکدا ڕوونادات، مەگەر قەزا و قـەدەری لـە ئاسـا بـەدەری خـوا نەبێت! بەڵکو هەتا کودەتای سەربازیش لە نێـوان شـەو و ڕۆژێکـدا لـە چـەرخی ((ڕووناکیدەر!!)) کە ئەمڕۆ تیایدا دەژین، ڕونادات، بـەڵکو کـاتێکی دەوێـت بـۆ بیرکردنەوەو خۆ ئامادەباشی، پێش ئەوەی لە گۆڕەپانی واقیعدا بۆ خەڵکی ببێتـە

شتێکی ناکاو..

وەرچەرخانەکە لە میانەی چەند سەدەیەك ڕویدا.

وردە وردە.. ڕووبەری ((دین)) لە دەروونەکان بەرەو داکشان چوو.

ئەم دینە بۆ ئەوە هاتە خوار، تا هەموو لایەنەکی ژیان بگرێتەوە، نەك بە تەنها لایەنێك بگرێت و بەس، با ئەو لایەنە هەرچەندە گەورە و گرنگ بێت: ﴿ قُلْ إِنَّ صَلاَتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لاَ شَرِيكَ لَهُ...: بڵێ: من نوێژ کردنم و پێك هێنانی ڕێو شوێنی حەج کردنم و ژین و مەرگم، بۆ خودایە، کە ڕاهێنەری دنیایە هەر خۆیەتی. کە هیچ هاوتای نیە﴾ أنعام: ١٦٢،١٦٣.

بڕوا بە خوای تاك و بێ هاوتا، گرنگ ترین شتە لە ژیانی مرۆڤدا. گرنگ ترین و بەنرخترین شتە لەوەی لە ژیان دا هەیە، بەڵام کاتێك ئەو بڕوایە هەر لەناخی ویژدان بێت و تریسکاییەکەی نەگاتە سەر ڕووبەری لایەنەکانی ژیانی جۆراو جۆر، نابێتە ئەو ئایینەی کە خوای گەورە ڕەوانەی کردوە، کە فەرمانی کردوە شوێنی بکەوین و سزای داناوە، کە وازی لێ بهێنین، پاداشتیشی داناوە بۆمان کە جێ بە جێی بکەین!

دینی خوا ئەوەیە، ((لە دڵ جێگیر ببێ و بە کردەوەش پشت ڕاستی بکات)) خوای گەورە تەنها داوای لە خەڵك نەکردوە لە ناخی ویژدانیاندا بڕوای پێ بهێنن، کە یەکە و لە کەس پەیدانەبوە و، کەسیشی لێ پەیدا نابێ و کەسیش وەکو ئەو نابێ... ئەگەر چی ئەمە بنچینەیە، کە دەبێ هەموو شتێکی لەسەر بنیات بنرێ... بەڵکو خوای باڵا دەست داوای لە خەڵکی کردوە، کە یەکخواپەرستی بچێتە هەموو کون و کەلەبەرەکانی ژیانیان، بەوەی، کە فەرمانەکانی جێ بە جێ

بکەن و واز لە قەدەغەکراوەکانی بهێنن و، پابەند بن بەو شەریعەتەی، کە ناردویتە خوارەوە.. چونکە هەر لادانێك لەو ڕێگایە، یان پێچەوانە کردنی دەبێتە کەم بوونەوەی بڕوا، کە هەم کار لە تەرازوو(میزان) و لە ئەنجام دەکات. بڕوایش - هەروەکو زانایانمان دەفەرمون- زیاد دەکاو کەم دەکا. زیاد دەکات بە گوێڕایەڵی بۆ فەرمانی خوا و، بە سەرپێچی کردنی کەم دەکات.

بێگومان پلەکانی کەمی بڕوا بە گۆڕینی جۆری لادانەکەو بارستایی سەرپێچیەکە دەگۆڕێت، ئەگەر چی بنچینەی بڕوا هەڵناوەشێتەوە، مەگەر کردەوەیەك لە مرۆڤ ڕوبدات، کە بڕوای پێ هەڵدەوەشاوە. ئەو کردەوانەی، کە دەقی قورئان و سوننەتی پێغەمبەر و کۆ ڕای زانایانی لەسەر بوو، وەك جنێودان بە خواو پێغەمبەرەکەی، یان کڕنوش بردن بۆ بت، یان سوك کردنی قورئانی پیرۆز، یان حوکم کردن جگە لە شەریعەتی خوا.. ئەوە ئەگەر لەو کردەوانە بوو ئەوە باوەڕەکە هەموو هەڵدەوە شێتەوە.

ئەم دینە لە واقعی ئەم زەمینەدا کاری پێ دەکرێ و بەروبومەکەی دەدا، بە ئەندزەی ئەوەی خەڵکی پێوە پابەند دەبن و دەقەکانی جێبەجێ دەکەن، بەلام ئەگەر پابەند نەبوون و دەقەکانیان ئەنجام نەداو پەیڕەوی نەبون، ئەوا ئەو دینە لە دەروونی خەڵکیدا گۆشەگیر دەبێت، هەروەها بەروبومەکەشی بە ئەندازەی ئەوەی کە لادان و سەرپێچی ڕوو دەدات تەسك دەبێتەوە.

لەم بارەیەوە ئایەتی زۆر هەن کە زۆر ڕون و ئاشکرانە -هەروەکو لە هەمو شتێك دا ڕون و ئاشکرانە: ﴿ ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ وَمِنْهُم مُّقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ بِإِذْنِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ

الْكَبِيرُ: جا ئەوسا ئەو کتێبەمان کردە میرات بـۆ ئـەو عەبدانـەمان کـە هـەڵمان بژاردن. لە ناو ئەوانیشدا کەسانێك هەن غەدرێ لە خۆ دەکـەن؛ برێکیـشیان مـام ناوەنجین. هەر لەوانیش کەسانێك هەن _ بە ئیزنی خوا _ سەبارەت بەکاری چـاکە پێشە برِی لە هەوالآن دەبرِنەوە؛ کە ئەمە زێدە بەشێکی زۆر هێژایە﴾ فاطر:٣٢.

هەموو ئەمانە برِوادارن، هەریەکە بە ئەنـدازەی بـاوەرِی چـاکە و گـەورەیی و بـەزەیی و رِەزامەنـدی خـوای بەرکـەوتوە، بێئـەوەی بنـچینەی برِوایەکـەیان هەڵبوەشێتەوە.. بەڵام ئەمانە نەخێر: ﴿ وَيَقُولُونَ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِّنْهُم مِّن بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُوْلَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ، وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم مُّعْرِضُونَ: ئەشڵێن ئێمـە باوەرِیـان هێنـاوە بـەخواو پێغەمبەر هێناوە و بەرفەرمانین لە دوای ئەوەش برِێکیان رِوو وەردەگێرِن، ئەوانـە هەر برِوادار نین. هەر هەنگاوێکیش بەرەو خودا و رِاسپاردەی بانگیان دەکەن، کـە خۆی بەکاریان رِابگا، کەچی دەستەیەکیان هەر خۆی لێ دەبوێرن﴾ نور: ٤٨،٤٧.

﴿ فَلاَ وَرَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ حَتَّىَ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لاَ يَجِدُواْ فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُواْ تَسْلِيمًا: بەڵام نەخێر سوێندەکە بە پەروەرندەی تۆ، ئەوانە نابنە خاوەنی برِوا، مەگەر وەختێ لـە کێـشەو هـەرای نێـوان خۆیانـا بتکەنە قازی و لە دڵەوە بەهەر فرمانێ تۆ بیـدەی رِەوایـان بـێ و بەتـەواوی مـل کەچی بن﴾ نساء: ٦٥.

*　　　*　　　*

ئەمە رِاستی و دروستی ئەو دینەیە، کە خـوای گـەورە ناردویتـە خـوارەوە و، پێغەمبەرﷺ فێری هاوەڵەکانی کردوە، هەروەها وەکو کە نـەوەکانی یەکـەم لـە

موسولّمانان تێی گەیشتون.

هەر بۆیە کە سەیری فیکری (ئیرجاء) دەکەی، کە تێکەڵ بە ژیانی موسولّمانان بوو، فکرەیەکی زۆر غەریب و نامۆ بوو لەو ئیسلامەی کە خوای پەروەردگار رەوانەی کردووە، ئەو فکرەی کە کردەوەی لەئیمان دەهێنێتە دەرێ ، بەڵکو لە پێویستیەکانی باوەڕیشی نە ئەژمارد، ئەم فکرەیە دەڵێ: ئەو کەسەی بڵێ (لا اله الا الله) ئەوە بڕوادارە، ئەگەرچی هیچ کردەوەیەکیش لە کردەوەکانی ئیسلام ئەنجام نەدا، هەروا دەڵێ: ((ئیمان بریتیە بەڕاست زانین و دان پێداهێنان، کردەوەش ناچێتە ناو (مسمی) ی ئیمان))، ((مسمی) ناو نیە هەروەکو هەندێك خەڵك وای بۆ دەچن، بەڵکو دەرکەوتنی ڕاستی ئەو شتەیە، کە ناوەکەی بەسەردا دراوە، هەر لەو بارەیەش وتراوە: (اسم علی مسمی، ناوێك دراوەتە سەر (مسمی)کەی. واتە ناوێکە وەسفەکەی راستە بۆ وەسف کراو).

بەڵێ! ئەم فکرە زۆر نامۆیە بەم ئیسلامە، کیتابی خوا کە ناردویتە خوارەوە، سەدەها جار نمونەی ئەو ئایەتانەی دابەزاندوە، کە دەفەرموێ: ﴿ الذین آمنوا وعملو الصالحات: ئەوانەی بڕوا دێنن و کردەوەی چاکەش دەکەن﴾ نمونەی تری وەکو ئەم ئایەتانەش زۆری دابەزاندوە: ﴿...وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا حَسَنًا، مَاكِثِينَ فِيهِ أَبَدًا: مژدە بدا بە خاوەن ئەو بڕوادارانەی ئاکار چاکن، یا پاداشتی باشیان دەبێ هەتا هەتایی لەوێ دەمێننەوە﴾ کهف: ٣،٢.

﴿ إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يِهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا: بێگومان ئەم قورئانە رێگایەکی پیشان دەدا لە

گشت ڕێیان سەر ڕاسترە. بەو بڕوادارانەش ئاکار چاکن، موژدە دەدا: پاداشتێکی گەورەیان هەیە﴾ اسراء: ٩.

﴿...فَمَن كَانَ يَرْجُو لِقَاء رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا: هەریەکێ لەنگۆ بۆ دیداری پەروەرندەی بە ئاواتە، با کاری چاك ڕەچاو بکاو لە جگە پەروەرندەی خۆی هیچ کەسێکی نەپەرستێ﴾ کهف: ١١٠.

﴿ وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُم بِالَّتِي تُقَرِّبُكُمْ عِندَنَا زُلْفَى إِلَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُوْلَئِكَ لَهُمْ جَزَاء الضِّعْفِ بِمَا عَمِلُوا وَهُمْ فِي الْغُرُفَاتِ آمِنُونَ: ماڵ و منداڵتان لەوانە نین لە ئێمەو نزیك کاتەوە، مەگین کەسێ بڕوای بە ئێمە هێنابێ و ئاکاری چاك ڕەچاو بکا، کە لەبەرامبەر کردەیان دوو سەرە پاداشت وەردەگرن و بێ دەغدەغە لە غورفەکانی بەهەشتا دەسێنەوە﴾ سبأ: ٣٧.

هەروەها فیکری (صۆفی)ش زۆر نامۆیە بەو ئیسلامەی، کە خوای گەورە ناردویەتە خوارەوە، ئەو فکرەی پەرستنی خوا گۆشەگیر دەکات لە شادی ڕۆح و زیکرکردن، شێخیش لە هۆش و بیری موریدان زۆر گەورە دەکات، هەتا وای لێدێت دەبێتە ناوەند(وسیط)ێك لە نێوان بەندە و خوا، بەڵام ئیسلام هەموو هۆ و ناوەندێك لە نێوان خودا و بەندە لا دەبات، پەرستنیش لە هەموو ژیانی مرۆڤ گشتگیر دەکات، جیهادیش دەکاتە لوتکەی هەرە بەرزی ئیسلام: ﴿ وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُواْ لِي وَلْيُؤْمِنُواْ بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ: ئەگەر عەبدەکانم لەمەڕ من لەتۆ دەپرسن، من نزیکم؛ هەرکەس هانام وەبەر بێنێ، بێ وەرامی ناهێڵمەوە، بەڵکو ڕێی ڕاست بەدی بکەن﴾ بقرة: ١٨٦.

﴿ وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ...: پەروەرندەتان گوتویە: لەبەرم بپارێنەوە، ئەوسا بەدەنگتانەوە دێم ﴾ غافر: ٦٠.

﴿ قُلْ إِنَّ صَلاَتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لاَ شَرِيكَ لَهُ...: بڵێ من نوێژکردنم و پێك هێنانی ڕێوشوێنی حەج کردنم و ژین و مەرگم بۆ خودایە، کە ڕاهێنەری دونیا هەر خۆیەتی، کە هیچ هاوتای نیە ﴾ أنعام: ١٦٢،١٦٣

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنجِيكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ، تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ، يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ: ئەی گەلی خاوەن باوەڕان! دەتانەوێ مامەلەیەکتان پێ بێژم، کە لە ئازارێکی بەژان ڕزگاروکا. بڕوا و بە خوا و بە پێغەمبەری ئەو بێنن و دارایی و گیانی خۆتان لە ڕای خودا تێ بکۆشن؛ ئەمە بۆ ئێوە باشترە گەر بیزانن لە گوناهانو دەبورێ و دەتان باتە ناو باغاتێك جۆ باریان بە بەردا دەڕواو خانوی زۆر خۆش و خاوێنتان لە بەهەشتی هەمیشەییدا دەداتێ؛ ئەمە دەسکەوتی گەورەیە ﴾ صف: ١٢،١١،١٠

پێغەمبەرﷺ فەرمویەتی : ﴿ ألا أخبركم برأس الامر، و عموده، وذروة سنامه؟ ئایا پێت ڕانەگەیەنم، کە سەری ئەم کارە و کۆڵەکەکەی و لوتکەکەی چیە؟))، -مەعازی کوڕی جەبەل دەڵێ- وتم: بەڵێ ئەی نێرراوی خوا، فەرمووی: ((رأس الامر الاسلام، و عموده الصلاة، وذروة سنامه الجهاد: سەری کارەکە

ئیسلامە، کۆڵەکەکەی نوێژە، لوتکەکەی جیهادە﴾[1]

هەروەها تەسک کردنی ئیسلام لە چوارچێوەی تاك و لەکارخستنی ئەرکبار(تکالیف)ەکانی بە کۆمەڵ و کۆمەڵایەتی و سیاسی و فەرمان بە چاکە کردن و قەدەغە کردن لە خراپە کردن، ئەمەش بیرۆکەیەکە نامۆ بەو ئیسلامەی خودا ناردیەتیە خوارەوە، چونکە خودا ئەو ئەرکانەی هەموو فەرز کردوە هەروەکو، کە ئەرکەکانی تاکیشی فەرز کردوە، ئەگەر چی هەندێکی لەو ئەرکانە کردۆتە فەرزی کیفایە، نەك فەرزی عەین، بەڵام ئەگەر کەسێك نەبوو ئەو ئەرکانە جێ بەجێ بکات، ئوممەت هەموو گوناهبار دەبێت.

هەروەها پشت لێکردنەوە و گرنگی نەدان بە گرتنی هۆیەکان (الاخذ بالاسباب) بە هەنجەتی پشت بەستن بە خودا، ئەمەش نامۆیە بەو ئیسلامەی کە خوا ناردویەتیە خوار، کە فەرمان دەکات بە پشت بەستن بە خودا و لەگەڵیشیدا فەرمان دەکات بەگرتنی هۆیەکان (الاخذ بالاسباب): ﴿ ...فَإِذَا عَزَمْتَ[2] فَتَوَكَّلْ عَلَى اللّهِ...: وەختێ لێ بڕای کارێ بکەی، هەر بەتەمای خوا تێکەوە﴾ ال عمران: ١٥٩.

﴿ وَلاَ يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُواْ سَبَقُواْ إِنَّهُمْ لاَ يُعْجِزُونَ، وَأَعِدُّواْ لَهُم مَّا اسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ وَمِن رِّبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدْوَّ اللّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخَرِينَ مِن دُونِهِمْ لاَ تَعْلَمُونَهُمُ اللّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنفِقُواْ مِن شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنتُمْ لاَ تُظْلَمُونَ: خوا نەناسان وابیر نەبەن، کە پێش کەوتون، ئەوان ئێمە نابەزێنن. تا

[1] / اخرجه الترمزی.

[2] / عەزیمە بە تەنها نیەت نیە، بەڵکو خۆ ئامادە کردن بۆ بەجێهێنانی نیەتەکە دەگرێتەوە.

بۆت دەكرێ چەك و جبە خانەی شەڕ و ئەسپی سواری پەیدا بكـەن؛ دوژمنـی پـێ بترسێنن؛ كە دوژمنانی خوداشن. غەیری وانیش دوژمنو هەن نایان ناسـن، بـەلاَم خودا دەیانناسێ. هەر ماڵێكی لە ڕاهی خودای بەخت كەن خـودا دەیبژێرێتـەوە و هیچ ناهەقیو لێ ناكرێ﴾ أنفال: ٦٠،٥٩.

﴿ هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رِّزْقِـهِ وَإِلَيْـهِ النُّشُورُ: ئەو، كە ئەو زەمینەی بۆ كەوی كردون، شانەو شان تێیـدا بگـەڕێن و لـە بژێوەكەی بخۆن، هەستانەوەش بۆ لای ئەوە﴾ التبارك: ١٥.

هەروەها لێك دابڕان لە نێـوان كـردەوە بـۆ دونیـاو، كـردەوە بـۆ ڕۆژی دوایـی نامۆیە بەو ئیسلامەی خوا ناردویەتیە خوار، خـوای گـەورە دەفـەرموێ: ﴿ وَابْتَـغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا...: بەوەی خودا بـە تـۆی داوە، بە شوێن ماڵی سەلاَوەبە! بەشـی خۆشـت لـەم دونیایـە لـەبیر مەكـە...﴾ قصص: ٧٧.

بەلاَم ئەم دەردو نەخۆشیانە، وردەوردە لەناو ئەو ئومەتـە پەیـدا بـوو، پاشـان هەموو ڕۆژ قەبارەكە و كارتێكردنەكەی زیادی دەكـرد، بـەبێ ئـەوەی چارەسـەری بكرێ.

ناڵێین چارەسەر هەر نەبوو، چونكە ئەمـە سـتەمە لـە مێـژوو، چـونكە هـیچ سەدەیەك و چەرخێك تێنەپەریوە بەسەر موسوڵمانان، كـە هـیچ چاكـساز و پیـاو باشی لە ناو نەبێت. بەڵكو دەڵێین: بزووتنەوەی چاكسازی وەك پێویـست نـەبووە، لە كاتێكدا نەخۆشیەكان بەردەوام هەموو ڕۆژ زیادی دەكرد.

❊ ❊ ❊

بەڵام کاتێك ئیسلام لە دڵی خەڵك کزبوو -مەگەر ئەوەی خوا بەزەیی پێداهاتبێتەوە- تیشکدانەوەشی لە جیهانی واقیعدا کزبوو.. ئەو تیشکدانەوەیەی بە سەر جیهانی واقیعدا ڕەنگ دەداتەوە، سەرچاوەکەی ئەو ڕوناکیەیە، کە لە دڵەکان هەڵدەقوڵێ، جا بە ئەندازەی هێزی ئەم ڕوناکیە، یان کزیەکەی ڕوناکی یان تاریکایی دێتە کایەوە، ئەمەش بە گوێرەی سوننەتی خوا، کە هەرگیز دواناکەوێ و لاگیری کەس ناکات و موجامەلەی هیچ کەسێك ناکات، کە بە قسە بیلێ، بەڵام لە جیهانی واقعیدا کاری پێ نەکات:

﴿... فَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَبْدِيلًا وَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَحْوِيلًا: ئەمە ڕێگەو شوێنی خوایە و، قەت نابینی ڕێ و شوێنی خوا بگۆڕدرێ و جێگۆر بێ﴾ فاطر:٤٣ .

﴿ لَّيْسَ بِأَمَانِيِّكُمْ وَلا أَمَانِيِّ أَهْلِ الْكِتَابِ مَن يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ وَلاَ يَجِدْ لَهُ مِن دُونِ اللّهِ وَلِيًّا وَلاَ نَصِيرًا: نە بەئاواتی ئێوەیە و نە بەهەواو ئارەزووی ئەو کەسانەیە کە بە ئەهلی کتێب حسێبن. هەر مرۆیەك کارێکی نالەبار بکات، بەو کارەی خۆی جەزا دەدرێ و جیا لەخوا هیچ کەسی بۆ پەیدا نابێ دۆستی بێ و وە هاواری بێت.﴾ نساء: ١٢٣.

پاشان ئەم ئوممەتە پەیتا پەیتا دەچوە ناو تاریکی: تاریکی نەفامی.. تاریکی بێ دەسەڵاتی.. تاریکی دواکەوتن.. تاریکی نەداری و هەژاری.. تاریکی بەستان(الجمود).. تاریکی کزی و هیلاکی.

ئەمە وەنەبێ بەهۆی (دین)ەوە بێ، هەروەکو زەین کوێرەکان گومان دەبەن، کە

غەزوی فکری، هۆشی نەهێشتون.. نەخێر بەڵکو -هەروەکو کە ڕوونە- بەهۆی دورخستنەوەی لەسەرخۆ و پلەپلەیە بوو لە ڕاستی و دروستی دیندا.

❊ ❊ ❊

لەوکاتەی ئەو ئوممەتە ئیسلامیە دەستی کرد بە بێ هێزی و وێکهاتن و کزبون، هەر لەو کاتەدا ئەوروپا دەستی کرد بە سەرهەڵدان و پێشکەوتن و فراوان بوون، لەهەموو ئەو لایەنانەی، کە بوونی ئیسلامی تیادا بەرەو کزیی چوو بوو!

لەو بارو دۆخەدا چەند جیاوازیەك بەدی کرا، -کە لە سەرەتادا نامۆ بوو-، بەڵام زۆر مەنتیقی و بەجێیە، ئەگەر بە سەر سونەتەکانی خوا و بەسەر بەڵێن و هەڕەشەکانی دا بچینەڕوو.

ڕاپەڕینی ئەوروپا -نزیکەی هەمووی- پشتی چەند بنچینەیەکی ئیسلامی بەستووە، لەگەڵ ئەوەشدا هەڵوێستی ئەوروپا بەرانبەر ئیسلام، هەڵوێستێکی نکوڵیکەری و کینەدارە و پڵنگ ئاست خۆی مەڵاس دەدا بۆ پەلامار دان و هەڵکوتانە سەر!

ئەوروپا لەناو سەدە تاریکەکانی ناوەڕاست دەربازی بوو، بەهۆی ئەو ڕۆشناییەی، کە لە زانست و هونەر و شارستانیەتی موسوڵمانان وەری گرت، بەڵام لە هەمان کاتدا دژی ئیسلام و موسوڵمانانە. ئەم کاردانەوەیە لەم جۆرە هەڵوێستەدا لەخۆوە نیە، یان سروشتی نیە.

ئەوروپا نزیکەی (دە سەدە) لەناو سەدە تاریکەکانی ناوەڕاست مایەوە، لەو ماوەیە دوورو درێژەدا هەستی نەدەکرد، کە لەناو تاریکاییدا دەژی! بەڵکو هەستی بە تاریکیش نەدەکرد، ئارەزووی دەرچونیشی نەدەکرد، هەتا ئەو کاتەی

ڕوناكی دیت! ئەویش ڕوناكی ئیسلامە!

ئەو ئەوروپایەی، كە ئیسلام لە -تاریكایی دەرهێنـا بـەرەو ڕونـاكی- لەسێ ڕێگـاوە ئاشـنایەتی لەگـەڵ ئیـسلام دا پەیـدا كـرد. یەكـەمیان: جـەنگی خـاچ پەرستەكان، كە ئەوروپاییـەكانی ئاگـادار كـرد لـە چـەند وڵات و شـوێنێك، كـە ژیانێكی زۆر جیاواز لە هەموو بوارو لایەنەكان لەچاو ژیانی ئەوان دەبەنـە سـەر، دووەمیان: ئەو پەیوەندیە بازرگانیەی كە شـاری (جنـوة) و (بندقیـة) و جگـە لەوانەش لەگەڵ جیهانی ئیسلامی بەستایان، سێ یەم: لـە ڕێگـای ئـەو نێـردراوە زانستیانەی، كە ئەوروپا دەیان ناردن بۆ قوتابخانە ئیسلامیەكان لـە (انـدلس) و (صـقیلة)ی ئیـسلامی، یـان لـە وڵاتـی موسـوڵمانانی تـریش، جـا كاتێـك ئـەو نێردراوانە بە شەیدایی و هۆگرییێكی زۆر بە ژیاری ئیسلامی و زانستی ئیـسلامی و فكری ئیسلامی گەڕانەوە..

ئەوروپا -بەو كارتێكردنانـە- نزیـك بـوو بێتـە نـاو ئیـسلام هـەروەكو، كـە مێژونوسی بەریتانی (ویلز) لە كتێبی (معـالم تـأریخ الانـسانیة)[1] گوتویـەتی، هەروا مێژونوسان و نوسەری تری ڕۆژئاواش ئەم ڕاستیەیان دركاندووە[2] .

لێرەدا كلێسەی ئەوروپی شێت بوو، هەسـتان بـە دژایـەتی كردنـی دەسـەڵاتی ئیـسلامی زۆر بـە تونـدی و دڕنـدەیی لـە ڕێگـای دادگاكـانی پـشكنین (محاكم التفتیش) لە لایەك، لە لایەكی تریش شاعیر و نوسەرەكانی ڕاسپارد، كـە وێنـەی

1 / ب٣ لا٩٦٦، گۆڕینی بۆ عەرەبی ((عبد العزیز تۆفیق جاویر)).

2 / بۆ نمونە تەماشای كتێبی (شمس الله علی الغرب) بكە ، دانەرەكەی (زیجر ید هونكة).

ئیسلام لە دەرونی ئەوروپیەکان بشێوێنن و، تانەو تەشەری کەم و کوڕی تێ بگرن، بۆ ئەوەی هەر کەسێك ئارەزوی لە ئیسلامە و، شارستانیەت و زانست و هزر و بیری ئیسلامی کاری تێ کردونە، نەچنە ناویەوەو لێ ی ڕابکەن.

پێویستە بزانین -بە تایبەت ئێمەی موسوڵمان-، کە (جوردانو برنو) بە زیندویی سوتێنراو هەڕەشە لە (کوپرنیکوس) و (گالیلو) کرا، کە بە زیندویی بیان سوتێنن، چونکە ئەوانە خۆیان خستبوە سەر هزرێکی زانستی (افکار علمیة)، کە لە زانایە موسوڵمانەکان وەریان گرتبو. ئەنجا ئەوەی سوتێنرا سوتێنرا. هەرەشە کردن لەوانی تر بە سوتاندنیان، ئەوە هەر خۆی لە خۆیدا هەڵوێستێکی خاچپەرستی بوو، هەر لە سەرەتاوە و توندوتیژیەکی دڕندانە بوو هەروەکو مۆرك و خەسڵەتی جەنگە خاچپەرستیەکان بووە لە سەرەتای مێژووەوە هەتا ئەو سات و کاتە، کە چەند دیمەنێکیمان لێ لە بۆسنە و هێرسك و کۆسۆڤاو شیشان (لە چەرخی دیموکراتیەت و ئازادی و ڕێزلێنانی (بەرامبەر!!)) دیت. ئەگەر چی سەرچاوە ئەوروپیەکان بە هیچ شێوەیەك ئاماژە بەو ڕاستیە ناکەن.

بەڵام ئەوەی لێرەدا گرنگە ئێمە رونی بکەینەوە ئەوەیە، کە لە ئەنجامی کردەوەکانی کلێسە، ئەوروپا کەوتە نێو تەنگژەیەکی گەورە، کە شوێنەوارەکەی ئاکامێکی خراپ بووە لەسەر هەموو مرۆڤایەتی. لەسنور لادانی کلێسە لە سەدەکانی ناوەڕاست (کە ئەوروپا هەستی بەو سنور لادانە نەدەکرد، هەتا ئاشنایەتی لەگەڵ ئیسلام دا پەیدا نەکرد) ئەنجامەکەی ئەوە بوو، کە ئەوروپا لە ئاینی کلێسە رابکاو یاخی لێ ی ببێ. زەبرو زەنگ بەکارهێنانیشی لە دژایەتی کردنی دەسەڵاتی ئیسلامی بە ئازاردان و شێواندن ئەنجامەکەی بووە هۆی ئەوەی،

کە ئەوروپا نەچێتە ناو ئیسلام و لێ ی ڕابکا. جا ئەوروپا گەڕاوە سەر میراتی ئیغریقی رۆمانی بت پەرستی، کە لەمەوە هزرو بیروباوەرو بنەمای وەر دەگرت بۆ دژایەتی کردنێکی ئاشکرا لە گەڵ ئایین.

تا لێرەدا ئەو کارەساتە هاتەبوون، کە هەتا ئێستاش مرۆڤایەتی پێوەی دەناڵێنێ، ئەویش بوونی هێزێکی ماددی و زانستی و ئابوری و تەکنەلۆژیایەکی زۆر، لەگەڵ دابەزینی لایەنی ڕۆحی و ڕەوشتی ئەوتۆ، کە هەرگیز مرۆڤایەتی لە مێژووی خۆیدا نەگەیشتۆتە ئەم ئاستە..

ئەم بارودۆخە -لەگەڵ ئەوەی کە نامۆیە- هیچ گرفتێك بۆ موسوڵمانی هۆشیار و هۆشمەند دروست ناکات، کە لە سونەتەکانی خوا تێدەگا، لە کیتابی خوا و سوننەتی پێغەمبەرﷺ دەزانێ، کە چۆن کاروبارەکان تێدەپەڕن بەسەر واقعی مرۆڤدا، کە ئەم کارو بارانە لە ژێر کۆنترۆڵی ئەو سونەتانەدان، کەبە هیچ جۆرێك ناگۆردرێ و لاناچێ. ئەم بارودۆخە هیچ پەشێویەك دروست ناکات بۆ ئەوەی لە ئایینەکەی لابدات، چونکە ئەو کیتابی خوا دەخوێنێتەوە، کە دەفەرموێ: ﴿ فَلَمَّا نَسُواْ مَا ذُكِّرُواْ بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ...: جا کاتێ ئەو هەموو ئامۆژگاریانە _ کە کراون _ لە بیرو چوو، هەموو دەرگای بەختەوەرین بۆ کردەوە﴾ انعام: ٤٤.

دەزانی، کە نە دژ یەکە نە نامۆیە، کە گەلێك هەبن کافر و خوا نەناس بن لەگەڵ ئەوەی دەرگای هەموو شتێکیان لە هێزی ماددی و زانستی و ئابوری و جەنگی و سیاسی بۆ کرابێتەوە، هەتا ئەو کاتەی خوای گەورە بە حیکمەت و

دانایی خۆی دەیەوێ: ﴿... حَتَّى إِذَا فَرِحُواْ بِمَا أُوتُواْ[1] أَخَذْنَاهُم بَغْتَةً فَإِذَا هُم مُّبْلِسُونَ، فَقُطِعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُواْ وَالْحَمْدُ لِلّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ: هەتا کەوتنە خۆشی و شادی؛ ئەوسا لە پڕ و نەکاوێك بەر تورەیی خۆمان خستن و هەموو نا هومێدمانەوە. ئیتر ئەوسا ئەو کەسانەی پیشەیان هەر ناهەقی بوو، دوابڕاو بوون و سوپاس بۆ خوای ڕاهێنەری هەموو دونیا﴾ انعام: ٤٤، ٤٥.

بەڵێ، ئەم بارودۆخە بە نیسبەت موسوڵمانی تێگەیشتو هیچ نامۆ نیە، کە پەی دەبات بە سونەتەکانی خوا. بەڵام دەبێتە فیتنەیەکی گەورە بۆ ئەو کەسەی پەی بەو سوننەتانە ناباو تێی ناگاو نازانێ حیکمەتەکەی چیە، چونکە ئەو بە جۆرێك بیری کردیتەوە، کە: ئەوروپا ڕۆژێك لە ڕۆژاندا دیندار بووە، لەگەڵ ئەوەی لە تاریکاییەکی تەواوادا دەژیاو نەفامی و بەستن (جمود) لە هەموو لایەك گەمارۆی دابوو، بەڵام کاتێك ئایینی فرێدا پێشکەوت و بوو بەشارستانی، چەند بازێکی زۆری هاوێشت لە هەموو بوارەکاندا! کەواتە.. ئایین برالەی تاریکی و پاشکەوتنە، بێدینی و کوفر و یاخی بوون لە ئایین، برالەی پێشکەوتن و شارستانیەت و بەرز بوونە!!

ئەمە چ ئاشوبێك و فیتنەیەکە بۆ ئەو کەسەی چاوی لە ئاست سوننەتەکانی خواو پەیبردن بە حیکمەتەکەی کوێر بو بێت؟!

بە ڕاستی لێرە جێگای پەرچ دانەوەی ئەو فیتنەیە نیە، چونکە لە جێگای تردا بەرپەرچمان داوە[2].

---

1 / واتە بە ترانی و غروری زاڵ بوو بە سەریاندا، لە سنور دەرچوون لەسەر زەوی بەناحەق.

2 / بۆ نمونە تەماشای (قضية التنوير في العالم الاسلامي) بکە.

زۆر گرنگە بۆمان، کە بەرپرسیاریەتی ئوممەتی ئیسلامی ڕون بکەینەوە، چونکە لە ڕاستیدا بە بەرپرسیاریەتەکەی گەورەو زەبەلاحە!

ئەگەر بهاتبا ئوممەتی ئیسلامی نەکەوتبا ناو ئەو نەخۆشیانەی، کە لەمەو پێش هەندێکمان باس کرد، ئەگەر بهاتبایە ئەو ئوممەتە نەخۆشیەکانی یەك بە یەك چارەسەر بکردباو لێ نەگەرابا ئەوها گەورەبێ و ئاڵۆز بێتەوە هەروەکو کە ڕوویدا، ئەوا وێنەیەکی تر جگە لەو واقیعەی ئەمڕۆ شایەن و شایستە بوو بە ویستی خوا لەسەر زەوی ڕوبدات.

ئەوروپا ڕۆژ بە ڕۆژ بەهێز دەبوو بەوەی لە زانستی موسوڵمانان فێری ببوو، پاشان بەو زیادانەی ڕۆژ بە ڕۆژ دەیخستە سەر زانیاری خۆی لە دەست پێکردنە سەرەتاییەکانی، کە لە شکاندنی ئەو کۆت و زنجیرانەی وەدەستی خست، کە کڵێسە بە ناوی ئایین لە دەستی کردبوون، بەڵام ئەوروپا ئەوها بە هێزو دەسەڵاتە نەدەبوو بەو ئاستەی، کە ئەمڕۆ گەیشتۆتێ، چونکە ئەوان بەبێهێزی موسوڵمانان گەیشتنە ئەو بەهێزیە، کاتێك ئەوروپای خاچ پەرست دەرچوو -پالی بە خاچ پەرستیەکەی خۆی نا- بۆ ئەوەی وڵاتانی جیهانی ئیسلامی داگیر بکات، بۆ ئەوەی سەرچاوەکانی بدزێت و سامانی خۆی چەندە جارە بکاتەوە، بۆ ئەوەی هەموو ڕۆژ لە هۆکارەکانی هێزی زیاد بکاو، بۆ زیاتر زاڵ بوون و کۆنترۆڵ کردن و بۆ زیاتر لە بردن و تاڵان کردنی سامانی موسوڵمانان. پاشان ئەوروپا نەدەبوە تاکە نمونەیەك بۆ بەهێزی و دەسەڵاتداری، نمونەی یەکەم بڕوادارە و ئەوەی تریشیان کافرە، ئەو کاتە بۆ خەڵکی ئاسان و سانا بوو جیاکاری بکەن لە نێوانیاندا بۆ ئەوەی باشەکەیان هەڵبژێرن، نمونەی یەکەم بەهێزو جێگرە لەسەر زەوی، پێش

کەوتوە، شارستانیە، خوێندەوارە، ڕۆشـنبیرە، چـالاکە، بەجوولەیـە، بەرەکـەت و ئارامی لەهەموو لایەك دەوری داوە: ﴿ الَّذِينَ آمَنُواْ وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُم بِـذِكْرِ اللّـهِ أَلاَ بِذِكْرِ اللّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ: ئەو کەسانەی باوەڕیان بەخوا هەیەو بە یادی خوا دڵیـان ئارام دەبێتەوە، باش بزانن کە یادی خوا ئۆقرە و ئارامی دڵانە﴾ رعد: ٢٨. ﴿ وَلَوْ أَنَّ أَهْـلَ الْقُـرَى آمَنُـواْ وَاتَّقَـواْ لَفَتَحْنَـا عَلَـيْهِم بَرَكَـاتٍ مِّـنَ الـسَّمَاء وَالأَرْضِ...: ئیـشتەجێی ئـەم شـارانە ئەگـەر خوایـان بناسـیباو خـۆ پارێزبـان، دەروازەی بەرەکەتانمان لە ئاسمان و زەمینەوە بە ڕویاندا دەکردەوە﴾ اعراف: ٩٦.

نمونەکەی تریـان بـەهێز و دەسـەڵاتدارە، پـێش کـەوتوە لـە بـواری مـاددی و زانستی، بەڵام بێ بەشە لە خێر و بەرەکەت و ئـارامی، پڕیـەتی لـە دڵـەڕاوکێ و خۆکوشتن و شێت بوون و نەخۆشی دەروونی و سەر شێتی و سرکەرەکان و تـاوان.. نمونەی یەکەمیان -لەگەڵ ئەوەی کە بەهێز و دەسەڵاتدارە- هەوڵ نادات ستەم لـە خەڵکی بکات و سامان و قوت و زەخیرەیان تالان بکات و سەر شـۆر و زەبونیـان بکات، بەڵام نمونەکەی تر هێزێکی زۆردارە، کە واز ناهێنێ لـە دژایـەتی کـردن و زەبـون کردنـی خـەڵکی، ئـەم کـارەش تـەنها بـۆ ئـەوە دەکـات، کـە ئـارەزووی دەسەڵاتدارێتی تێربکات!

جا لەم کاتەدا فیتنەکە دروست نەدەبوو، یان با بڵـێین بەکـەمی فیتنەکـە بـەم جۆرە نەدەبوو، کە هەموو دونیا دابگرێ!

* * *

بەڕاستی نەبوونی ئومـەتی ئیـسلامی لـە گۆرەپـانی واقیـع، ئـەو کارەسـاتە ڕاستەقینەیە، کە تووشـی مرۆڤایـەتی هـات، چـونکە گۆڕەپـانی چـۆڵ کـرد لـە

نمونەیەکی ڕاست و دروستی شارستانیەتی مرۆڤایەتی و، دەرفەتی بە نمونەیەکی خوار وخێچ دا، کە بەتەنها لە گۆڕەپانەکە بمێنێتەوە، بۆ ئەوەی ئەو نمونە خراپە خەڵکی بە فیتنە ببات بەرامبەر بە خوایان و دوارۆژیان و ئاینیان و رەوشتیان و مرۆڤایەتیان!

هێنانە کایەوەی ئەم ئوممەتە لەلایەن خوای پەروەردگارەوە بۆ ئەوە بوو، کە ڕێبەری هەموو خەڵکی بکات بۆ نمونەیەکی ڕاست و دروست!

﴿ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِّتَكُونُواْ شُهَدَاء عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا...: بەو ئاوایە ئێمە ئێوەمان کردۆتە ئوممەتێکی هەڵبژاردە تا ئاگاو لە مەردوم هەبن و پێغەمبەریش چاوە دێریتان لێ بکا﴾ بقرة: ١٤٣. ﴿ كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللّهِ...: ئێوە چاکترین کۆمەڵن لەناو مەردومی دونیادا سەرو هەڵدا، فەرمان بە چاکە دەدەن و ڕێ لە ناڕەوا دەبەستن﴾ ال عمران: ١١٠.

کاتێك ئەو ئوممەتە بە شێوەیەکی راست و دروست بە پێداویستی و داخوازیەکانی ئەم پەیامە هەڵسا، توانی خەڵکێکی زۆر لە تاریکیەکان دەر بێنێ بۆ ناو ڕوناکی. ئەنجا چ ئەوانەی باوەڕیان بە ئیسلام هێناو پابەند بوون پێوەی، یان ئەوانەی تەنها ڕوناکیەکەیان وەرگرت، بێ ئەوەی باوەڕی پێ بهێنن هەروەکو کە ئەوروپا وای کرد، کاتێك لە سەدە تاریکاییەکانی ناوەڕاست رزگاری بوو..

بەڵام ئەم ئوممەتە کاتێك لە بەجێگەیاندنی پەیامەکەی کەم تەرخەمی کرد، بەهۆی ئەو نەخۆشیانەی هاتە ڕێگای، هەلی ڕەخساند بۆ (طاغوت) بۆ ئەوەی دەسەڵاتی بسەپێنێ بەسەر خەڵکداو، دەریان بێنێ لە ڕوناکی بەرەو تاریکیەکان:

﴿ اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُواْ يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّوُرِ وَالَّذِينَ كَفَرُواْ أَوْلِيَآؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ ...: خودا یاری گەلی خاوەن باوەڕانەو لەناو تاریکستانەوە دەیانبا بەرەو ڕوناکی دۆستی خودا نەناسانیش هەر تاغوتە، لە ڕۆشنی دەریان دەخەن بەرەو ڕوی تاریکستانیان بەرێ دەکەن﴾ بقرة:٢٥٧.

* * *

بەڵام ئەو کارەساتە گەورەی، کە تووشی مرۆڤایەتی هات لە ئەنجامی ئامادە نەبونی ئوممەتی ئیسلامی لە گۆرەپانەکە ئەمە نەبوو، بەڵکو سەرهەڵدان و بەدیارکەوتنی جولەکەکان بوو، کە ئێستا خۆیان سەپاندوتە سەر هەموو مرۆڤایەتی.

ڕەنگە خوێنەر بەم گوتەیە توشی ناکاویەك بێت، یان پێی نامۆ بێت.. بەڵام ئەمە زۆر -بە سادەو ساکاری- ڕوداوەکانی مێژون.

ئەو زاڵ بوونەی ئەمڕۆ، کە جولەکە هەیانە، کەی گەیشتە ئەو ئاستەی، کە ئەمڕۆ گەیشتۆتێ؟

لە وەڵامدا دەڵێین: ئەم زاڵ بوونەیان لەگەڵ هەڵگیرسانی شۆڕشی پیشەسازی دەستی پێ کرد..

شۆڕشی پیشەسازی لە سەرەتای هەڵگیرسانیدا پێویستی بە دوو تۆخمی سەرەکی هەبوو: یەکەمیان ئەو سامانە زۆرەی، کە بۆی هەیە کارگەکانی پێ دابمەزرێ، دووەم ئەو کۆمەڵە کرێکارەی، کە لە شارەکان هەبوون بۆ ئەوەی کاروباری کارگەکان هەڵسورێنن.

سەبارەت بە کرێکارەکان، ئەوان لە زەویە کشتوکاڵیەکان دەست بەسەر بوون، کە دەرەبەگەکان خاوەنی بوون، ئەم کرێکارانە بەندە بوون لەم زەویانە، نەیان دەتوانی بە ئارەزووی خۆیان برۆنە شار، بەڵکو نەیان دەتوانی لە زەوی دەرەبەگێك بچنە زەوی دەرەبەگێکی تر، مەگەر بە مۆڵەت نەبێت، ئەگینا بە بەندەی سەرپێچیکەر لە قەڵەم دەدران، پاشان بە دەم وچاو داغ کراوی دەیانگەراندنەوە بۆ زەوی خۆیان..

کەواتە بۆ ئەوەی شۆڕشی پیشەسازی بەو کرێکارانە کۆمەك بکرێ، دەبایە ئاغاو دەرەبەگایەتی لەناو ببردرێ..

جا شۆڕشی پیشەسازی ئەم کارەی ئەنجام دا، بەندەی زەوی(عبید الارض)ی ڕزگار کرد و ئازادی گواستنەوەو هاتوچۆی پێ بەخشین.

خەڵکی هەموو ئەوە دەزانێ، کە ڕۆڵی جولەکەکان چەند گرنگ بووە لە هەڵگیرسانی شۆڕشی فەڕەنسی لە ڕێگای ئەو کۆمەڵە ماسۆنیانەی ئەو کات لە فەرەنسا بڵاو بوو، ئەگەر چی جوولەکەکان دەڵێن ئێمە بووین شۆڕشی فەڕەنسیمان دروست کرد، بەڵام ئەمە خۆ هەڵکێشانێکە دووره لە واقیع، چونکە ئەگەر ئەو ڕق و قینە شاراوە نەبوایە، کەخر ببوەوە سەریەك لە میانەی چەند سەدەیەك بەهۆی ستەمی ئاغا و دەرەبەگایەتی، ئەوا جولەکەکان نەیان دەتوانی شۆڕشەکە بتەقێننەوە بەو شێوەیەی کە کردیان.

ئەو پارەو پولەی بۆ بەڕێوەبردنی شۆڕشی پیشەسازی ئەو کات پێویست بوو، لە ئەوروپا لەلای کەس نەبوو، تەنها دوو کۆمەڵ نەبێت، کۆمەڵی دەرەبەگەکان و کۆمەڵی جولەکە سو خۆرەکان.

دەرەبەگەکان بە هیچ شێوەیەك یارمەتی شۆڕشی پیشەسازیان نەدا! چونکە

ئەوان لە سەرەتا جوتیارن (ئەگەر چی بەناو ئاغـە بـون) جوتیـار خـۆی ناخاتـە مەترسیەوە و پارەکەی ناخاتە گەڕ، جگە لەو پارچە زەوییەی، کـە بـۆ کـشتوکاڵ دایدە چێنێ. ئەوەش کە لە باو باپیرانی بۆی مایتەوە و لە ئەزبەر(حفظ)ی کردوە، ئەگەر گۆڕانکاریەکانیشی ئەزبەر کردووە، ئەنجا ئەو تۆو بـەزەوی وەردەکـا، ئـەنجا کاتێك دێتە بەرهەم هەندێکی بۆخۆی دەخواو هەندێکیش دادەنێ بۆ داچاندنی بـۆ ساڵی داهاتوو، ئەوەی دەشمێنێتەوە لە بازار دەیفرۆشێ..

پاشان لەسەرەتایەوە شۆڕشی پیشەسازی وەنـەبێ لـە هـەموو بوارەکـان هـەر قازانجی کردبێ، چونکە ئەو کات چڕی دانیشتوان ئەوەندە زۆر نەبوو لە وڵاتـەکان، هەروەها ڕێگا و بانی خۆشکراویش نەبوو بۆ ئـەوەی بەروبومەکـەی بەرِوبـەرێکی بەرفراوان ساغ بکرێتەوە، پاشان دەزگاکانی ڕاگەیاندنیش نـەبوو.. ئـەم شـتانەش هەموو لە پێویستیەکانی پیشەسازی بەرهەم هێنە، کە ناتوانێ دەستبەرداری بێ، بێجگە لەمەش چەند کۆسپ و تەگەرەیەکی دەرونی لە ڕووی شۆڕشی پیـشەسازی وەستا، چونکە خەڵکی لە -سادەو ساکاری خۆیان- زۆر کەیف خـۆش نـەبوون بـە بەرهـەمی ئـامێر، چـونکە هـەروەکو -بیروباوەڕیـان وابـوو- کـە ئـەو ئامێرانـە دەستێکی شەیتانیان لە ناوە و خێر و بەرەکەت لە ژیانیان نـاهێڵێ، بۆیـە ئـەوان بەرهەمی دەستی خۆیان پێ چاکتر بوو لە بەرهەمی ئامێر[1].

بـەڵام جولەکـە سـوخۆرەکان بـە بەشـدارییەکی زۆرەوە بـۆ یارمـەتی دان و دەوڵەمەند کردنی شۆڕشی پیشەسازی هاتنە پێشی، کە لە خۆشـیان لیکیان بە

1 / بەڕاستی گومانی خەڵکی لەم بارەیەوە راسـت دەرچـوو، چـونکە بەرەکـەت لـە ژیـانی خەڵکی بڕا، بەڵام نەك بە هـۆی خـودی پیـشەسازیەکە هـەروەکو ئـەوان بەسـادەو سـاکاری گومانیان وابوو، بەڵکو بەڕێگای ئەو سوخۆریە بوو کە کارگەکانی پێ هەڵدەسورا هەروەك کە لەمەو دوا باسی لێوە دەکەین.

دەم دەهاتە خوارێ! چونکە ئەوان پارەی خۆیان راستەوخۆ ناخەنە کارەوە، توشی زەرەرو قازانجیش نایەن، بەڵکو پارەکە بەسو دەدەن بە قەرز، قەرزاریش بە گوێرەی بازاڕ قازانج یان زەرەر دەکا، بەڵام ئەوان پارەکەیان پێش قەرزدانی، دەستەبەر و مسۆگەر کردیە. هەروەها قازانجەکەشیان دەستەبەر کردیە کە لە ڕێگای سوو بە دەستیان دەکەوێ بەو مەرجانەی، کە لەسەر قەرزدانی پارەکە دایان دەنا!.

بەم جۆرە شۆڕشی پیشەسازی هەر لە سات وکاتی یەکەمی دا، کەوتە ژێر چەپۆکی ئەوانەوە، هەر ئەوان بوونە بەرێوەبەرو بازرگانی. لە ڕێگای ئەو دەستکەوت و قازانجەی، کە لە ڕێگای سووەوە بە دەستیان دەکەوت، توانیان زێڕ بکڕن و، هەموو دراوەکانی جیهانیش بخەنە ژێر کۆنترۆڵی خۆیان بەهۆی کڕینی ئەو هەموو زێڕە، پاشان توانیان دەزگاکانی ڕاگەیاندنیش بکڕن، پاشان سیاسەتمەدار و ویژدانەکانیشیان کڕی.. بەم جۆرە بەسەر هەموو زەوی زاڵ بوون! ئەنجا کاتێك زاڵ بون، جەنگیان لە نێوان وڵاتەکان وروژاند بۆ ئەوەی برەو بە دروست کردنی چەك بدەن -کە ئەوان هەر لە کۆنەوە بازرگانی بوونە- جا بە دروست کردنی چەك سامانەکەیان زیادی کرد و، توانیان زیاتر حوکم بەسەر چارەنوسی مرۆڤایەتی بکەن!

ئەمە بوو چیرۆکی زاڵ بوونی جولەکەکان-زۆر بەکورتی- کە ئێستا باڵی کێشاوە بەسەر هەموو جیهاندا. کە لە ناوەڕۆکی ئەم چیرۆکەدا هێشتا زۆرشت ماوە درێژەی پێبدەین، بەڵام لێرەدا جێگای باس کردنی نیە، بەڵکو تەنها باسی ئەمانە دەکەین: بڵاوکردنەوەی بەد ڕەوشتی و ئاژاوەی جنسی و بێباوەڕی و سەرخۆشکەرەکان و جۆرەها شێتی جیاواز: شێتی تۆپی پێ.. شێتی خێرایی و

پەلەکردن..، شێتی سەماکردن.. شێتی جل و بەرگ (مودة) .. بگرە لە تەنیشت ئەوەش ئەو بەربەرەکانێیە بەردەوامەی، کە لە نێوان وڵاتەکان دا هەیە، کە دەبێتە هۆی شێتی خۆ پر چەك کردن ئێستا پرسیارەکە دێتە پێش: ڕۆڵی ئوممەتی ئیسلامی لەو هەموو شتانەدا چی یە؟ یان باشتر بڵێین بەر پرسیاریەتی لەم هەموو شتانەدا چیيە؟

بەڕاستی بەرپرسیاریەتی ئەم ئوممەتە زۆر لەوە گەورەترە و زۆر لەوە ترسناکترە لەوەی، کە بەبیری دا دێت لە بارودۆخی ئێستادا، چونکە ئێستا شکاوەو سست و بێدەسەڵات بووە، لە هەموو لایەك لێدان و هێرشی دەکرێتە سەر.

ئەگەر بهاتایە ئەم ئوممەتە بەجێ بەجێ کردنی پەیامەکەی هەڵسابا بە شێوەیەکی ڕاست و دروست و، کردەوەی بە پێویستیەکانی بکردبا لە جیهانی واقیعدا، ئەوا لە کوێ پێش بینی دەکرا شۆڕشی پیشەسازی بەرپا ببێ؟.

بێگومان لەو وڵاتانە هەڵدەگیرسا، کە لە لایەنی زانستی و کردارییەوە زۆر پێش کەوتبوو، ئەمە لە کوێ دەبوو کاتێك ئەو ئوممەتە هەڵسابا بەجێبەجێ کردنی پەیامەکەی؟

ئایا لە وڵاتانی موسوڵمانان نەدەبوو؟ لە ئەندەلوس و (صقلية) ی ئیسلامی، یان لە وڵاتەکانی تری ڕۆژهەڵات؟

ئەگەر بهاتایە شۆڕشی پیشەسازی –کە لە داهێنانی ئامێر هەڵقوڵاو بوو- لە ناو جیهانی ئیسلامی هەڵگیرسابا، ئایا بەسو(ربا) بەرێوە دەچوو، کە لە شەرعی خوا حەرام کراوە؟

بەڵام کاتێك ئەم دەرگایە دادەخرێت –کە جوولەکەکان زۆر بە توندی چوونە

ژوورەوە لێی- ئایا ئەو هەلەیان بۆ دەرەخسا هەروەکو، کە بۆیان رەخساوە لە کۆنترۆڵ کردن و زاڵ بوون بەرێگای سو(ربا) و کۆکردنەوەی زێڕ و کڕینی ویژدانی سیاسەتمەدارەکان و تێکدانی رەوشت؟!

وەڵامەکە ئاشکرایە ... یان رەنگە ئێستا ئاشکرا بێت..

* * *

لە راستیدا بەرزبونەوەو زاڵ بونی جولەکەکان و نانەوەی خراپەو خراپەکاری و تێکدانیان لە زەوی قەدەرێکی خوایە و نوسراوە لە کیتابی خوادا: ﴿ وَقَضَيْنَا إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ لَتُفْسِدُنَّ فِي الأَرْضِ مَرَّتَيْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوًّا كَبِيرًا: ئیسرائیلیەکانمان ئاگادارکرد و لە نامەکەیاندا هەواڵمان پێدان، سوێند بەخوا ئێوە تێکدان و خراپەکاری ئەکەن لە خاك و وڵاتی شام و قودس دا بە گوناهو تاوان، دو جار بەرز ئەبنەوەو زاڵ ئەبن بەسەر خەڵکیدا، بەرزبونەوەیەکی زۆر گەورەو زیاد لە سنور.﴾ اسراء: ٤. ئەنجا یەکسانە ئەگەر بێتو ئەو دووجارەی باس کراوە لە مێژوو رووی دابێ، یان یەکێکیان رووی دابێ و ئەوی تریان واقیعی ئەمڕۆ بێت، هەروەکو، کە هەندێك کەس لە تەفسیری ئەو ئایەتەدا وای بۆ دەچن، ئەوا لە کیتابی خوا ئاماژە هەیە بۆ گەرانەوەیان بۆ تێك دان و نانەوەی خراپەو بەدفەری، هەروەکو، خوای گەورە دەفەرموێ: ﴿...وَإِنْ عُدتُّمْ عُدْنَا...: ئەگەر بگەرێنەوە سەر تاوان و گوناهان، ئێمەش دەگەرێینەوە بۆ تۆڵەسەندن و ئازاردانتان.﴾ اسراء:٨.

بەڵام کیتابی خوا فێری کردوینە ئەگەر شتێك قەدەری خوا بێت، مانای ئەوە ناگەیەنێ بەرپرسیاریەت لەسەر مرۆڤ هەڵبگرێ کاتێك هەڵس و کەوتێکی هەڵە

دەكەن و پەیوەندی بە قەدەرەكەی خـواوە هەیـە. لـە بەسـەرهاتی ئوحـد دا، كـە تیایدا موسولمانان سەرپێچی ڕێنماییەكانی پێغەمبەریان كرد ﷺ ، خوای گـەورە لەو بارەیەوە فەرمودەی خۆی نارده خـوارێ، كـە دەفـەرموێ: ﴿ أَوَلَمَّا أَصَابَتْكُم مُّصِيبَةٌ قَدْ أَصَبْتُم مِّثْلَيْهَا قُلْتُمْ أَنَّى هَذَا قُلْ هُوَ مِنْ عِندِ أَنْفُسِكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، وَمَا أَصَابَكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ فَبِإِذْنِ اللَّهِ وَلِيَعْلَمَ الْمُؤْمِنِينَ، وَلِيَعْلَمَ الذين نـافقوا ...: ئاخۆ كاتێ زیانوو لە دوژمنەوە پێگەیشت -كە جـارێكیش دوو ئەوەندەتان زیان لێدان- هیچ پرسیتان: زیانەكەمان لە چی بوو؟ بلێ: لە خۆتانـەوە بو، خوا بۆ هەموو شت توانایە. هەرچی ئـەو ڕۆژە توشـو هـات —وا دوو كۆمـەڵ بەیەك گەیین-{ گشتی} بە ئیزنی خودا بوو، هەتا خاوەن باوەڕەكان نیـشان بـدا، تا دوڕو گەلیش بناسێ﴾ ال عمران: ١٦٥، ١٦٦.

ئەم بەسەرهاتە قەدەری خوایەو حیكمەت و داناییەكەی هەر ئەو دەزانێ. بەلاّم تێیدا بەرپرسیارن. چونكە سەرپێچی فەرمانی سەركردەی خۆتان كرد ﷺ.

زالّ بونی ئێستای جولەكەكان قەدەری خوایە، و حیكمەتەكـەش هـەر لـە لای ئەوە، بەلاّم ئەمە ئەوە ناگەیەنێ كە بەرپرسیاریەت لەسەر ئەم ئومەتە ئیـسلامیە لابدات، كە خوای گەورە بەرپای كردود بۆ ئەوەی ببێتە شاهێدو رابەر بـۆ هـەموو مرۆڤایەتی.

بەڕاستی ئەم ئومەتە بەرامبەر گەیاندن و بلاّوكردنـەوەی پەیامەكـەی بـەڕونی كەمتەرخەم بـوود، ئـەنجا چ بـەو دووبەرەكیـەو جیاوازیانـە بێـت، كـە دەولـەتی موسولّماناتی لە ئەندەلوس لە ناو برد (ئەندەلوس لەو كاتەدا سەرچاوەی زانـست و شارستانیەت و پێشكەوتن بوو لـە ئـەوروپا) كـە ئـەمیرەكان هەنـدێكیان دژی

هەندێك پشتیان بە خاچ پەرستەكان بەست(!) یان بەو بەستنە فیكری و گیانی و زانستی یە بوو لە ڕۆژهەڵات، یان بەو بیدعەو تاوان و لادانە بوو لە عەقیدە، یان بەو كەم تەرخەمیە بوو لە ئامادەكردنی كەرستەو كەل و پەلی جەنگ، یان بەو دەست لێ بەردانە بوو لە ئاوەدان كردنەوەو بنیات نانی زەوی، یان بەو بێدەنگی یە بوو لە ئاست سەركوتكردنی سیاسی، یان..... یان... .

پاشان ئەنجامەكەی بە گوێرەی سوننەتی خوا وای لێ هات ، كە بوون و قەوارەی ئیسلامی بەرەو كزی بچێت لە گۆڕەپانەكە، بەهۆی ئەو گۆڕانكاریەی ڕویدا دا لە ڕاست و دروستی ئیسلام لە دەرونەكان: ﴿ ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِّعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَىٰ قَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنفُسِهِمْ...: چونكە خودا دەروی چاكەی لەهەر گەلێ وە كردبێ، هەتا ئەوان بیری خۆیان نەگۆڕیبێ، قەت خودا لێی نەگۆڕیوون﴾ انفال: ٥٣.

لە ئەنجامی كز بونی ئیسلام، هێزی جاهیلی لێ كەوتەوە، كە ئەمڕۆ فەرمانڕەوایی دەكات، جا مەبەستمان پێی ڕۆژ ئاوابێ، یان ئەمریكا بێت، یان ئەو جولەكانە بێت كە لێرەو لەوێ زاڵ بوون.

ئەم ئوممەتە ئیسلامیەش لەم بارەوە لەبەردەم خوا بەرپرسیارە... بەرامبەر بە مێژووش بەر پرسیارە.

لە كۆتایی باسەكەدا دێینە سەر خاڵێكی گرنگ، كە پێویستە ئامـاژەی بۆ بكەین. بەڕاستی ئەمڕۆ زۆربەی ئەو كەسانەی وت و وێژ لە بارودۆخی ئەمڕۆدا دەكەن دەبنە دوو گروپ، گروپی یەكەم خەتاو گلەیی دەخاتە ئەستۆی ئەم ئوممەتە ئیسلامیە، گروپی دووەم خەتاو گلەیی دەخاتە ئەستۆی ڕۆژئاواو پیلانەكانی دژی

ئیسلام، هەر گروپێکیش لەم دوو گروپە زۆر _ بەگەرمی _ بەرگری لە بۆچونەکەی خۆی دەکات و گلەی _ یان جار جار _ نەفرەتیش لە گروپەکەی تر دەکات.

بیرکردنەوە بەم جۆرە شێوەیە چەند ئەنجامێکی هەڵەی لێ دەکەوێتەوە ئەنجا چ ئەو کەسانە عەلمانی بن، ئەوانەی گاڵتە بە بیرۆکەی پیلان گێڕان دەکەن و گەمە بە خاوەنەکەی دەکەن، یان لەو ئیسلامیانەی، کە ڕاڤەی مەسەلەکە هەموو بە پیلان گێڕان دژی ئیسلام لێك دەدەنەوە.

ئەمڕۆ لە گۆڕەپاندا هەردوکیان هەن! سەلماندن و هەبوونی یەکێکیان، مانای ڕەت کردنەوەی ئەوی تریان نیە! چونکە دژ یەك نینە، کەمتەرخەمی ئومەتی ئیسلامی، ڕاستیەکی واقیعە. هەروا پیلان گێڕانی ڕۆژئاوا دژی ئیسلام، دیسان ڕاستیەکی واقیعەو کەسیش ناتوانێ نکوڵی بکات، مەگەر ئەو کەسەی خۆی باوێتە ناو هەڵەوە. ئەم دوانە هەر دووکیان کار لەیەکتری دەکەن، چونکە ئەگەر ئومەتی ئیسلامی کەمتەرخەمی نەکردبا بەرامبەر بە گەیاندن و ئەنجامدانی پەیامەکەی، ئەوا ڕۆژئاوای خاچ پەرست نەیدەتوانی پیلانەکانی جێ دژی ئیسلام بە جێ بکات، ئەگەر پیلان گێڕانیش نەبوایە، ئەو ئومەتە هەوڵ دان و ماندوبونەکەی بەفیرۆ نەدەڕۆی بۆ دوبارە هەستانەوە لە خلیسکانەکەی.

ئەم فەرموودەیەی پێغەمبەر ﷺ ، کە لەسەرەتای باسەکەماندا هێناومانەوە، ئاماژە بۆ هەردوو مەسەلەکە دەکات، کە پێکەوە هەن و ڕاستن: کۆبونەوەی نەتەوەکان لەسەر ئەم ئومەتە هەروەکو خۆرە چۆن دەم ئەژەنێتە خواردنەکەی (ئەوە پیلانەکەیە)، هەروەها ئەو ئومەتە لە باری ئێستای وای لێ

هاتوه، کە وەکو کەفی لافاو بێ، بەو وەهنەی کە توشی هاتوە، وەهنەکەش بریتیە لە خۆشویستنی دونیاو ڕق بوونە لە مردن.

بەڕاستی ئەم فەرمودەیە، کە ئەمڕۆ ئەوها بە وردی باس لە حاڵ و گوزەرانمان دەکات لە سروش (وحي)یەوەیە... بەڕاستی لە ئیعجازەوەیە لە ئیعجازەوەیە.

موسوڵمانان چیان هەیە؟

موسوڵمانان بەسەر سامیەوە لە ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوای زەوییەوە لە دەستی خۆیان دەدەن و دەڵێن: بەرامبەر جیهانگەری (عولمة) چی بکەین ؟ ئایا لە ئێستاو ئاییندەدا خاوەن شتێك دەبین؟

دەربارەی ئێستا ڕەنگە وەڵامەکە قورس بێت.. بەڵام نا، چونکە جیهانگەری (عولمة) ئەو دێوەیە کە نابەزێ، خەڵکی لە بەرامبەری دا هیچیان پێ ناکرێ، تەنها گوێڕایەڵی و خۆبەدەستەوەدان نەبێت.. بەڕاستی ڕووبەڕوو بوونەوەیەك دژی جیهانگەری (عولمة) دەستی پێکرد لەو کۆنگرەی، کە لە شاری (سیاتل) بەسترا بەڵام _ بەداخەوە _ لە غەیری موسوڵمانان بوو!

بەڕاستی زەحمەتی وەڵامەکە لەو بار(حال)ە خراپەیە دێت، کە ئوممەتی ئیسلامی گەیشتۆتێ...

ئەو ئوممەتە لە هەموو مێژووی خۆیدا هەتا ئێستا نەگەیشتۆتە ئەو پلەیە لە سوکی و نزمی لەسەر خۆی و لەسەر خەڵکیش، کە ڕاودەنرێ دەردەکرێ بە دەیان هەزارو سەدان هەزار ڕۆڵکانی سەر دەبڕدرێ لە ئەوروپا و لە ئاسیا و لە ئەفریقیا، کەچی جوڵەش ناکات، بەڵکو هەڵوێستێکیش بۆ ڕاگرتنی ئەو قەیابخانە وەحشیگەریە نانوێنێ، یان بەربەرچی داتەوە، فەڵەستینی لێ زەوت دەکرێ، قودسی لێ زەوت دەکرێ، کە چی ئەو ڕاوەستاودو وەك دیل تەماشا دەکا..

لەلایەکی تریش هیچ کات جیهان ئەوها بە تێکڕایی لەسەر ئەم ئوممەتە ئیسلامیە کۆ نەبویتەوە هەروەکو ئێستا کۆ بویتەوە، کە مافەکانی بە ئاشکرا دەخورێ، زادو زەخیرەی بەتاڵان دەبردرێ، دژایەتی ئایینی و بیروباوەڕەکەی و

بنەمای بوونی هزری و ڕۆحی و ماددی دەکرێت..کەچی دەستە وەستانەو لە ویست و ئیرادەی زەوت کراوە.. ئەگەر بیەوێ جوڵەیەکیش بکات یان خۆی بدوێنێ، ئەوا پەنجەی چەتە(عصابة)ی هەموو وڵاتەکانی دەگاتێ و هەموویان هاوار دەکەن: ئوسولێینە! تۆقێنەر(إرهابي)ن! بیان کوژن! یان بیان کەنە نێو بەندیخانەوە!

لە هەمان کاتیشدا کەم و کوریەکی زۆر لە ئامرازەکانی ڕوبەڕو بوونەوە هەیە..

لە ئامرازەکانی ڕوبەڕو بوونەوە شارەزایی تەکنەلۆژی و دروست کردن (تصنیع)ە، کە ئەم ئومەتە لە هەردوولایەن دا هەژارە بە جۆرێك دەگاتە نزیکەی سنوری مایە پوچی(مفلس)، لە لایەکی تریش چەند دڕندەیەکی زیانبەخش کۆ دەبنەوە بۆ ئەوەی تەڕو وشك پێکەوە بخۆن، بۆ ئەوەی هەموو جوڵەیەك لە کاربخەن، کە بیەوێ شارەزایی و فراژ بونی بەرهەم هێنان (نتیجة الانتاج) بە دەست بێنێ.

بەڵێ! بەڵام..!

لە کۆنەوە کە هێشتا نەوجەوان بووم فەرمودەیەکی پێغەمبەرﷺ هەڵوەستەی پێدەکردم، کە دەفەرموێ: ((من رأى منكم منكرا فليغيره بيده، فمن لم يستطع فبلسانه، فمن لم يستطع فبقلبه، وهو أضعف الايمان[1]: کێ لە ئێوە کردەوەیەکی خراپی دی، بابەدەستی خۆی بیگۆڕێ، ئەگەر پێی نەکرا، با بەزمان بیگۆڕێ، ئەگەر پێی نەکرا با بەدڵ بیگۆڕێ، ئەمەشیان کزترین باوەڕە)).

٨ / متفق علیه.

فەرمودەیەکی دیش هەر لەو بارەیەوە دەفەرموێ: ((فمن جاهدهم بیده فهو مؤمن، ومن جاهدهم بلسانه فهو مؤمن، ومن جاهدهم بقلبه فهو مؤمن. ولیس وراء ذلك من الایمان حبة خردل[١]: ئەوەی بە دەست جیهادیان لە گەڵ بکا ئەوە بڕواداره، ئەوەی بە زبان جیهادیان لە گەڵ بکا ئەود بڕواداره، ئەوەی بە دڵیش جیهادیان لە گەڵ بکات ئەوا بڕواداره، لە پاش ئەمە تۆزقاڵێك باوەڕی نامێنێ)).

ئەم فەرمودەیە هەڵوەستەی پێدەکردم، چونکە پێغەمبەرﷺ ناوی ناوە جیهاد و ناوی ناوە گۆڕین لە گەڵ ئەوەی، کە هەر لە ناو دڵە، هیچ شتێك ناگۆڕێ لەو واقیعەی، کە مەبەستە بگۆڕدرێ!

بەڵام کاتێ وشیاریم گەورە بوو، ئەومونم زیادی کرد، چەند شتێك لەمانای فەرمودەکە تێگەیشتم، کە پێشتر لێم شاراوە بوو.

بەڕاستی سوپا لە جەنگ دا توشی دۆران دێت، پاشە کشە دەکات، دوژمن ناچاری دەکات، بیباتە دەرەوەی گۆرەپانی جەنگ.. بەڵێ! بەڵام! لێرەدا قەڵاتێکی کۆتایی ماوە خۆی لەناو حەشار بدا هەتا هەلێکی دی بۆ دەرەخسێ بۆ هاتنەوە ناو گۆرەپانی جەنگ. بەردەوام ئەگەر بێتو خۆی لەناو لەم قەڵاتە بپارێزێ و خۆی حەشاربداو نەیداتە دەست دوژمن، ئەوا لە حاڵەتی جیهادکردن دایە، چونکە ئەو هێشتا سەربازییەتی و ئامادەکاری خۆی پاراستود. بەڵام ئەگەر قەڵایەکەی دا بەدەستەوە ئەوا شتەکە کۆتایی پێ هات، دۆڕان توشی دەبێت، کە ناتوانێ لێ ی قوتاربێ!

ئەم قەڵایە سەبارەت ئیشە خراپ (منکر)ەکە دڵە..

---

١ / أخرجه مسلم.

پاشان پێغەمبەرﷺ ناو لە نارەزایی و نکۆڵی بە دڵ دەنێ جیهاد، ناوی دەنێ گۆڕین، لەگەڵ ئەوەی هیچ شتێك لە واقیعی ئێستادا ناگۆڕێ.

بەڕاستی ئەوەی بە دڵ ئیشی خراپ دەبوغزێنێ، خۆی نەدایتە دەست ئەمری واقیع، شەرعیەتی بونیشی نە دایتێ. ئەو واقیعەشی بە ڕاست دانەناوە، یان شتێکە پێمان نوساوە قوتاربونمان لێ ی نیە، بەڵکو ئێستا ئەو تەنها وای داناوە، کە لەو سات و کاتە بەهۆی بێ هێزی بەرامبەر زیانی ئیشە خراپەکە و پەك کەوتوە لە گۆڕینی دەستەوسانە. بەڵام باوەڕی وایە _ کە هەر ئەو هەڵوێستەی ئەو ڕاستە، هەر ئەوەش شەرعیەتی هەبونی هەیە، بەڵام ئیشە خراپەکە هیچ شەرعیەتی نیەو، لەسەر ڕاستیش نیە، با ئێستاش لەم سات و کاتەدا زاڵ بوونی هەبێت.

جا ئەو کەسەی قەڵای بەدەستەوە داوەو لە جەنگەکە لەگەڵ ئەو کەسەی دەستی شوشتوە، وەك یەکن؟

بێگومان نەخێر! هیچ وەکو یەك نین!

کەسی یەکەم حاڵی حازر دەستەوەستانە. بەڵێ، هیچی بۆ خۆی پێ ناکرێ چونکە چوار دەورە دراو و گەمارۆ دراوە و بێ هێزە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا هەر باوەڕی بە کێشەکەی خۆی ماوە. بەردەوام چاودێری ڕووداوەکان دەکات، لە هەلێك دەگەڕێ کە بۆی بڕەخسێ جا لەهەر ساتێکدابێ، بۆ ئەوەی لە قەڵایەکەی بێتە دەرو، بگەڕێتەوە ناو گۆڕەپان.

بەڵام ئەوی تر، کە قەڵایەکەی داوەتە دەست دوژمن، کێشەکەی لە هەستیا کۆتایی پێ هاتووە، خۆی داوەتە دەست ئەمری واقیع، بیرلە گۆڕینی

ناكاتەوە. بەڵكو خۆی بەهەڵە زانیوە لـەو هەڵوێـستانەی، كـە پێـشتر هـەیبووەو عـەزمیشی جەزم كردوە، كە نەگەڕێتەوە سەری!

لە ڕاستیدا جیاوازیەكی زۆر هەیە. پێغەمبەرﷺ بەوەی خـوا سروشـی بـۆ كردووە، _ بەوەی خوا فێـری كـردوە _ ڕاسـتی جیـاوازی نێـوان ئـەم دوو شـتە دەزانێ. بەڵام لە هەمان كاتیشدا ئاگـاداری مەیلـدان بـەلای ڕەوشـی سـرەوتن و جێگیری دەدات! پێغەمبەر _ دەزانێ بەوەی خوا فێری كـردوە _ كـە دەرونـەكان توشی سستی و خاوبونەوەو دانیشتن دێن! بۆیە ئاگاداری دەدات و دەفـەرموێ: ((وذلك اضعف الايمان: ئەمە كەمترین باوەڕە)). ((وليس وراء ذلك من الايمان حبة خردل: لە پاش ئەمە تۆزقاڵێك بڕوا نامێنێ)). ئەنجا بۆ ئەوەی بڕوادار موكڕ بێـت لەسـەر هەڵوێستی دواییـنی با بارودۆخەكە هەر چۆنێك بێت، لانەدات.

ئەوەی كاری خراپ (منكر) بە دڵ دەبوغزێنێ نابێ بەشـداری لـەو كـارە خراپە بكات، كە ناتوانێ بیگۆڕێ، بەشداری تێدا ناكات، مەگەر زۆری لێ بكرێ، چونكە ئەگەر بەشداری كرد بـە ڕەزامەنـدی خـۆی و قەناعـەتیـشی وابـوو، ئـەوا قەڵایەكەی داوەتە دەست و جەنگەكەی بەجێ هێشتووە، بێ ئـەوەی جـارێكی تـر بگەڕێتەوە !

بەڕاستی ئەمە ئەو (جیهاد)ەیە، كە پێغەمبـەرﷺ ئامـاژەی پێكـردووە.. ئەو كەسە جیهاد دەكات بۆ ئەوەی لە ڕێگا نەگلێ[1].. جیهاد دەگـەڵ ئـەو دۆڕانـە ناوەكیە دەكات، كە هیچ قوتاربونی نیە، چونكە لە نەخۆشیەكانی دڵە. ((ألا وان فی الجسد مضغة اذا صلحت صلح الجسد كله، واذا فسدت فسدت الجسد كلـه. الا

وهی القلب[1]: پارچە گۆشتێك لەناو جەستەدا هەیە، ئەگەر چاك بێ هەموو لەش لەگەڵی چاك دەبێ، ئەگەر خراپیش بێ هەموو جەستە دەگەڵی خراپ دەبێ، ئەوەش دڵە)).

ئوممەتی ئیسلامی لەم سات و کاتەدا لە مەیدانی ئابوری و پیشەسازی خاوەنی هیچ شتێك نیە بۆ ئەوەی بەرامبەر ئەو گەردەلولە ڕامالە بوەستێت ، کە جیهانگەری (عولمة) دەری دەکا، بۆ ئەوەی هەموو زەوی کۆنترۆڵ بکاو بیخاتە ژێر چەپۆکی خۆی..

دەڵێم ڕەنگە، ناشڵێم شتەکی جەخت کراویشە، ئەویش تەنها ڕۆیشتن لەگەڵ ئەو شیمانە[2] خراپەی، کە بانگخوازی جیهانگەری (عولمة) وێنەی دەکێشن، کە دەڵێن: جیهانگەری (عولمة) بلیمەتی بلیمەتانەیە، کە کەس ناتوانێ لە ڕوی دا بوەستێ..

بەڵام ئەو ئوممەتە لە گەڵ ئەوەشدا _ هەتا لەو کات و ساتەش دا _ خاوەنی شتی زۆر زۆر دەبێ، ئەگەر پەنا بداتە قەڵایەکەی و خۆی بپارێزێ لەو بەزینە ناوەکیەی، کە دڵی بەزیوەکان ڕیشەکێش دەکات.

بەڵام لێرەدا کێشە ئابوریەکان باس ناکەین، بەڵکو بۆ پسپۆرانی بەجێدێڵین بۆ ئەوەی لە مەسەلەکانی بکۆڵنەوە، بەڵکو تەنها ئاماژەیەك دەکەین، کە ئەو ناوچەیەی ئیسلامی تێدا درێژ بویتەوە، لە دەوڵەمەندترین ناوچە و پارچەکانی

---

1 نەگلێ : نەکەوێ.

1 / رواه الشیخان.

2 شیمانە : إحتمال.

زەوی یە، بگرە بەسەرچاوە سروشتیەکانیەوە لـە ئـاو و ڕووەك و کەرستـەی خـاو، بێجگە لەوەی کە ئەمڕۆ ژمارەی دانیـشتوانی دەگاتـە زیـاتر لـە ملیارێـك. کـە دەتوانی _ لەسەر ئەو هەموو بێ هێزیەی، کە سکاڵای بەرامبـەر دەکـا _ چـەند یەکە _ یان چەند یەکەیەکی _ ئابوریێ پێك بێنێت بۆ بـەهرە لێ وەرگـرتن لـە سەرچاوەو وزەکانی بە شێوەیەکی باشتر، بۆ ئـەوەی خۆی بەرامبـەر فـشارەکان (الضغوط) ڕابگرێ، هەروەکو ئێستا مالیزیا وا دەکات، لەگەڵ ئەو هەموو کۆسپ و لەمپەرانەی، کە بەئەنقەست لە ڕێگایدا دادەنێن بۆ ئەوەی نەتوانێ لە گەمارۆ و ئابلۆقە ڕزگاری ببێ!

لەگەڵ ئەو هەموو کۆسپ و لەمپەرانە، دەتـوانرێ شـارەزایش بـە دەسـت بهێنرێ.. ئەو بیروهۆشە ئیسلامیە کۆچ کردوەی _ کە بـارودۆخی تایبـەت، یـان گشتی ناچاری کردونە کۆچ بکەن بۆ ڕۆژئاوا _ ئەوا خـاوەنی خیـبرەو شـارەزاییان هەتا لە وردترین کاروبار... کاروباری وزەی ناوکی و چوونە ناو بۆشایی ئاسمان!

لەگـەڵ ئەودشـدا ئێمـە کاروبـاری ئـابوری بـۆ پـسپۆران و شـارەزایان بەجێدەهێلین..

بەڵام ئەم ئوممەتە لە کاروباری تردا، بەهەر تاکێك کە تیایدایـە ئـەوە لایـەنی پسپۆڕیە کەلەم کاروبارەوە خاوەنی شتی زۆر زۆرە! کاروباری عەقیدەو بیروباوەڕ.. کاروباری ڕەوشت... کاروباری ڕێبیر(مبادیء).. کاروباری مرۆڤ و، مەبەسـت لـە بونیداو، پێوانەی ئەو شتانەی بەجێی هێناوە.

ئەم کاروبارانە هەموو تاکێك خاوەنیەتی بە خاوەنداریەکی تایبـەت، بـەمانای ئەوەی، کە بەشێکە لە قەوارەی خۆی و دانـابڕێ لـە کەسـایەتی خـۆی، دەتـوانێ

لەناو دڵی پارێزگاریان لێ بکات _ لەناو قەڵایەکەی _ سەرەڕای هەر فیتنەو ئاشوبێك، کە لە چواردەوریدا بن.

موسوڵمان لەو کاروبارانە خاوەنی زاد و توێشویەکی خوایی ڕەسەنە، کە پڕوپوچ لە ڕوی ناوەستێ چ ڕوبەڕو، چ پاشملە، بەڵام ڕۆژئاوا خاوەنی کاڵاو شتومەکی ساختەیە، ئەگەرچی زۆر بریقە داریشی بکا، چونکە کاڵایەکە مرۆڤ لەوکاتەی کە لە توندترین حالەتی داڕوخانی ڕۆحی گیانی و ڕەوشتی دا بوون، دروستیان کردوە، ئەویش بە هۆی بارودۆخێکی ناوچەیی تەواو لەلای خۆیان، ئەگەر چی پێیان وابێ کە خاوەنی خەسڵەتێکی ئادەمیزادی گشت گیرد، کە پێویستە سەرانسەری دونیا بگرێتەوە!

مرۆڤ له ڕوانگەی ڕۆژئاوادا چی یه؟!

مرۆڤ ئەو ئاژەڵە پێش کەوتوە داروینییەیە، کە هۆش و پەنجە و کەلەی(!) پێش کەوتووە، کە توانی قسە بکات و بیربکاتەوەو کەل و پەلەکان بەکاربێنێ، بەم جۆرە شارستانیەتی ماددی دروست کرد..

ئامانجیش لە ژیاندا لەلایەك چێژ وەرگرتنە بە هەستەکانی، لەلایەکی تریش سەرکەوتنە لە ململانێ _ ململانێی مانەوە _ ئامرازەکانی لە ململانێ، دا زانست و جەنگ و سیاسەتە.

پاشان ئەو مرۆڤە هەر خۆی سەرچاوەی خۆیەتی، هیچ سەرچاوەکیش لە سەروی ئەو نیە، هەرکاتێکیش ئەنجامی دەدات. تاکە پاساوی ئەوەیە، کە لەوەوە دەرچووە.. واتە ئەو خوایە..

ئەم ئاژەڵە خۆ بە خوا زانە دەیەوێت ((شارستانیەتەکەی)) لەسەر هەموو زەوی بسەپێنێ!!

نەخێر بەخوا! بەئیزنی خوا بەهیچ شێوەیەکیش ڕونادات..

ئەو مرۆڤەی، کە خوای گەورە دروستی کردوە، زۆر لەوە گەورەترە، زۆر لەوە بەرێزترە لەوەی، کە ئەو شارستانیەتە ساختەیە دەیەوێت لە چەند شتێك دا گەمارۆو گۆشەگیری بکات:

﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلاً: ئێمە ڕێزمان لە نەوەی ئادەم گرت و لە وشکانی و لە زەریادا هەڵمان گرتن؛ ڕۆزی پاکژمان پێدان، لە چاو زۆر لە کردەی خۆمان زۆر پتر قەدرمان گرتوون ﴾ اسراء: ٧٠.

ئەو مرۆڤە لە چنگێك قوڕی زەوی و فوكردنێـك لـە گیـانی خـوا دروسـت كراوە..

﴿ إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِن طِينٍ، فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ: كاتێك خوای تۆ بە فریـشتەكانی ڕاگەیانـد: وا خـەریكم مرۆڤێك لەقوڕ دروست بكەم؛ هەر كا لەشیم تەواو كردو لە گیانی خۆم فووم پێـدا كرد، هەمووتان سوژدەی بۆ بەرن﴾ ص: ٧١، ٧٢.

ئەوانەی هەڵسوكەوت دەگـەڵ چـنگە قوڕەكـەدا دەكـەن و فەرامۆشـی فـووە گیانیەكەی دەكەن، ئەوە لە ڕاستیدا هەلس و كەوت دەگـەڵ ((مـرۆڤ)) ناكـەن، بەڵكو هەڵس و كەوت دەگەڵ شێوەیەكی گـۆڕاوو تێـك چـوودا دەكـەن، كـە خـوا دەربارەیەوە دەفەرموێت لە ئاژەڵ گومڕاترە: ﴿...لَهُمْ قُلُوبٌ لاَّ يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لاَّ يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لاَّ يَسْمَعُونَ بِهَا أُوْلَئِكَ كَالأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُوْلَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ: دڵیان هەیەو پێی تێ ناگەن؛ چاویان هەیـەو پـێی نـابینن، گوێیـان هەیەو پێی نابیسن، ئەوانە وەكو ئاژەڵن، بگرە لەوان گومڕاترن؛ ئاگایان لە هـیچ شت نیە﴾ اعراف: ١٧٩.

ڕۆژئاوا هەرچی هەیەتی لە پێشكەوتنی زانستی و تەكنەلۆژی و ئـابوری و جەنگی و ڕامیاری، هیچ شەفاعەتیان بۆ ناكـات و هـیچ بـەرزیان ناكاتـەوە لـەو نزمیە كە تیایدان، هەتا نەگەڕێتەوە بۆ مرۆڤایەتیەكان هەروەكو خوا لـە چـنگێك قوڕو فوو تێكردنێكی گیان دروستی كردوە..

بەڵام بە خودا كردنی ئەم ئاژەڵە _ كە جیهانگەری (عولمة) بەشێكە لـەم بە خودا كردنە_ ئەوا لەلای خوا ناپەسەند و نەفرەت لێ كراوە، لە زەویـش دا بـە

گوێرەی سوننەتی خوا بەرەو نەمان دەچێت، جا هەر چەندە خاوەنەکانی ماوەیەکیش لە زەویدا خۆیان بەگەورە زان بزانن!

هەڵبەت شارستانیەتی ڕۆژئاوا خاوەنی شتی زۆر زۆر چاکە، کە کەس نابێ نکۆڵی لێ بکات، کەگەر ئەو کەسەی خۆی بە هەڵە دا ببات، هەروەها خاوەنی شتی زۆر زۆر خراپیشە، کە کەس نابێ نکۆڵی لێ بکات، مەگەر ئەو کەسەی خۆی بە هەڵە داببات.

پێشکەوتنی زانستی و تەکنەلۆژی و بلیمەتی لە ڕێکخستن و جۆش و خرۆشی لە وەرگرتنی شتەکان و کۆڵ نەدان و پشو درێژی.. ئەمانە هەمووی شتی چاکن. بە گوێرەی سوننەتی خواش، هەر ئەو شتانەنە پشتی ئەم شارستانیەتە دەگرێ و تەمەنی لە زەوی دا درێژ دەکات: ﴿مَن كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لاَ يُبْخَسُونَ: هەرکێ ژینی ئەم دنیایەو زەرق و بەرقی ئەوی دەوێ، ئێمە پاداشتی کردەوەیان _ بە تەواوی _ هەر لەم دنیایە دەدەینێ و چیشیان لێ کەمەوە ناکرێ﴾ هود: ١٥

گەندەڵی شتی ڕۆحی و بێ سەروبەری جنسی و بەرەڵایی لە سنور تێپەریوو ڕیزپەڕیی(شذوذ) و ئارەق و تریاك و تاوان، هەروەها لە سنور لادان لەسەر زەوی بەبێ حەق و سوك و نزم کردنی خەڵك و تورە کردنیان، ئەمانە هەمووی شتی خراپن، بە گوێرەی سوننەتی خوا _ چارەنووسی وای لێدێت ئەو شارستانیەتە لەناو ببات، هەر چەندە مانەوەشی لەسەر زەوی درێژە بکێشێ: ﴿...حَتَّى إِذَا فَرِحُواْ بِمَا أُوتُواْ أَخَذْنَاهُم بَغْتَةً فَإِذَا هُم مُّبْلِسُونَ: ئەوسا کاتێك کەوتنە خۆشی و شادی لە پڕو ناکاوێك بەو تورەیی خۆمان خستن و هەموو نا هومێند مانەوە﴾

انعام: ٤٤.

﴿قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِكُمْ سُنَنٌ فَسِيرُواْ فِي الأَرْضِ فَانْظُرُواْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ: بەر لە ئێوە زۆر ڕێگاو شوێن تێپەڕیون. جا ئێوە لەم سەر زەمینە گەشتێ بکەن و سەرنج بدەن کە ئاخری کاری حەق بەدرۆ زانان بەکوێ گەیشت؟﴾ ال عمران:١٣٧.

﴿ وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ أَمْلَيْتُ لَهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ أَخَذْتُهَا وَإِلَيَّ الْمَصِيرُ: بە زۆر شاران کە ناحەق بوون و مۆڵەتم داو لە پاشانا وەبەر تووڕەیی خۆم خستن چارەنوسیش هەر بۆلای منە﴾ حج: ٤٨.

شتێك هەیە دەبێ بزانرێ، کە ئەم شارستانیەتە خاوەنی شتێکە، بە جۆرێك حەق و ناحەقی تێکەڵ بووە ، کە لەلای زۆر کەس شاراوەیە ، زۆریش لە خەڵکی دەهاوێتە ناو فیتنەوە ئاشوبەوە، شێوە جوان و بریقەدارەکەی دەیان گرێت و سەرنجیان ڕا دەکێشێت، بۆیە چاویان لەمەڕ بینینی خراپەکانی دەکەوێ. ئەو شتەش ((دیموکراسیەت)) و ((مافی مرۆڤە)).

خەڵکی باوەڕ ناکەن کە ئەم شتە شانۆ گەریەکی جوانە، کە چەندی شتی پرو پوچی تێدایە بە ئەندازەی ئەوەش ڕاستی تێدایە!

بێگومان دیارترین ڕووی، ئازادی سیاسیە، یان ئەو مافە دەستەبەر کراوانەیە، کە ((گەلەکان)) وە دەستیان هێنا لە ڕوو بە ڕوو بوونەوەی ئەو زۆرداره دیکتاتۆرانەی، کە لەمەو پێش حوکمیان دەکردن، کە ((تاك)) بەرامبەر بە ((وڵات)) وەدەستی هێناوە.

بەڵام کێیە ئەو کەسە زاڵە ڕاستەقینەی لە پشت ئەم شانۆگەریە جوانەوە،

کە تاکی ئاسایی _ لە زۆر حاڵەتدا ناوی دەنێن ((پیاوی شەقام)) _ وەك بلێی هەر ئەوە حوکم دەکات، هەر ئەوەم بڕیار لەسەر چارەنووسی کاروبارەکان دەدا؟!

لە ڕاستیدا ئەوە سەرمایەیە! ئەدی کێ بەسەر سەرمایەکاندا زاڵە؟! ئەوانە _ ڕاستەوخۆ _ جوولەکەن!

ئا لێرەدا ڕوون دەبێتەوە، کە چۆن جولەکە لە ئەمریکا _ کە ژمارەیەکی کەمیشن _ هەر خۆیان دەست نیشانی سەرۆك کۆمارەکان دەکەن، هەر ئەوانیش ئەگەر بیانەوێ دەیانهێننە خوار، یان دەیان کوژن هەروەکو، کە (کنیدی)یان کوشت لە ساڵی ١٩٦٣ ز کاتێك بە هەواو ئارەزوی ئەوانی نەکرد.

هاوڵاتی لەوێ خۆی نوێنەری خۆی هەڵدەبژێرێ، ئەوانەی دەچنە ناو پەرلەمان، هەر ئەوانیش لێپرسینەوە لە حکومەت دەکەن و بڕیاری سیاسەتەکەی بۆ دەدەن. هاوڵاتی نوێنەری خۆی هەڵدەبژێرێ بە ئازادیەکی تەواو، کەنە فشار(ضغط)ی تێدایە نە ساختە.

بەڵێ! بەڵام!

کێ ئەو هاوڵاتیە ئاراستە دەکات بۆ هەڵبژاردنی فلان یان فیسار؟

ئایا زیرەکی خۆی؟ یان بیرکردنەوەی خۆی؟ یان قوڵبونەوەی لە لێکۆلینەوەی کارو بارەکان و هاوسەنگی لە نێوانیاندا؟

یان دەزگاکانی ڕاگەیاندنە، کە ئەفکاری خوازراو دەخاتە سەری و، پاشان ئاراستەی دەکات بە ئاراستەیەکی خوازراو؟

کێ خاوەنی دەزگاکانی ڕاگەیاندنە؟!

لە ڕاستی دا پێشبڕکێیەکی توند لە نێوان حیزبەکاندا هەیە بۆ بردنەوەی

ژمارەیەکی زۆر لە کورسی بۆ ئەوەی بتوانن دەست بەسەر حوکم دا بگرن، ئەم پێشبڕکێیەش _ بەسەر بەستیەکی تەواو دەکرێت _ دور لە هەموو دەست تێوەردانێکی حوکمەت کە دەیسەپێنێ.

بەڵام..لە کۆتاییدا جیاوازی چی یە لە نێوان ئەو حکومەتەو ئەوی تر لە کاروبارە سەرەکیەکە، ئەویش زاڵ بوونی سەرمایەیە، هەروا زاڵ بوونی ئەو کەسانەشە، کە زاڵن بەسەر سەرمایەدا؟!

ئایا هیچ جیاوازیەکی ڕاستی هەیە؟!

ئەنجا ئەوەی دەیەوێ با خەیاڵ بکا، کە ئەو کاروبارەکان هەڵدەسوڕێنێ! ئەوەی دەیەوێش با خەیاڵ بکا، کە ((گەل)) لە حەقیقەتدا حوکم دەکات، گرنگ نیە، بەڵکو گرنگ ئەوەیە ئەم شتە زیان بە بەرژەوەندی سەرمایەداری نەگەیەنێ!

ئەگەر بگەڕێینەوە سەر ئەو دروشمەی، کە جولەکەکان لە شۆڕشی پیشەسازی دا بەرزیان کردبۆوە _ کە دیموکراسیەت لەو شۆڕشە هاتە بوون _ ئەوا چەند شتێکی زۆر گرنگ و بەسودی لێ تێدەگەین..

ئەو دروشمە ئەوە بوو:

Laissez Passer _ Laissez Faire

وشەی یەکەم:- Laissez Passer - مانای ئەوەیە: ((لێ گەڕێ، با (بە ئارەزوی خۆی) شت بکات)) ، وشەی دووەمیش:- Laissez Faier – مانای ئەوەیە: ((لێ ی گەڕێ با (بە ئارەزوی خۆی) بڕوات)) کێ شت دەکات؟ کێ دەڕوات.

ئەوەی (بە ئارەزوی خۆی) شت دەکات ئەوە خەڵکە.. گەلە.. پیاوی شەقامە.. تاکە.. بە ئارەزوی خۆی شت دەکات، ((بە ئارەزوی خۆی)) _ بە

کاری ناڕاستەی داڕێژراو _ دەچێتە ناوی ئازادی بێ باوەڕی و، ئازادی بەدڕەوشتی لەژێر ناونیشانی ((ئازادی کەسایەتی))، کە دیموکراسیەت زۆر پێدادەگرێت لەسەر ئەمەو، دەیکاتە ئامانجێکی سەرەکی لە فەلسەفەکەیدا.

ئەوەی (بە ئارەزوی خۆی) دەڕوات، سەرمایەیە. کە هەموو بەربەستێك لەپێشی خۆی لادەبات، بۆ ئەوەی قازانجەکەی چەند جارە بکاتەوە، بەبێ گرنگی دان بەهەر هۆکارێك دەیگرێتەبەر، بەبێ گوێدان بەکاردانەوەی ئەم شتە لەسەر خەڵك.. لەسەر گەل.. لەسەر پیاوی شەقام.. لەسەر تاك.. کە ئەم شتە جارێکیان دەبێتە خزمەتێکی ڕاستی بەسود، جارێکیش دەبێتە ڕوخاندنێکی گشتگیر لە دەرونەکان و ڕەوشتدا.. بەڵام لە حاڵەتێکدا هەر سەرمایە قازانجی هەرە گەورە دەکات، بەڵکو زۆر جاریش تاکە قازانج هەر خۆیەتی!

بەم شێوەیە حەق و ناحەق لەم دیموکراسیەتە تێکەڵ دەبێ، جاری وا هەیە حەق و ڕاستی سەردەکەوێ، بەڵام ناحەق چەند جار سەر دەکەوێ..

با هەر شتێك بێت، بزانین جیهانگەری (عولمة) چیمان بۆ دەهێنێ، کاتێك چەپۆکی بەسەرماندا دەدات! ئایا شتە باشەکانمان بۆ دەهێنێ؟ یان شتە خراپەکانی؟!

* * *

سەبارەت بە پێش کەوتنی تەکنەلۆژی و زانستی بە ئەندازەیەك ڕێگای پێ دەدات کەوا ((زەرەرو زیان نەگەیەنێ بە بەرژەوەندیەکانی)) بەڵام ((نهێنیە)) سەرەکیەکان، کە پێش کەوتنی ڕاستەقینەی لەسەر دادەمەزرێ، ئەوا تایبەتە بە

خۆی و لیّ ناگەڕێ کەس ببێتە خاوەنی، بۆیە دەبینی زۆر لە زانای ئەتۆم لـە کـوڕ گـەلانی جیهـانی سـێهەم _ ئیـسلامی بـە تایبـەت _ کـوژراوە ((لـە چـەند بارودۆخێکی نادیاردا!)) یان فڕۆکەکەی لە ئاسمان تێك شـکاوە! یـان هـەر نـەبێ کراوە بۆ ئەوەی خزمەتی بەرژەوەندی ئەو وڵاتە بکات، کە بەکاری دەهێنێ!

ڕاستە ئەگەر لەو زانایە بگەڕابان سەربەست بێت، ئەوا خۆی و زانستەکەی دەفرۆشێت، چونکە وڵاتەکەی خـۆی ئـاوڕی لیّ ناداتـەوە و هـانی نـادات لەسـەر توێژینەوە و زانست و، شارەزاییەکەی وەبەرهەم ناهێنـێ.. بـەڵام ئەمـە ود نـەبێ خراپی مەرام و نیەتی ئەوان ڕەت کاتەوە، ئەویش یـان دەبـێ ئـەو زانایـە هێـز و توانای بۆ بەرژەوەندی ئەوان بێنێتە بەرهەم، یان دەبێ لە زەوی دا نەمێنێ!

سەبارەت بە گەندەڵی ڕەوشتی و ڕۆحی ئەوا چی لیّ وەردەگری وەری بگرە. بەڵکو ئەمە لە حەقیقەتی واقیعـدا دیـارترین و زەق تـرین ڕووی جیهانگـەری ((عولـمـة))یـە.. کـە هـەموو ڕۆژ بنـچینەکانی جێگیرتـر دەکـات لـەو کەناڵـە ئاسمانیانەی، کە هەموو شتەکی کەم و نزم و قێـزەون پـەخش دەکـات.. واش لـە پرۆگرامەکانی فێربوون دەکەن، کە هەموو ئەو شتانەی پارێزگاری لـە بنـەماکانی خودی ئوممەت دەکات لە ئایین و ڕەوشت و نەریتەکان و بنچینەکان، دەری بێـنن و لای ببەن، هەروەها چەند کۆنگرەیەکیش گرێ دەدرێن بۆ بڵاوکردنەوەی یاخی بوون فەرمانەکانی خوا بـە ئاشـکرا، کـە بڕیارەکـانی ئـەم کۆنگرانـە بەسـەر خـەڵکی دەسەپێنرێت، سزای نەیارانی دەدرێت بەبێ بەش بوونی لە ((بەزەیی)) سـندوقی نەختی دەولی، یان جگە لەمانە لە دام و دەزگاکانی چەوسانەوەو کۆیلە کردن!

بەڵام ئەو ((دیموکراسیەتەی)) ((هەژارەکانی)) جیهـانی سـێهەم دڵیـان

پێ خۆشەو چاوەڕێ دەکەن، ئەوانەی دەناڵێنن لە ژێر سیستەمی سەرکوت کەری سیاسی ئەوەش بە هەمان شێوە دەچێتە ناو یاریەکەوە!

بەڵام Laissez Faire ((لێ ی گەڕێ با بە ئارەزوی خۆی شت بکا)) بێ باوەڕی دەکا کەللەڕەقی دەکا، خراپە دەکا، کەلەپور لەناو دەبا، شتە نەگۆڕەکان تەفرو تونا دەکات، ئەمە لە دیموکراسیەتی هاوردەدا دەرگاکانی لەسەر پشت دا بۆ دەکرێتەوە، خەڵکیشی بە هەموو هۆکارێك لەسەر هاندەدرێ.. هۆکارەکانی ڕاگەیاندن، بەرنامەکانی فێربوون و، هەروەها ڕووت کردنەوەی ئافرەت لە شەقام و چایخانە و کەنار ڕوبار و نوسینگەو.. کۆڕو کۆبونەوەکان!

بەڵام مافەکان و دەستە بەرەکان (الضمانات) _ کە بەنرخترین شتە لەناو دیموکراسیەت _ ئەوە نابێ بۆ جیهانی سێهەم ڕەوانە بکرێ.. چونکە تایبەتە بە پیاوی سپی.. چونکە ئەگەر ئەو ماف و دەستەبەرانە لە جیهانی سێهەم شین بێت، ئەوا ئازاد دەبێ و قەوارەو بوونە لەدەست چوەکەی دەگەڕێنێتەوە، لە کۆتایشدا بەربەرکانێی جیهانگەری (عولمة)دا دەکات، کە د بۆ تاغوتی جیهانی دەیچەوسێنێتەوە.. کەواتە با شانۆگەریەکەی وەرگرن و یاری پێ بکەن.. بەڵام ڕاستیەکەی بەدور دەزانرێ بەدەست بهێنرێ!.

*　　*　　*

باشە ئەگەر کارەکە ئەوها بێت، سەیرە بۆ کۆمەڵە ئیسلامیەکان، خۆیان ناوەتە ناو قاڵبی جیهانگەری (عولمة) یان قالبی دیموکراسیەت، گومان دەبەن بەو کارەیان زەمینەیەکی نوێ بۆ خۆیان وە دەست دێنن، یان رزگاریان دەبێ لەو ئابلوقەیەی، کە کراوەتە سەریان؟!

ئایا پاش ئەو هەموو ئەزمونانەی ڕابورد، دەبێ فرۆفێڵەکە هەر بمێنێ؟!
ئایا نایەتە بیریان،کە ئەمریکا خاوەنی جیهانگەری (عولمة)یە _ یان ئەو جولەکانەی کە هەڵیدەسوڕێنن _ کە هەر ئەوانە ئەو حکوماتانەیان لە جیهانی ئیسلامیدا چاندوە، کە سەریان دەبڕن و دەیان کوژن و دەریان دەکەن و گەنجەکانیان دەهاوێنە ناو بەندیخانەوە؟

باشە چ گۆڕانکاریەك لە نەخشەی ڕووداوەکان دا ڕوو دەدات، کاتێك ئێمە پەیرەوی دیموکراسیەتی فرە لایەنی بکەین و بیکەینە دروشمێك و ئاشکرای بکەین و، هاواری بۆ بکەین و، پاڵپشتی بکەین و، سوێندی گەورەو پیرۆز بخۆین، کە ئێمە بەدوای دەکەوین؟!

ئایا ئەمە هیچ لەو مافە زەوت کراوانەو دەستەبەر کراوە ویستراوەکانمان بۆ دەگەڕێنێتەوە؟ ئایا هەر خاوەنی جیهانگەری (عولمة) نیە ئەو حکومەتانە هان دەدات بۆ بەرگری کردن لە تەییاری ئیسلامی و خەفە کردنی و هەوڵ دان بۆ لەناو بردنی؟! چ شتێك دەگۆڕێ، کاتێك ئێمە ئاشکرای بکەین، کە دیموکراسیەتی فرە لایەنین؟! ئەدی کوانێ دەرئەنجامەکانی ئەزمونی جەزائیر و حیزبی رەفاه لە تورکیا؟!

ئێمە بانگەشەی توندو تیژی ناکەین.. پڕ بەدەممان ڕادەگەیەنین، کە ئێمە بە ڕەوای نازانین و، واش نازانین کە سود بە بانگەواز بگەیەنێ، بەڵکو دەڵێین توندو تیژی پێچەوانەی بەرنامەی پێغەمبەرەوە، زیانی بۆ بانگەواز هەیە و سودی پێ

ناگەیەنێ[1].

بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا دەڵێین فەرمان ڕەوایی کردنی شەریعەتی خوا، خوا پێویستی کردووە، نابێ مرۆڤ وازی لێ بێنێ و ڕووی لێ وەرگێڕێ، ئەگەر بیانەوێ مسولمانبن: ﴿فَلاَ وَرَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ حَتَّىَ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لاَ يَجِدُواْ فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُواْ تَسْلِيمًا: بەڵام نەخێر سوێندەکە بە پەروەردگاری تۆ ئەوانە نابنە خاوەنی بڕوا مەگین وەختێ لە کێشەو هەرای نێوان خۆیانا بتکەنە قازی و لە دڵەوە بە هەر فەرمانێ تۆ بیدەی ڕەوایان بێ و بە تەواوی مل کەچی بن﴾ نساء:٦٥.

﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَن يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ...: ئەگەر فەرمانێ خواو پێغەمبەرەکەی فەرمانیان بەهەر کارێك دا، هیچ پیاوێك و هیچ ژنێکی خاوەن باوەڕ ناتوانن پەسەندی نەکەن﴾ الاحزاب:٣٦.

وەنەبێ لە نێوان ئێمەو دیموکراسیەت _ وەکو ڕێکخستنێکی سیاسی _ دژایەتیەك هەبێت، بەڵکو دژایەتیەکە لەلای ئەوانە، چونکە ئەوان پابەند بوون بەفەرمان ڕەوایی شەریعەتی خوا ڕەت دەکەنەوە! ئایا بارو دۆخەکە وای لێ هاتووە بۆ هەر بزوتنەوەیەکی ئیسلامی، بارو دۆخێك قەبول بکات، کە تیایدا فەرمان ڕەوایی شەریعەتی خوای ڕەت بکرێتەوەدو، شەرعیەتی بوونی پێ ببەخشێ؟! جا کاتێك دەست لەم پێویستیە خواییە، لە ئیسلام چمان بۆ دەمێنێتەوە؟! یان کاتێك دەست هەڵناگرین و _ ڕێگە چارەیەکیشمان نی یە بۆ

---

1 / ئەگەر دەتەوێ تەماشای کتێبی (واقعنا المعاصر) و کتێبی (کیف ندعوا الناس) بکە.

دەست هەڵنەگرتن _ ئەوا دیموکراسیەت ڕەتمان دەکاتەوە، با هەزار ساڵیش خۆمانی بۆ ببەینە پێشەوەو مەرایی بۆ بکەین!!

پاشان لێرەدا گومانێك پێویستە ڕون بکرێتەوە!

ئەو دیموکراسیەتەی _ کە لایەنە ئیجابیەکانی لەدەستەبەریی و مافەکان _ دەزگایەك نیە هاورد بکرێ و بە دائیرەی کارەبایی ببەسترێ، پاشان لە خودی خۆیەوە مافەکان و دەستەبەرەکان (الضمانات)مان بۆ وەبەرهەم بێنێ!

بەلانی کەمەوە ئەو دیموکراسیەتەی، کە ڕۆژئاوا تام و چێژ لە شتە باشەکانی وەردەگرێ (جارێ لە شتە خراپەکانی گەڕێ) ، بلانی کەمەوە تەمەنی دووسەد ساڵە، لە تێکۆشانی نەپچراو کە گەل لە پێناویدا هەولیان داوەو زۆر قوربانیان پێش کەش کردوە لە ڕۆڵەکانی، کە کوژراون، دەرکراون، بەندکراون، بەهەموو هۆکارێکی جەنگ، جەنگیان لەگەڵ دا کراوە ، هەتا لە کۆتاییدا توانیتیان مافەکان و دەستەبەرەکان بە دەست بێنن، کە دیموکراسیەت لە خۆی گرتووە، ئەگەرچی قەت نەیان توانیوە بەسەر شتە خراپەکانیدا زاڵ بن، چونکە _ لەلای ئەوان _ دیموکراسیەت یەك دارشتەیە، کە ڕاستی و ناڕاستی تێکەڵ بووە.

ئایا ئێمە دەگەینە ئەو مافو دەستەبەرانەی، شتانەی کە ئەوان گەیشتونێ گەر تەنها ڕاییبگەیەنین ئێمە دیموکراسین؟! یان دەبێ ئەم ئوممەتە پەروەردە بکرێ بۆ ئەوەی پارێزگاری لە مافەکانیدا بکات و دەست درێژی کردن لەسەرە خۆی ڕەت بکاتەوە هەروەکو ئوممەتەکانی تر پەروەردە کران، لە میانەی تێکۆشان و خەبات و قوربانیدانیان گەیشتنێ ؟!

ئەگەر ئێمە نەتوانین دەست بەرداری پەروەردە بین، کە کارێکی ماندوو

کەرو درێژ خایەن و پڕ هیلاکیە. بەرو بومەکەی درەنگ پێ دەگا، ئەگەر چی کاریگەریەکەی یەکاو یەك و مسۆگەرە، جا ئایا بۆ ئێمەی موسوڵمان شایەنە، کە وزەو توانامان لە پەروەردە کردن لە شتێك دا بخەینەگەر، کە حەق و ناحەقی تێکەڵ بووە، یان دەبێ لە شتێك بەکاری بێنین، کە ناحەقی ناتوانێ تێکەڵی بێ، نە لە ڕوبەڕو نە لە پاشملە، ئەویش ئیسلامە؟!

ئێمە لە هەردوو حاڵەتدا کۆشش دەکەین و، ئارامیم لەسەر شتە ناخۆشەکانی دەگرین، بەلاّم ئێمە لەیەك لە حاڵەتەکان، لەزەت و چێژی دونیا بەدەست دێنین (کە پۆخڵەواتە) و، بەڕوو وەرگێڕان لەشەریعەتەکەی تووشی تووڕەیی خوا دێین. بەلاّم لە حاڵەتی دووەمدا تام و چێژی دونیا و ڕەزامەندی خوای گەورە بەدەست دێنین: ﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُم فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا...: خوا لەوانەی بە ئێوە بڕوایان هەیەو ئاکار چاکن، بەڵێنی دا: لەم زەمینەدا دەیانکاتە جێگە نشین؛ هەروەکی چۆن ئەوانی بەر لەوانی کردە جێ نشین، دینەکەشیان _ کە خۆی پەسەندی کردوە _ هەر بۆیان دادەمەزرێنێ و ترسەکەشیان بۆ دەکاتە دڵنیایی { تا } تەنیا من بپەرستن؛ هیچ شتێکیش بە شەریکی من نەزانن﴾ نور:٥٥.

﴿ تِلْكَ حُدُودُ اللّهِ وَمَن يُطِعِ اللّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

ئەم دەستورانە سنورن خوا دایناون. هەر کەسێکی بەر فەرمانی خواو

پێغەمبەرەکەی بێ، دەینێرێتە ناو باغ‌تێك جۆ باریان بەبەردا دەڕواو هەتا سەر هەر تیایدا دەژین و لەو پەری بەختەوەری دان﴾ نساء: ١٣.

بەڕاستی بزاڤی ئیسلامی خاوەنی زۆر شتە...

لە باتی ئەوەی خۆی بنێتە نێو ئەو قالبەی، کە دوژمنەکانی دەیانەوێ بیکەنە ناویەوە، کە بەم کارەیان فێڵ و تەڵەکەی دوژمنەکەیان زیاتر چەوسپاو ترو جێگیرتر دەکەن.. لەسەریەتی لەباتی ئەمە جێگرەوە(بدیل)ێکی ونبوو دەربخات و، سیستەمێکی جیهانی ڕاستیش نمایش بکات.

ئیسلام سیستەمێکی جیهانی ڕاست و دروستە. ئەنجا چ بۆ ئەوانەی پەیڕەوی دەکەن یان ((ئەوانەی))تر کە نەهاتونەتە ناو ئیسلام.

ئەگەر بێتو مۆرك و نیشانەی هەر زەق و گەورەی جیهانگەری (عولمة) ڕق و قین و فشار خستنەسەر بێدەسەڵاتان بێت بۆ ئەوەی سەر شۆڕی دەسەڵاتی ئەوبن. ئەوا نیشانەو مۆرکی هەرە گەورەی ئیسلام ئەوەیە، کە زۆر لەکەس ناکات بێتە ناو ئیسلام: ﴿لاَ إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ ...: لەم دینەدا بەزۆر داسەپاندن نیە﴾ بقرة: ٢٥٦.

﴿...أَفَأَنتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّى يَكُونُواْ مُؤْمِنِينَ: ئایا تۆ دەتەوێ بەزۆر ئەم مەردمە بڕوا بێنێت﴾ یونس: ٩٩. ئەگەر نیشانەی دیاری جیهانگەری (عولمة) سەپاندنی قالبێکی دیاری کراو بێت بۆ ژیان _ کە قالبی ئەمریکیە _ بۆ ئەوەی خەڵکی بەزۆری بکرێنە ناو ئەو قالبەوە، ئەگەر پێوانەو قیاسی ئەوان نەگونجا لەگەڵ قالبەکەی ئەوان، ئەوا لە قالبدرانەکەیان دەکرێت بە بڕینی هەندێك لە ئەندامەکانیان، یان شکاندنی، ئەوا ئیسلام _ ئاینی خوایەو _ دان بەجیاوازی (

اختلاف)دا دەنێت، کە کارێکی واقیعەو خوای گەورە فەرزی کردۆتە سەر مرۆڤ بە دانایی و حیکمەتێك کە خۆی دەیەوێ: ﴿ وَلَوْ شَاء رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلاَ يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ ، إِلاَّ مَن رَّحِمَ رَبُّكَ وَلِذَلِكَ خَلَقَهُمْ...: پەروەردگاری تۆ ئەگەر حەزی بکردایە خەڵکی دنیای گشت دەکردە یەك ئایین، بەڵام بە ناتەبایی هەر دەمێنێتەوە. { جا } مەگین پەروەردگاری تۆ بەزەیی پێدا بێتەوە، هەر بۆیە دروستی کردون﴾ هود: ۱۱۸، ۱۱۹.

ئیسلام موسوڵمانان پابەند دەکات بەچەند نەگۆڕێکی دیاریکراوو چەند پێوانەیەکی دیاری کراو، کە خوای زاناو کاربەجێ دەزانێ بۆ دروست بوونی مرۆڤی چاك پێویستە ، کە شایەنە ببێتە جێنشین لە زەوی: ﴿ وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلاَئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الأَرْضِ خَلِيفَةً...: ئەو کاتەی پەروەردگاری تۆ بە فریشتانی ڕاگەیاند؛ من دەمەوێ بریکارێك لەسەر زەمین دیاری بکەم﴾ بقرة: ۳۰.

﴿ يَا دَاوُودُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَى فَيُضِلَّكَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ...: ئەی داود: جێ نشینمان لەسەر زەمین دا بە تۆ، بە تەرزێکی خودا پەسەند، بەکاری مەردەم رابگەو شوێن ئارەزوی خۆت مەکەوە، کە لەرێی خودا لات بدات﴾ ص:۲٦.

بەڵام ئیسلام _ هەتا لەگەڵ موسوڵمانانیش دا _ نایانکاتە چەند دانەیەکی لەیەك چوو و دووبارە کراوە وەك ئامێرەکان، بەڵگەی واقعیش لەسەر ئەمە جیاوازی نێوان مەزهەبەکان جیاوازی ڕاو بۆچونەکانە، کە ئەم ئوممەتە هەر لە ڕۆژی یەکەمیەوە دانی پێداناوە، کە ئەم جیاوازیە نە ئیسلامی تەنگ کردتەوە، نە لەسەر موسوڵمانانیش تەنگ بووە، بەڵکو لەسەر ئەوانە تەنگ

دەبێتەوە، کـە لـە شـتە نـەگۆڕەکان (الثوابـت) دەردەچـن بـە بیـانوی ئـازادی کەسایەتی، یان بە بیانوی ئیجتیهاد، یان جگە لەم بیانوانە.. بۆ ئـەوەی لـە دیـن رابکەن.. ئەمانە خوای گەورە بڕیاری لەسەر داون، کە لە ئایین هەڵگەڕانەوە.

بەڵام جگە لە ناموسوڵمانەکان، ئەگەر کاتێك لەسەر زەوی ئیسلام و لەژێر ئاڵای ئەودا بژین، ئەوا ئەوەی بۆ ئەوانـە بـۆ ئێمەشـە، هـەروەها ئـەوەی لەسـەر ئەوانە لەسەر ئێمەشە بەڵام کاتێك لـە دەرەوەی سـنوری دەسـەڵاتی ئیـسلام بـن ئەوانە گەر شەڕ خوازبن شەڕیان لەگەڵ دەکرێت، ئەگەریش ئاشتی خـوازبن، ئـەوا پەیمانیان لێوەردەگیرێت و بە دادگەری مامەڵەیان لەگەڵدا دەکرێـت: ﴿ لَـا يَنْهَـاكُمُ اللَّـهُ عَـنِ الَّـذِينَ لَـمْ يُقَـاتِلُوكُمْ فِـي الـدِّينِ وَلَـمْ يُخْرِجُـوكُم مِّـن دِيَـارِكُمْ أَن تَبَـرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ، إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَـنِ الَّـذِينَ قَـاتَلُوكُمْ فِـي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُم مِّـن دِيَـارِكُمْ وَظَـاهَرُوا عَلَـى إِخْرَاجِكُمْ أَن تَوَلَّـوْهُمْ وَمَـن يَتَـوَلَّهُمْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ: خودا بەرتان لێ ناگرێ کە ئێوە دەگەڵ ئەوانەی بەگژ ئێـوەدا نەچوون و لـە زێـد وەدەریـان نـەناون، چـاکەیان دەربـارە بکـەن و بـە یەکـسانی ڕەفتاریان دەگەڵدا بکەن. خوا مرۆی خاوەن ئینسافی خۆش گەرەکـە. تـەنیا هـەر ڕێگەتان نادا دەگەڵ ئەوانە ببنە دۆست کە لەسەر دین، شەڕیان دەگـەڵتانا کـرد و ئێوەیان لە زێدی خۆتان ئاوارە کرد. لەسەر دەرکردنی ئێـوەش، بوونـە پـشتیوانی یەکتر. هەر کەسیش ببێتە دۆستیان، دیارە غەدرێ لە خۆ دەکا ﴾ ممتحنة: ٨_ ٩.

ئەگەر دەرئەنجامی ڕاست و دروست و کۆتایی جیهانگـەری (عولمـة) ئـەوە بێت، کە هەژارەکان بکاتە بەندەو کۆیلە بۆ دەسـەڵاتی خـۆی، ئـەنجا لـەژێر هـەر ناونیشانێك یان هەر بیانوەك بێت، ئـەوا ئیـسلام وای لـە عومـەر کـرد _ ڕەزای

خوای لەسەر بێ _ بە یەکی لە کاربەدەستەکانی بڵێ: ﴿ یا عمرو! متی استعبتم الناس وقد ولدتهم امهاتهم احرارا: ئەی عەمر: تاکەی خەڵکی دەکەنە کۆیلە، لە کاتێك دا بە ئازادی لە دایك بوون﴾؟!

بەر لە ئەوە هەموو شتێ، یان لەسەروی هەموو ئەوانەوە ئەگەر جیهانگەری (عولمة) بۆ خەڵك دێنێ، کە لە ((کۆنگرە!)) نێو دەوڵەتیەکانی جیهان بریاریان لەسەر دراوەو سەپاندویانە لەبێ باوەڕی و بێ سەروبەری جنسی و لابەلایی و، لا ڕێبون.. ئەوا ئیسلام زۆر موکڕەو سورە، کەوا گیان و ڕەوشتی خەڵکی لەپیس و پۆخڵ و نگریسی پاك بکاتەوە، بۆ ئەوەی بەرز ببنەوە بۆ ئەو ئاستەی، کە شایەنی ((مرۆڤە)).

بەڕاستی پێش کەوتنی زانستی و تەکنەلۆژی و ڕێکخستنی هیچ پەیوەندیەکی بە تێك دانی ڕەوشت و ئەخلاق دا نیە.. بەڵکو پێداویستیەکانی ئەم پێشکەوتنەش نیە، کە ڕەوشت و ئەخلاقی خەڵکی تێك بچێ و نزم ببێتەوە، تا بێنە تەك ئاستی ئاژەڵ هەروەکو، کە ئێستا ((لە شارستانیەتی)) ڕۆژئاوا! ڕووی داوە! _ بەڵکو ئەمەی لەلای ئەوان ڕویدا هەروەکو، کە لەمەو پێش باسمان کرد _ لەبەر چەند بارو دۆخێکی ناوچەیی تایبەت بە خۆیان بوو، کە لە ژیانیاندا ڕویدا، کە ئەم بارو دۆخە تایبەتە ناکرێ بکرێن بە خەسڵەت و خویەکی گشتی و هیچ لەو ڕێسایانەش نیە، کە نەگۆڕێن و لادان هەڵنەگرێ!

ئیسلام کاتێك خەڵکی دەستی بەڕوە جوان و ڕاستەکەی گرتبوو _ شارستانیەتێکی بەرز و بەهاداری بەخشیە مرۆڤایەتی لە هەموو لایەنەکان و بوارەکان، بێ ئەوەی ڕەوشتی تێك بچێت و شکست بێنێ لە لایەنی ڕۆحی..

بەڵکو کۆمەڵگای ئیسلامی کەمترین کۆمەڵگای مرۆڤایەتی بووە، کە روو بچێتە ناو تاوان، کەمترینیان بووە لە ئارەق خواردن و بەردەوام بوون لەسەر ماددە سرکەرەکان، کەمترینیان بووە لە تاوان و تاوانکاری، زۆر ترینیشیان بووە لە نوێژ کردن و پەرستنەکان، زۆرترینیان بووە لە پێك بەستنەوەی شیرازەی خێزان، زۆرترینیان بووە لە سازدانی بارودۆخێکی پڕ ئارام و ئاسایش، زۆرترینیان بووە لە خێرو بەرەکەت !

* * *

ئەمڕۆ ئیسلام _ بەڕوە ڕاستەقیتەکەی لە نێو موسوڵمانان‌دا نابینینەوە، مەگەر لە چەند کەسانێك دا نەبێت، کە بە بڕوایەکی هۆشیارانە بە حەقیقەتەکەی ڕەفتاری پێ دەکەن. بەڵام ئەو کەفەی پێغەمبەرﷺ هەواڵی پێدداینە _ بە چاو پۆشین لە جێگەی لە حوکمی خودادا(ئەمە مەسەلەیە کە خۆمانی لێ نادەین) _ ئیسلام نامۆو غەریب بووە لەلای هەروەکو کە پێغەمبەری ڕاست گۆ ڕایگەیاندووە: ((بدأ الاسلام غريبا و سيعود غريبا كما بدأ، فطوبى للغرباء[1]: ئیسلام بەنامۆیی دەستی پێکردوە، هەر بە نامۆیش دەگەڕێتەوە، مژدەو ئاسودەیی بۆ نامۆیەکان)).

ئەرکی نامۆیەکان (الغرباء) _ هەروەکو، لە ڕیوایەتی ترمذي دا _ هاتووە ئەوەیە، کە: چاکسازی بکەن لەوەی خەڵکی لە سونەتی پێغەمبەر ﷺ خراپیان کردوەو گۆڕیویانە.

ئەمەش کاری بزاڤە ئیسلامیەکانە.

---

١٢ / ئیمامی موسلیم ڕیوایەتی کردوە.

ئەركی ئەوە نیە خۆی بنێتە نێو قالبی جیهانگەری (عولمة) بۆ خاتری ئـەوەی بژی! ئەمە بانگەشەی دوژمنەكەیەتی بۆ ئەوەی لە كۆتاییدا لەناوی بـەرن و لێـی رزگار بن!

ئیسلام بۆ ئەوە نەهاتۆتە خـوار لەگـەڵ لادان و خراپـەی مرۆڤـدا رێ بكـات، بەڵكو بۆ ئەوە هـاتووە ڕاسـتی بكاتـەوە و بەسـەریدا زاڵ بێـت: ﴿ وَأَنزَلْنَـا إِلَيْـكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَـا أَنزَلَ اللَّهُ وَلاَ تَتَّبِعْ أَهْوَاءهُمْ عَمَّا جَاءكَ مِنَ الْحَقِّ...: ئەم قورئانەشمان بـە خـەڵات بۆ تۆ ناردۆتە خوارەوە، كە هەرچی تێیدایە ڕاستە، بـە كتێبـە بەرینـەكان بـڕوای هەیەو چاودێریانە ئیتر تۆ بە پێی ئەوەی خوا ناردویەتیە، بە كارو باریـان ڕابگـەو بەلادان لەو هەقەی كەوا بۆت هاتووە، مەكەوە شوێن ئاوات و ئـارەزوی ئـەوان ﴾ مائدة: ٤٨.

خەڵكی بۆ ئەوەی بگەڕێنەوە ئیسلامێكی ڕاست و دروست یان نزیكە لەو ڕاست و دروستیە ئەوا پێویستیان بە تێكۆشانێكی پڕ مەینەتی هەیـە بـۆ ئـەوەی بخرێنـە گـەر بـۆ پـەروەردە كـردن لەسـەر ئـەو ئیـسلامە ڕاسـت و دروسـتە.. تێكۆشانێكی پڕ مەینەت و نارەحەت و پڕ هیلاكی و درێژ خایەنی گەرەكە، بـەڵام كاریگەریەكەی یـەكاو یـەك و مـسۆگەرە، ئەگـەر چـی تـەواو بوونەكـەی چـەند نەوەیەكیش بخایەنێ.

ئەم ئومەتە.. بە بڵـاو كردنـەوەی كتێبێـك یـان چـەند ئامۆژگاریـەك، یـا بەچەند وتارێكی بەگڕو تین لەسـەر شـتە باشـەكانی ئیـسلام، لەسـەر حەقیقـەتی ئیسلام پەروەردە نابێ ئەگـەر چـی هـەموو ئەمانـە لـە ئـامڕازە پێویـستیەكانی

بانگەوازە.

بەڵکو خەڵکی بە پلەی یەکەم بەهۆی پێشەنگیەوە پەروەردە دەبێ، پاشان بەو ئاۆمۆژگاری و ڕێنماییانەی، کە لە پێشەنگەکەوە دەردەچێت، کە دەنگ و سەدای لە دڵ و دەرونەکاندا بۆ پەیدا دەبێت کاتێك ئەو پەندو ئامۆژگاریانە لە کەسێکی خاوەن دڵ و دەرونێکی بڕوادار و ڕاستە قینەوە دەردەچێت، کە دڵ و دەرونێکی پابەند (ملتزم) بێت، لە واقیعی کاری ڕۆژانەشدا باوەڕ هێنانەکە ڕەنگ دانەوەی هەبێت و بە ڕۆشن بینییەوە بانگەشە بۆ ڕێگای خودا بکات: ﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَاْ وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللّهِ وَمَا أَنَاْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ: بلێ ئەمە ڕێگای منە؛ هەم خۆم و هەم ئەو کەسانەش شوێنم کەوتوون _ بە ڕۆشنبینییەوە _ بۆ خوا ناسی، بانگی دەکەم، خواش هەمیشە پاکەو تاکەو لەوانە نیم کە شەریکی بۆ خودا پەیدا بکەم﴾ یوسف: ١٠٨.

لەبەر ئەمە بزاڤە ئیسلامیەکان خودی خۆیان پێویستیان بەوە هەیە، کە لەسەر ڕاستی و پێوستیەکانی (لا إله إلا الله) جێگیرو چەسپاو بن بۆ ئەوەی بتوانن ئەزمونێکی زیندو و لەبەرچاو لە جیهانی واقیعدا بۆ خەڵکی بگوازێتەوە، تا خەڵکی ببینن و پەیڕەوی بکەن و شوێنی بکەون کاتێك ب بۆ لای انگ دەکرێن.. ئەمەش کە ناومان ناوە ((دامەزراندنی بنکەیەکی پتەو)) کە لەمەودوا بە بانگەوازی خەڵك هەڵدەستێ [١] ..

بزاڤە ئیسلامیەکان ڕێگایەکی ئاسان و خۆش نابیننەوە بۆ گەیشتن بەیەك لەم دوو ئامانجە، بەڵکو لەهەموو لایەك کۆسپ و ئاستەنگی دێتە پێش.. بەڵام

١٤ / ئەگەر دەتەوێ تەماشای کیتابی (کیف ندعو الناس) بکە.

ئەوە قەدەری خوایە کە بۆی داناوە: ﴿ أَحَسِبَ النَّاسُ أَن يُتْرَكُوا أَن يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ؟،وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ: ئاخۆ مەردوم لایان وایە هەر کە بڵێن: ئێمە باوەڕمان هێناوە، ئیتر وازیان لێدەهێنرێ و تووشی هیچ ئەزموونێ نابن؟ ئێمە ئەوانەی بەر لەوانیشمان بە تاقی کردەوە. بێگومان خوا ئەوانەی کە ڕاستیان گوت، ئەوانەش کە درۆزنن دیاری دەکا﴾ عنکبوت: ٢،٣.

بەڵام ئامانجە ویستراوەکە هەندە گەورەیە بەجۆرێك، کە شایەنیەتی هەموو وزەو توانای بۆ بخرێتە گەڕ، لەسەروی هەمووش، پەرستنێکی بێگەردو پاکیشە بۆ خوا.

جا ئامانجەکە لە کۆتاییدا _ با تەواو بوونەکەشی چەند نەوەیەك بخایەنێ _ بە دیارخستنی نمونەیەکی شارستانی ڕاستە، بۆ ئەوەی خەڵکی لە تاریکاییەکان دەربێنێ بۆ ڕوناکی.. ﴿ وَلْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَأُوْلَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ: دەبێ لە نێو ئێوەدا کۆمەڵێك بن، فەرمان بە چاکە بدەن و ڕێ لە خراپە ببەستن؛ هەر ئەوانەش ڕزگار دەبن﴾ ال عمران:١٠٤.

* * *

بەڕاستی ئەو نمونە شارستانیەی، کە ئەمڕۆ بەرپا فیتنەو ئاشوبێکی گەورە بۆ خەڵك دەنێتەوە.. چونکە پێشکەوتنی جۆراو جۆری تێدایە، کە هەندێکیان بەڕاستی سودی هەیە بۆ خەڵکی و، بۆیان پێویستە بۆ ئەوەی ئاستی ژیانیان بەرزکاتەوە، لە هەمان کاتیشدا شکست و دابەزینی گیانی و ڕەوشتی تێدایە، کە خەڵکی دێنێتە خوار بۆ نزمتر لە گیانلەبەر.. خەڵکیش _ لەبەر دابەزینیان

مەگەر ئەوەی خوا بەزەیی پێدا هاتبێتەوە _ هەردوو شتەکە پێکـەوە وەردەگـرن، بەوەی، کە _ هەردووکیان _ لەگەڵ یەکن، دوو شتەکەش پێشکەوتن و پایەبەرزی و بەرزبوونەوەیە!! لەبەر ئەمە ئەم خەڵکە لـەو کاتـەی، کـە شکـستیان خـواردوە هەست بە تێکشکاوی و نزمیاتی خۆیـان ناکـەن، بـەڵکو وا گومـان دەبـەن، کـە بەردەوامن لە ڕێگای بەرزبوونـەوەدا مـادەم هەڵدەسـتن بـە ئەنجامـدانی جۆرەهـا پێشکەوتن، کە ئەو شارستانیەتە بۆیان دەرەخسێنێ و ڕێگەیان بۆ خۆش دەکات..

خەڵکی لە شارستانیەتە لە نێوان خێرو شەڕ جویێ ناکرێتـەوە ، بـۆ ئـەوەی پێش برکێ لە خێر بکەن و زیادی بکەن و، هەوڵی ڕزگاربوونیان بدەن لەو شـەڕە، بە کیتابێك بڵاو بکرێتەوە، یان بە ئامۆژگاریەك، یان بە وتارێکی بەگڕو تین.

بـەڵکو پێویـستیان بەنمونەیـەکی واقعـی هەیـە، کـە خێـرو چـاکە لـەو شارستانیەتەدا بێنێتە دی _ یان بەکەمی نەبێتە ئاستەنگ لـە ڕێگایـدا _ هـەر لەو کاتەشدا لەلایەك پاك دەبێتەوە لەو پیسیەی، کە خۆی لە بێ باوەڕی (الالحـاد) دەنوێنێ، لەلایەکی تریش خۆی دەنوێنێ لەفەوزای جنسی و لاڕێی(اغراف) و ڕیـز پەڕی(شذوذ).. ئەنجا بە بەرچاو ڕونی و ڕێنمایی و، بە ڕەزامەندی و ئاسـودەییەوە بە دوای نمونەکە دەکەون.

کاتێك ئەمە ڕوو دەدات مانای وایە مرۆڤایەتی بە تەواوی بەرز بوویتـەوە، بەرزبوونەوەیەکی ڕاستەقینە، کە قەوارەی ((مرۆڤ)) دێنیتە دی.

ئەنجا ئەوانەی خاوەنی پـەیڕەو(مـنهج)ی ڕاسـتن، هـەر ئـەوان مرۆڤایـەتی ڕێنمویی دەکەن بۆ ئەم نمونەیە ڕاستە، کە ئەوانە ڕاسپاردراون بـە گەیانـدنی ئـەم نمونەیە بە ڕاسپاردەییەکی تەواو؟!

* * *

بەرپەرچو وەڵامدانەوەی ڕاستەقینەی ئـەو تاغوتـەی ئێـستا، کـە نـاو نـراوە جیهانگەری (عولمة)، بریتیە لە بە دیارخستنی ئەو نمونە ڕاستەی، کـە پێویـستە مرۆڤ لەسەری بێت، بۆ ئەوەی خەڵکی لە جیهانی واقیعـدا _ بـاوەڕ بکـەن، کـە دەکرێ مرۆڤ لە لایەنی زانست و تەکنەلۆژی و ئابووری و جەنگی و سیاسی پـێش بکەوێ لەگەڵ ئەوەشدا پارێزگاری مرۆڤایەتیەکـەی خـۆی بکـات، پارێزگـاری لـە پاکیەکەی خۆی بکات، بەرز بێت لە شـتە نزمـەکان، پـاك بێـت لـە پیـسیەکان، دادگەر بێت، هەڵـسەنگاندنی دادگەرانـە بێـت: ﴿ لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ...: ئێمە پێغەمبەرانمان نـارد بە چەند بەڵگەی ئاشکراو وێـڕای ئـەوان، کتێـب و هـۆی هەڵـسەنگاندنمان نـاردە خوار، هەتا خەڵك بێ جیاوازی لەناو یەکا ڕەفتار بکات ﴾ حدید: ٢٥.

بەڵگە نەویستە، موسوڵمانان ناتوانن ئەو دواکەوتنـەی لەلایـەنی زانـستی و تەکنـەلۆژی و ئـابووری هـەیتیان و تـێی کەوتونـە لـە مـاوەی شـەو ڕۆژێکـدا تێپەڕێنیێ، کاتێك کە کەوتنە ناو ئەو هـەموو دواکەوتنـە، هۆیەکـەی ئـەوا دوور کەوتنەوەیان بوو لە ڕاست و دروستی ئیسلام، ئەگەر موسوڵمانان ئەمڕۆش دەست پێ بکەن بۆ ئەوەی بەرەو پێـشکەوتن بـڕۆن _ ئـەوا چـەند نەوەیـەك دەخایـەنێ، بەردەوامیش جیاوازی لە نێوان پێشکەوتوەکان و دواکـەوتووەکان هـەر دەمێنـێ، بەڵکو جیاوازیەکە هەر زیاد و فراوان دەبێت لەهەر بازدانێکی نـوێ، کـە زانـست دەیهاوێ..

بەڵام ئەگەر هاتوو ملیاندا بۆ ئەو دەستەوەستانەیان و دابنیـشن و دەست بەرداری گۆڕینی حاڵ و گوزەرانیان بن، ئەوا هەرگیز سەرناکەون!

با بزانرێ ئەو شتەی ئەمڕۆ مرۆڤایەتی پێویستی پێی هەیە زیاد کردنی بەرهەم هێنانی ماددی نیە، هەروەها زیاد کردنی بەرهەم هێنانی چەکە کۆکوژەکان نیە.. بەڵکو پێویستی بە شتێکە، کە زۆر لەوە گەورەترو بەسود ترە ئەویش: ئارامی دڵ و پاکی و بێگەردی ڕۆحە.

کاتێك موسوڵمانان ئەو نمونە ڕاست و واقیعیەیان پێش کەش دەکەن، لەگەڵ کارکردنی خێرایان بۆ رزگار بوون لەو دواکەوتنەی تێی کەوتونە، لەو کاتەدا موسوڵمانان خزمەتێکیان بۆیان پێش کەش کردوە، کە هاوتای نیە، چونکە هەر ئەمەیە قوتاریان دەکات لە روخاندن و وێرانکردن، لە هەمان کاتیشدا ئیسلام ئەو پێش کەوتنە ماددیەی، کە موکرن لەسەری لێیان ناسەنێتەوەو نابات، چونکە ئیسلام هەرگیز دژی پێشکەوتنی زانستی و ماددی نەبووە، بەڵکو دژی ئەو کەم و کوریەیە، کە کاتێك ڕودەدات لە ژیانی مرۆڤ ڕودەدات کە خوایان لەبیر دەکەن و دوارۆژیان لەبیر دەکەن و ژیانی دنیایان خۆشتر دەوێت و جا کۆتایی کارو باریان _ بە گوێرەی سوننەتی خوا _ لەناو چون و وێران بونە..

* * *

ئێستا دەگەڕێینەوە سەر ئەو پرسیارەی، کە دەستمان پێی کرد: موسوڵمانان چیان هەیە بەرامبەر ئەو تاغوتە ڕامالەی، کە ڕوبەڕویان دەبێتەوە؟

بەنیسبەت زۆری ئەو ئوممەتە خاوەنی کزترین باوەڕن، ئەویش ڕق لێ بوونەوەو بوغزاندنی بەدڵە، کە ئەمە لەسەریان فەرزی عەینە، چونکە لەپاش ئەمە تۆزقاڵێك باوەڕ نامێنێ..

بزاڤی ئیسلامیش خاوەنی پرۆژەیەکی درێژ خایەنە، کە بەشی چەندەها نەوە

دەكات، بەڵام هەر لەوساتەوە پێویستە خۆی بۆ ئامادەو تەرخان بكات، كە ئەمە لەسەری فەرزی عەینە.. ئەمەش گێڕانەوەی ئەم ئوممەتەیە بۆ پەروەردەكردنی لەسەر ڕاستی و دروستی ئیسلام، بۆ ئەوەی نمونەیەكی شارستانی پێش كەش بكات، كە یارمەتی دەری خەڵكی بێت بۆ دەرچونیان لە تاریكیەكان بەرەو ڕوناكی.

هەڵوێستی عەلمانیەکان

عەلمانیەکان خۆشحاڵی خۆیان بە ئاشکرا بۆ عولەمە پیشان دەدەن، ئارامیان نەماوە بە چاودێری کردنی، مژدە دەدەن بەخێرو خۆشیەکی گشت گیر، کە لە جیهانگەری (عولمة)وە پێیان دەبەخشرێ، بۆ ئەوەی لە دواکەوتن دەرمان بێنێ بۆ نوێ خوازی.. هەندێکیشیان خۆشی ئەوە ناشارنەوە، کە جیهانگەری (عولمة) ((پاشماوەی سەدەکانی ناوەڕاست لە ژیانمان)) بۆ لا دەبات، کە هێشتا پێمان هەڵواسراوە..

یان بە گوزارشتێکی تر، ئیسلامیان بۆ لا دەبات!!

بەم جۆرە بیردەکەنەوە.. بەم جۆرەش خەون دەبینن..

بەڕاستی مرۆڤ سەری سور دەمێنێ لەو شێوە گۆڕاوە، کە بە چاوی کەسانی تر مێژوی خۆی دەخوێنێتەوە، هەروەها بە تەرازوی کەسانی تر خۆی دەکێشێ، هەروەها خۆی لە دەست دەدات وای لێدێت هەر دەڵێی ئەویش نیە!

سەدەکانی ناوەڕاست لە ئەوروپا، سەدەی تاریکایی بوون.. ئەم تاریکیەش بەسترابۆوە _ بە نەفامی _ بە ئاین، ئەگەر ئاین بێ! جا وترا ئەوروپا لە تاریکایی دەژیا، چونکە لەژێر سێبەری ئاین دا دەژیا، کاتێك ئایینی فرێدا پێش کەوت و پایە بەرز بوو و لە تاریکایی دەرچوو بەرەو ڕوناکی..

ئێمە دەزانین، کە چەرخی دینداری لە ئەوروپا چەرخی تاریکایی بووە، کاتێك ئەوروپا پێش کەوت ئایینی فرێدا. بەڵام ئێمە شایەنترین، کە دیدو بۆچونێکی ئاشکراو ڕونمان هەبێت بۆ ئەم مەسەلەیە بەو پێوەرانەی، کە ئێمە هەمانەو ئەوروپا نیەتی. هەروەها لەبەر ئەوەی ئێمە لە دەرەوەی بازنەکە داین _

یان لە دەرەوەی قەیرانەکە داین _ بە دیتنێکی گشتگیرو تواناتر دەڕوانینە مەسەلەکە، کە ڕەنگە ئەوانەی لەناوی دان بەم جۆرە نەتوانن بیبینن، ئەوانەی کەوتونەتە ژێر کاریگەری کارو کردەوەکانی و، ئەوانەی کەوتونەتە ژێر فشارو هەڵچونوکانی، کە ڕەنگە دیدو بۆچون داپۆشێ و گەندەڵی بکات.

بەڕاستی ئەوروپا هەتا ئێستا لە ئەزمون و تاقیکردنەوەی خۆی، ئاینی خوای نەناسیەوەو! بەڵکو ئاینێکی ناسیوە، کە چەند بیروبۆچونێکی مرۆڤی گومڕا دروستی کردوە، کە ئەوەی خراپی کرد خراپی کرد، پاشان ئەوەی پێی خراپ کرد پێی خراپ کرد!

هەروەها قەوارەیەکی جادو گەریانەی داهێنراوی نوسیوە، کە لە لایەن خواوە نەناردراوە، جا کاتێك هەلی بۆ ڕەخسا لەسنور دەرچوو و زۆرداری کرد، هەروەها لەسەر خەڵکی لەسنور دەرچونی گیان و لەسنور دەرچونی سامان و لەسنور دەرچونی عەقڵ و لەسنور دەرچونی سیاسەت و لەسنور دەرچونی زانستی سەپاند، کە ژیانی کردە دۆزەخێك، کە کەس بەرگەی نەگرێ، لەگەڵ ئەوەی ئەوروپا نزیکەی دە سەدە بەرگەی گرت ، پەی بەوە نەدەبرد، کە ئەم ئایینە چەند ساختەیی تێدایەو چەند ستەم کردنی تێدایە ئەگەر دوای ئەوەی لەگەڵ ئیسلام و موسوڵمانان تێکەڵ بوو ئاشنایەتی لەگەڵ کردن، هەروەکو کە لە بەندی پێشو ئاماژەمان پێی کرد.

ئا لەو کاتەدا ئەوروپا بە گۆشەی سەدو هەشتا پلەی تەواو وەچەرخا.. مرۆڤی کردە خواو لە جیاتی خوا پەرستی، کەوتە ناو ژیانی دونیا لە باتی ڕوکردنە دوا ڕۆژ، عەقڵی کردە حەکەم لەهەموو کارو بارەکان لەباتی گوتەکانی

ئایین ئەو گوتانەی کلێسە بەناوی ئایین گوتویەتی..

ئەوروپا ئازاد و سەربەستە لەوەی چ بە ئایینەکەی خۆی دەکا!

بەڵام دیدو بۆچوونی ڕاست و دروست، کە نەکەوتبێتە ژێر کاریگەری و سۆز و هەڵچونەکانی جەنگ.. دیدو بۆچوونی ((عەقڵانی)) دروست.. دیدو بۆچوونی ((زانستی)) سەقامگیر، دەبوایە لە هۆکار و دەرئەنجامەکان بکۆڵێتەوەو شیان بکاتەوەو تێیان بڕوانێت بۆ ئەوەی ڕاستیەکانی شتەکە ئاشکرا بکات، کە ڕەنگە هەڵچون یاخود حەزی تۆڵە کردنەوە لە جەورو ستەمی کلێسە بزریان بکەن.

هەر لە خودی ئەو ماوەیەی ئەوروپا لە تاریکایی دەژیا، هەر لەوکاتەوە ڕوناکیەکی تروسکەداری درەوشاوەو هەڵقوڵاو لە ئایین هەبوو.. بەڵام لەو ئاینە ڕاستەکەی، کە بیرو بۆچوونی پرو پوچ تێکی نەدابوو، نە جادوگەری هەبوو نە پیاوانی ئایین، کە بە حەزی خۆیان بەسەر خەڵکیان دەسەپاندو، کاتێک زەرەریان بکردبایەوە بە زیندویی دەیان سوتاندن!

حەقە باس بکەین _ هەروەکو لەمەو بەر باسمان کرد _ کە ئەوروپا نزیک بوو بێتە ناو ئەو ئایینە، ئەگەر توندو تیژی کلێسە نەبوایە لە دژایەتی کردنی، هەروەها دژایەتی کردنی ئەو کاریگەریانەی، کە بەسەر دەرون و هزرو بیری ئەوروپاییەکانی هەبوو.

بەڵام بەهەرحاڵ دەرئەنجامی کۆتایی بێت ئەوە بوو، کە ئایین بە تێکڕایی فڕێ بدرێ و دوور بکرێتەوە لە باڵ کێشانی بەسەر واقیعی ژیاندا، یان _ لە باشترین بواردا _ سنووردار بکرێ، هەتا وای لێدێت دەبێتە پەیوەندیەکی تایبەت

لە نێوان بەندەو خودا، کە جێگایەکەشی دڵەو، هیچ پەیوەندی نیە بە واقیعی ژیانی سیاسی، یان ئابووری، یان زانستی، یان ئەخلاقی، یان هزری، یان کۆمەڵایەتی....هتد.

جارێکی تریش دەڵێن ئەوروپا ئازادو سەربەستە لەوەی چ بە ئایینەکەی خۆی دەکا!

بەڵام ئەو عەلمانیانەی ناوی ئیسلامیان هەڵگرتوەو چی وای لێکردونە هەتا هاوار بکەن بەوەی کە ئەوروپا لەمەو پێش هاواری بۆ کرد، هەروەها لە ئایین رابکەن و بانگەشەش بۆ لە ئایین ڕاکردن بکەن هەروەکو، کە ئەوروپا لەمەو پێش وای کرد، خۆ ئاینیان وەکو ئایینی ئەوان نیە، بارو دۆخیشیان وەکو بارو دۆخی ئەوروپیەکان نیە؟!

مرۆڤێك دەڵێ لەبەر ئەوەی دڕکێك لەپێی ڕاچووە کاتێك پێ دادەگرێتە سەر زەوی ئازاری دەدات، جا مرۆڤێکی تر دێت، کە پێیەکانی ساغ و سەلامەتن و دەڵێت: منیش دەمەوێ وەکو ئەم پیاوە بشەلم، چونکە شەلایەتیەکەی سەرنجی ڕاکێشاوم!!

چیمان داوە لەمە!

ئێمە باسی ئەو خۆشی و شادیە دەکەین، کە عەلمانیەکان لە بارەی جیهانگەری (عولمة)وە باسی لێوە دەکەن، هەروەها ئەو خۆشحاڵیە گەرمەی، کە هەواڵەکانیان پێش وازی لێدەکەن، هەروەها ئەو موژدانەی، کە پەخشی دەکەن بەو خێرو خۆشیەی کە لە ئەنجامی جیهانگەری (عولمة)وە پێمان دەگات!

﴿ وَإِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَإِذَا ذُكِرَ

الَّذِينَ مِن دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ: جا هەر کات ناوی خودای یەکتا بەیاد بکرێ، ئەو کەسانەی باوەڕیان بەو دونیا نیە، دڵیان بەو ناوە دەشێوێ، ئەگەر باسی جگە لە خودایان لا دەڵێن وە کەیف دێن﴾ زمر:٤٥.

لە زۆرترین ئەو موژدانەی بڵاوی دەکەنەوە _ هەروەکو هەندێکیان وتویانە _ لەناو بردنی ئایینە!

عەلمانیەکان ئەگەر بیان وتبایە ئەو واقیعەی ئەو ئوممەتە تیایدا دەژی، کە واقعێکە لەو پەڕی خراپی دایە لەهەموو بوارەکانی و، دەبێ هەر چاکی بکەین، ئەوا لەگەڵیاندا بەبێ ناکۆکی دەگەیشتینە ئەنجام، چونکە ئێمە بەردەوام ئەو ڕاستیە لە هەموو کۆڕو بۆنەیەکدا دووبارە دەکەینەوە..

بەڵام جیاوازیە ڕیشەییەکەی نێوان ئێمە و ئەوان ئەوەیە، دیدو بۆچونی ئەوان بۆ ئەو هۆیەی، کە گەیاندیتیە ئەو بارو دۆخە، هەروەها دیدو بۆچونیان بۆ ڕێگای چارەسەر کردنی ئەم بارو دۆخە. ئەوان دەڵێن بەڕاستی ((ئایین)) سەبەبکاری هەموو دەردو بەڵاو مەینەتیەکانە، چارەسەریەکەش فڕێ دانی ئایینە، یان سنوردار کردنیەتی _ هەروەکو ئەوروپا وای کرد _ ئێمەش دەڵێین دوورکەوتنەوە لەڕاستی و دروستی ئایین سەبەبکاری هەموو دەردو بەڵایەکانە، بۆیە چارەسەریش گەڕانەوەیەکی ڕاستگۆیانەیە بۆ ئەم ئایینە.

ئێمە لێرەدا دەربارەی بیرو بۆچونەکانیان مشت و مڕیان لەگەڵدا ناکەین [1].. بەڵکو مشت و مڕ لەسەر ئەو خۆشحاڵیەو موژدەکانیان دەکەین.. کە ئایا لەسەر بنچینەیەکی ڕاست چەسپاوە ؟ یان ئەوان خەون دەبینن؟ یان ئەوان ئاوات

1 / ئەم باسەمان بەدرێژی لە کیتابی (قضية التنوير فی العالم الاسلامی) ڕوون کردۆتەوە.

دەخوازن، پاشان ئاواتەکەیان بەڕاست دەزانن؟!

ئایا بەڕاستی جیهانگەری (عولمة) شەپۆلی ئیسلامی لەناو دەبا؟!

ئێمە بە پێچەوانەوە دەڕوانین، بەلکو دەڵـێین دەبێتـە هۆیـەکی بـەهێز لـە هۆیەکانی بلاوبونەوەی ڕابوونی ئیسلامی لەهەموو کون و کەلەبەرەکاندا!

﴿ يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ، هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ: گەرەکیانە تیشکی خودا هەر بەفوی دەم وەکو ژێنن. خواش تیـشکی خـۆی هـەر سەر دەخا جا با خودا نەناسانیش خۆشیان نەیە. ئەو خودایـە پێغەمبـەری خـۆی بەرێ کرد. بۆ ڕێبەری و ڕاگەیاندنی دینی ڕاست. تـا سـەری خـا بەسـەر هـەموو دینەکاندا؛ جا با بت پەرستەکانیش خۆشیان نەیە﴾ صف:٩،٨.

لە کاتی خۆی، لەسەرەتای پەنجاکاندا، ((توینبی)) مێژوو نووسـی بـەریتانی بەناوبانگ وتارێکی پێشکەش کرد بەناو نیشانی ((الاسلام والمستقبل _ ئیسلام و دوارۆژ))، کە تیایدا وتی: بەڕاستی ئێستا ئیسلام نوستوە، وەکو نوستنی یـارانی ئەشکەوت. بەلاّم نوستوو کاتێك بە ئاگادێتـەوە، هـۆی بـەئاگا هاتنـەوە هـەبوو. پێشتر ئیـسلام دووجـار بـوونی بـەهێزی خـۆی چەسـپاندوە لـە مێـژووی خـۆی، یەکەمیان کاتێك نیوەی ئیمپراتۆریەتی یۆنانی لەچەند ساتێکی کـەم دا ڕامـالّی، دووەمیان کاتێك سەرکەوت بەسـەر خـاچ پەرسـتەکان لەسـەدەکانی ناوەڕاسـتدا. ئەمڕۆش چەند گەلێکی پرۆلیتاری هەنە (مەبەستی ئەو گەلانەیـە کـە زەبـوون و سەر شۆڕن، کە شۆڕش دژی بەرپا ناکەن ، مەبەستیشی پێیان گەلانی ((جیهانی سێهەمە))) کە ڕۆژئاوا بەکاریان دێنێ بۆ بەرژەوەندی خـۆی و فـشاریان دەخاتـە

سەر. ئەنجا ئەگەر فشارەکە توندو تیژ کرا لەسەریان، ئەوا ئەو گەلانە دەجولێن بۆ ئەوەی قەوارە زەوت کراوەکەیان بگەڕێننەوە، لەو کاتەدا ئیسلام ئەو هەلە دەقۆزێتەوە بۆ ئەوەی سەرکردایەتی ئەم بزوتنەوەیە بکات و ڕابەرایەتی ئەم گەلانە بکات بۆ بەربەرەکانێیان لەگەڵ ڕۆژئاوادا.. لە کۆتاییدا وتی: هیوام وایە، کە ئەمە ڕوو نەدات!!

بەڵام ئەوەی، کە ((توینبی)) لێ ی دەترساو، هیوای وابوو ڕوونەدات، ئەوە بوو ڕویدا، ئەم ڕابوونە ئیسلامیە درووست بوو هاتە کایەوە لەگەڵ ئەو هەموو جەنگەی، کە کراوە سەری، یان بەڵکو بەهۆی ئەو جەنگانە بوو دروست بوونەکەی!

ئەمڕۆش جیهانگەری (عولمة) دێت بۆ ئەوەی هەڵوێست و ڕووداوەکە زیاتر دابگرسێنتەوە و پەرەی پێ بدات!

بەڕاستی جیهانگەری (عولمة) خراپترین و دژوارترین جۆری داگیرکەرە، کە زەوی بەخۆیەوە بینیبێ.. جۆرێکی توندو بەهێز و زۆردار، کە نایەوێت تەنها قوت و زەخیرەی گەلان بدزێت و بەکاریانبێنێ، بەڵکو دەیەوێ کەسایەتیان بسڕێتەوەو بیان کاتە دەست و پێوەند و بەندە.

کاردانەوەی چاوەڕوان کراوو پێش بینی کراو _ با پاش ماوەیەکیش بێت _ بریتیە لە شۆڕشی ئەو گەلانە بۆ ئەوەی قەوارەکەیان بگەڕێننەوە، هەروەها بجولێن و هەوڵ بدەن بۆ گێڕانەوەی ئەوەی لێیان زەوت کراوە لە کەرستە خاوەکان و سامان و، کەرامەت و هۆش و دڵیان..

ئیسلامیش دەبێتە سەرکردەی ئەم بزووتنەوە ڕزگاری خوازیە!

هەڵبەت عەلمانیەکان پڕ بەدەمی خۆیان پێ دەکەنن و پێمان دەڵێن: ئێوە خەون دەبینن، پاشان خەونەکانتان بەڕاست دەزانن، ئەوا ئەو ڕامالـە سـڕێنەرەوەتان بـۆ هاتووە، کە هیچ ناهێڵێتەوەو بەجێ نـاهێڵێ، هـیچ کەسـێکیش توانـای نیـە لـە بەرامبـەری ڕاوەسـتێ! چ جـای ئـەو بـێ هێـزو لاوازانـە، کـە کۆنەپەرسـت و دواکەوتوون، ئەوانەی لە چەرخی ڕۆشنگەری دا بە عەقڵیەتی سەدەکانی ناوەڕاست دەژین!

ئێمە دەڵێین، ئێمە زۆر واقعینە، بەچاوپۆشین لەوەی دەروونەکان دەیانەوێ، چونکە دەروونەکان بـەردەوام ئـەوە داوا دەکـەن، کـە ئارەزوویـان لێ یـە، بـەڵام هەندێك کەس هیوادەخوازن و خەونیان هەیە، بەڵام خەون دەبینن، خـەڵکانێکیش هیوادەخوازن بەڵام واقعینە، کە شوێن پێی خۆیان دەناسـنەوەو دەزانـن کۆسـپ و تەگەرەکانی ڕێگا چیە.

با ڕووداوێکی دیاری کراو وەرگرین و، با نیشانەو مانای لێدەربینین.

ئەم ڕوداوە ڕۆمانی (وليمة الأعشاب البحر)ە..

هیواو ئاواتی ئەوانەی هەستان بەدوبارە بڵاوکردنەوەی ئـەو ڕۆمانـە ئـەوە بوو، کە کۆمەڵگا بگاتە ئەو حاڵەتەی، کە جنێو بـەخواو پێغەمبەرەکـەی بـدرێ، هەروەها گاڵتە بە ئایینەکەی بکرێ، سوکایەتی و قەشمەری بەچەمك و ماناکـانی بکرێت، پاشان هیچ نەجوڵێ!

بەڵام ئەوان _ بەگەوجێتی خۆیان _ هێلە سورەکانیان بەزاند!

لەوکاتەدا ڕوداوەکە ڕویدا، کە بەبیری کـەس دا نـەدەهات، کـە ڕوبـدات، بەیەك جار ئایینە خەفەکراوەکە تەقیەوە، خەڵکانێك هەستاو غیرەتـی جـوڵا، کـە

پێش بینی نەدەکرا بجوڵێ، خەڵکانیش نارەزایی خۆیان دەربڕی کە پێش بینی نەدەکرا نا ڕەزایی دەربڕێ!

ئەو ڕوداوە ماناو بەڵگەی خۆی هەیە..

عەلمانیەکان ماوەیەك هێرشیان کردە سەر ئایین، خەڵکیش بێدەنگ بون. ئەو بێدەنگ بونەی خەڵکی تەفرەی دان و لە خشتەی بردن، بۆیە ئەوان زیاتر بەردەوام بون لە هێرش و پەلاماری خۆیان، پشت بەستو بەو هێزانەی کە پارێزگاریان لێ دەکەن لەو کاتەی هێرش دەکەنە سەر ئایین..

بەڵام ئەوان _ لە قوللە(برج)ە خوارەکانیان _ چارەسەری چەند ((کارو بارێکیان)) دەکرد، کە حەق و ناحەقی تێکەڵ دەبوو، کە کەس نەدەکەوتە ژێر کاریگەری مەگەر ژمارەیەکی دیاری کراو لە خەڵك نەبێت، ئەگەر چی بەگشتی دەبووە مایەی بێز لێ بوونەوەو نارازی بوونی خەڵکی.

بەڵام کاتێك دەست لەو کارو بارە درا کە لە (ئایین دا زەرورو گرنگە) لە پاك گرتن و پیرۆزی خواو، ڕێزگرتن لە پێغەمبەرو ڕێزگرتن لەو ئایینەی لەلایەن خواوە هاتۆتە خوار.. ئەوا لەو کاتەدا ئەوەی لەسەر یەك کەڵەکە بوو بوو هەمووی تەقیەوە، سەرەڕای ئەو هەموو ترسناکیەش، کە لە دەوری تەقینەوەکە بوون!

جیهانگەری (عولمة) هەمان گەوجیەتی ئەنجام دەدات..

هێڵە سورەکان دەبەزێنێ!

لە کۆنگرە بێ شەرمەکانیان داوای بێ سەروبەری(فوضی)ی ئاژەڵی دەکەن، داوای پێدانی شەرعیەت دەکەن بۆ خراپەو خراپەکاری و لاڕێ بون و ڕێزپەڕیی(شذوذ).. کە لەمانەدا (کودەتاچیەکان _ المتآمرون) هێڵە سورەکان

دەبەزێنن دەست دەدەن لەوەی ((لە فیترەتدا زەرورو گرنگە)) ئەنجا شتە کپ بوو پەنگ خواردوەکان دەتەقنەوە!.

ئەمە بێجگە لەو فشارە ئابوری و سیاسیەی، کە لەگەڵ عەولەمەدایە، کە لە کۆتاییدا بەرەو تەقینەوە دەڕوات..

جیهانگەری (عولمة) _ چ ئەمریکی تەواو بێت، یان جولەکەی تەواو، یان تێکەڵێکی هاوچەشنی هاوکار بێت لە ئەمریکاو جولەکە _ ئەوا لە دواجارو کۆتایدا _ زۆر بە گەوجیەتی _ دژی بەرژەوەندیەکانی خۆی کار دەکا!.

....

ئاییندەی جیهانگەری (عولمة)

غەیب و پەنهانی تەنها خوا دەیزانیّ..

﴿ قُل لَّا يَعْلَمُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّـهُ...: بڵێ: ئەوانە وا لە ئاسمانەکان و زەمیندا هەن _ لە خودا بەدەر _ لە نادیـار بـێ خەبـەرن﴾ نمـل: ٦٥.

بەڵام لێرەدا خودا چەند شێوەی کار(سنة)ێکی هەیـە، کـە بەسـەر ژیـانی مرۆڤدا تێدەپەرن ، ئەو شێوەی کارانە نە بەدوا دەکەون و نە دەگـۆڕێن، هـەروەها خوای گەورە چەند بەڵێن و هەڕەشەی هەیە بە هەمان شێوە نە دەگۆڕێن نە بـەدوا دەکەون، هـەروەها واقعێکـی بینـراو هەیـە کـە دەکـرێ ببینـرێ و ئەنـدازەگیری ئەگەرەکانی بکرێـت لـەژێر ڕۆشـنایی ئـەو سـوننەتانە و، ئـەو مـژدەو بـەڵێن و هەڕەشەو ترسانە..

ئەمانە هەمووی دەڵێن ئەو جیهانگەریە، ئـەنجا _ هـەروەکو لـە کۆتـایی بەشی پێشو گوتمان _ ئەگەر ئەمریکیەکی ڕوت بێت، یان جولەکەیەکی ڕوت، یان تێکەڵێکی هاوچەشنی هاوکار بێت لە ئەمریکاو جولەکە، ئـەوا زۆر لەسـەر ئـەم زەمینەدا ناژی هەروەکو، کە خاوەنەکانی هیواو ئاوات دەخوازن!

چونکە هەر لە سەرەتادا ئەو جیهانگـەرە پێـچەوانەی قـەدەرێکی پێـشوی خوایە، ئەویش: خەڵکی یەك ئوممەت نەبن لەسەر ئیمان، یان لەسەر کـوفر: ﴿ وَلَـوْ شَاء رَبُّكَ، لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلاَ يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ، إِلاَّ مَن رَّحِمَ رَبُّـكَ وَلِـذَلِكَ خَلَقَهُمْ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لأَمْلأَنَّ جَهَنَّمَ مِـنَ الْجِنَّـةِ وَالنَّـاسِ أَجْمَعِـينَ: پـەروەردگارت ئەگەر حەزی بکردایە، خەڵکی دنیای گشت دەکردە یەك ئایین؛ بەڵام بـە ناتـەبایی

هەر دەمێنێتەوە؛ {جا} پەروەردگاری تۆ مەگین بەزەیی پێیان بێتەوە؛ کە هەر بۆیەی دروست کردون. بڕیاری پەروەردگارت هەر دێتە جێ، کە! جەهەندەم لە جنۆکەو بنیادەم _ هەموو پڕ دەکەم _ ﴾ هود: ۱۱۸،۱۱۹.

﴿...وَلَوْ شَاء اللّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِن لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَآ آتَاكُم...:

ئەگەر خودا مەیلی لێ با، هەمووی دەکردنە یەك ئوممەت. بەڵام ویستی خودا وابوو لەو شتانەی کە پێیداون بە تاقیتان بکاتەوە.. ﴾ مائدة:٤٨.

هەموو هەوڵدانێك بۆ ئەوەی خەڵکی بەیەك ڕەنگ ڕەنگ بکرێ، کە ئەو هێزە زۆرداره فەرزی دەکا، ئەوا هەر لەسەرەتاوە هەوڵدانێکی سەرنەکەوتووە ، با لەهەندێك شوێن لەزەویدا بۆیان سەر بگرێ بۆ ماوەیەکی دیاری کراو.

سەرنەکەوتووە، چونکە پێچەوانەی ویستێکی خوای ئەزەلیە، چونکە هەر خوا ئەندازەی شتەکان دادەنێ، نەك مرۆڤ· با لە ساتەکانی لە خۆ بایی و خۆ بەخوا زانینیان وا بزانن توانادارن!

﴿ فَأَمَّا عَادٌ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ، فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي أَيَّامٍ نَّحِسَاتٍ لِّنُذِيقَهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَخْزَى وَهُمْ لَا يُنصَرُونَ: جا هۆزی عاد لە ناڕەوا خۆیان لەو سەر زەمینەدا بەزل زانی دەیانگوت: کوا؟ کێ لە ئێمە بەهێزترە؟ نەیاندیبو ئەو خودایەی ئەوانی دروست کردوە گەلێك لەوان بەهێزترە؟ هەروا بە نیشانەکانمان بێ بڕوابوون. ئەوسا ئێمە ڕەشەبایەکی بەهێزمان _ لەو ڕۆژانەدا کە شومن _ ناردە سەریان؛ ئازاری ئابڕو بەریان _ لە ژیانی ئەم دنیایەدا _ پێ بچێژن. بێگومان

سوکایەتی ئازاری ئەولاش زۆرترەو کەسیش بەهانایان نایە ﴾ فصلت: ١٥،١٦.

﴿...أَفَلَا يَرَوْنَ أَنَّا نَأْتِي الْأَرْضَ نَنقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا أَفَهُمُ الْغَالِبُونَ: ئەوندە نازانن ئێمە دێین و ئەم زەمینە _ لەهەموولا _ هەروا لێی کەم دەکەینەوە؟ ئاخۆ هەر خۆیان لەسەرن؟﴾ انبیاء:٤٤.

﴿أَوَلَمْ يَرَوْاْ أَنَّا نَأْتِي الأَرْضَ نَنقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا وَاللّهُ يَحْكُمُ لاَ مُعَقِّبَ لِحُكْمِهِ وَهُوَ سَرِيعُ الْحِسَابِ: چۆن هێشتا نەیان زانیوە ئێمە دێین و _ لەگشت لا _ کەم دەکەینەوەو فەرمان ڕەوا هەر خودایەو کەس ناتوانێ دەس کاری خودابداو زۆر زوو بەحیساب ڕادەگا؟﴾ رعد:٤١.

بەڵێ دوو بارە سەرنەکەوتووە، چونکە پێچەوانەی سوننەتێکی تری خودایە، ئەویش: دەستاو دەست کردنی ڕۆژگارە لەنێوان خەڵکیدا (واتە بەمانای سەرکەوتن و دۆراندن هەروەها بە دەسەڵات بوون و لاچوون).

﴿إِن يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِّثْلُهُ وَتِلْكَ الأيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ...: ئەگەر ئێوە بریندار بوون، دوژمنیشتان وەکو ئێوە بریندار بووە. ئێمە ئاوا لەناو خەڵکا زەمانە دەستاو دەست دەکەین﴾ ال عمران: ١٤٠.

پاشان _ لە واقیعی ئێستادا _ جیهانگەری (عولمة) لەچەند شوێنێکدا تووشی بەربەرەکانێ و ڕووبەروو بونەوە بووە! لە ئەوروپاو فەرەنساو ئەڵمانیا شەرم دەکەن لەوەی ئەمریکا ڕێگای ژیانیان بۆ دابنێ، زۆر بەتوندیش ڕادەوەستن بەرامبەر هەر هەوڵدانێك بیەوێ کەسایەتیان بسڕێتەوە، یان بیەوێ مۆرکێکی پێوەبنێت، ئەنجا چ لە جیهانی زمانەوانی بێت، یان هزر، یان ڕۆشەنبیری، یان هەڵس و کەوتی ڕۆژانە بێت، ئەمە بێجگە لە سیاسەت و ئابوری.

لە کیشوەری ئاسیاش چین و یابان هەنە، کە هەردووکیان هێزێکی بنـەڕەت و جێگیرن لە زەویدا، کە سڕینەوەو سەر شۆڕکردن و لەناو بردنی نیشانەو ئادگاری ئاسان نیە، هـەروەها تواندنـەوەی کەسـایەتیان ئاسـانیش نیـە هـەروەکو، کـە (جیهانگەری) ئارەزوو دەکـا. ئەمـە بێجگـە لـە بزاڤـی ئیـسلامی، کـە ئێـستا خەفـەکراوە بەهـەمـوو هۆکـارێکی خەفـەکردن، بـەڵام لەگـەڵ ئەوەشـدا زینـدوەو بەرامبەر هەر هەوڵدانێك ئاسانیش نیە، کە بیـەوێ زینـدە بەچـاڵی بکـات، یـان ڕێگەی لە بڵاوبونەوەی بگرێت.

❊ ❊ ❊

گریمان، جیهانگەری (عولمة) ئەمریکی بێـت،خودی ئـەمریکا لـەناوە خۆیـدا لەبەردەم هەڕەشەی ڕوخان و دارمان دایە! ئـەم گوتەیـەش وەنـەبێ بیلـێین و هـی خۆمان بێت، بەڵکو ڕۆژنامەو نوسەرو ڕووناك بیرەکانیان وا دەڵێن.

بەڕاستی ئەمریکا هێزو توانایەکی ئێجگار گەورەو زەبـەلاحی هەیـە، کـە زەحمەتە هەتا بۆ هێزەکانی تری جیهانیش بتوانێ بێتە پێشی و ڕوبەڕوی ببێتـەوە، بەڵام هێزو توانا ی ماددی لە کۆتاییدا بڕیار لەسەر چارەنوسی ئومەتەکان نـادات، یان بەکەمی بەتەنیا بڕیار لەسەر چارەنوسیان نادات.. جا کاتێك خۆش گـوزەرانی و ئاسودەیی لەسـنور دەرچـوو بـڵاو دەبێتـەوە و بەربـەرەڵڵایی و گەنـدەڵی بـڵاو دەبێتەوە (هەروەکو کە کلینتۆن لەچەند وتەیەك ئاگاداری و هۆشداری گەلەکـەی خۆی کـردەوە) کاتێـك، بـێ سـەروبەری جنـسی و لاڕێ بـون و ڕیزپـەڕیی بـڵاو دەبێتەوە، کە ئەو هەموو بەد ڕەوشتیەو بەربەرەڵڵاییە بە ئاشکرا دەکەن و داوا لە

دەستورو پەرلەمانیان دەکەن، کە شەرعیەت بدەنە ئەو شتانەو شـەرعیەت بداتـە هەڵس و کەوتە لارێ بووەکانیان.. کاتێك عـارەق و مـاددە سـڕکەرەکان و تـاوان بلاّو دەبێتەوە.. ئەمانە هەمووی پنیشانەی کـاول بـون و دارمانـە، بـا هەرچـەند هێزی ماددیش هەبێ..

ئێمە نالێین ئەمریکا سبەی بەیانی لـەناو دەچـێ و دەڕوخـێ! چـونکە بـە گوێرەی سوننەتی خوا ئەو هۆکـارە، بـەهێزو ئیجابیانـەی هەیـەتی، بـۆی هەیـە ماوەیەك تەمەنی درێژ بکات. بەلاّم دەڵێین ئەو جیهانگەریەو ئەوەی لەگەڵی دایە، پێش بینی ناکرێت و تەمەنی ئەوها درێژ بێت.

ئەگەر ئەو جیهانگەریەش جولەکەیی بێت و کاربکا لەپشت ئەمریکا، کـە ئەمەیان لە دیدو بۆچونی ئێمە ڕاسترە، ئەوا بۆ جولەکەکان مژدەو ترس هەیـە لـە کیتابی خوا: ﴿ وَقَضَيْنَا إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ لَتُفْسِدُنَّ فِي الأَرْضِ مَرَّتَيْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوًّا كَبِيرًا، فَإِذَا جَاء وَعْدُ أُولاهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَّنَا أُوْلِي بَأْسٍ شَدِيدٍ فَجَاسُواْ خِلاَلَ الدِّيَارِ وَكَانَ وَعْدًا مَّفْعُولاً، ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ الْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ وَأَمْدَدْنَاكُم بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَجَعَلْنَاكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا، إِنْ أَحْسَنتُمْ أَحْسَنتُمْ لِأَنفُسِكُمْ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا فَإِذَا جَاء وَعْدُ الآخِرَةِ لِيَسُوؤُواْ وُجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُواْ الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبِّرُواْ مَا عَلَوْاْ تَتْبِيرًا، عَسَى رَبُّكُمْ أَن يَرْحَمَكُمْ وَإِنْ عُدتُّمْ عُدْنَا...: هەر لەناو کتێبەکەدا ئاگاییمان بەنەوەی ئیسرائیل دا، کە: ئێوە لەم سـەر زەمینـە _ لە دوو هەلدا _ مل لە بەدفەری دەنێن و زۆر بە توندی بـادی هـەوایی دەنـوێنن. هەر کاتێك یەك لەو دوو هەلانە هاتـەدی، چـەند بەندەیـەکی هـەرە ئـازای خـۆم ناردنە سەر، گشت ولاّتیان لێ ئاژنین، ئەم بڕیارەش جێ بە جـێ بـوو. لـە پاشـان

کارێ وامان کرد، ئێوه لەوان بەهێزتر بن؛ هەژماریشتان فرەتر بێ و بـه دارایـی و منالیش یارمەتیمان پێ گەیاندن. ئەگەر ئێوه چاکه بکەن، چاکەی دەگەڵ خۆتـان دەکەن؛ ئەگەریش خراپەتان کرد، لەخۆتانه هەرکاتێکی بەڵێنی پاشین هاتـه جـێ، دیسان دەنێرینه سەرتان، واتان لێ کەن پەژارەو خەم له ڕوخسارتانا دیاربـێ و تـا بشچنه مزگەوتەوه _ وەك جاری پێشو که چونێ _ هـەر چێکیـشیان دەسـکەوێ تەفرو توانی کەن. بەشکۆ پەروەردگاری خۆتان بتانخاتـه بـەر بـەزەیی. ئەگـەریش بگەڕێنەوه دەگەڕێینەوه﴾ اسراء: ٤_ ٨.

یەکسانیشه _ هەروەکو که لەمەو پێش ئاماژەمان پێ کرد _ ئەو دوجـارەی، که باس کراوه له مێژودا ڕویدا بێت، یان یەکێکیان له مێژوو ڕویـدا بێـت ئـەوی تریان ئەمڕۆ ڕویدابێت.. جا ئەو گوتەیەی که خوا دەفەرموێ ﴿ وان عـدتم عـدنا: ئەگەر بگەڕێنەوه دەگەڕێینەوه﴾ ئەوا جیاکەرەوەی ئەوەیە، که ئێمه باسی دەکەین ئەو ئایەتانه دەڵێن: هەر کاتێك جولەکه بەرز و بەهێز و توانا و دەسەڵات بوون له زەوی و، خراپه و خراپەکاریان ناوه _ ئەنجا جارێك بێت یـان چـەند جـار _ ئـەوا خوای گەوره لەو بەرزیەی، که هەیانـه نزمیـان دەکاتـەوەو تـرس و بیمـی خـۆی دەهاوێته سەریان ﴿ وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ لَيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَى يَـوْمِ الْقِيَامَـةِ مَـن يَـسُومُهُمْ سُـوءَ الْعَـذَابِ...: ئـەو کاتـەش و لـەبیر بـێ کـه پـەروەردگاری تـۆ ڕایگەیانـد: دەیانکەمه بەر فەرمانی کەسانی وا که تا قیامەت _ بەتوندی _ ئازاریـان دەن﴾ اعراف: ١٦٧.

وا ئەمڕۆش له لوتکەی بەرزی دانه.. بەڵکو له مێژووی خۆیان لەمەوبـەر، هەرگیز ئەوها بەهێزو دەسەڵات نەبوینه له سەرانسەری جیهاندا.

هەر خواشە ئەندازە گیری شتەکان دەکات، حیکمەت و دانایی ئەو ئەندازە گیریەش هەر بۆ ئەوە، ئەنجا ئەگەر ئێمە حیکمەتەکەمان زانی، یان نەمانزانی.

بێگومان دانایی و حیکمەتی هەیە لەرێ پێدانی جولەکەکان و دەسەڵاتداریان لەسەر زەوی ﴿ ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ أَيْنَ مَا ثُقِفُواْ إِلاَّ بِحَبْلٍ مِّنْ اللّهِ وَحَبْلٍ مِّنَ النَّاسِ...: لەهەر جێگایەك بن، هەر ژێر چەپۆکی و زەبوونی بۆتە بەشیان، جا مەگین هەر پەیمان دەگەڵ خوداو خەڵکا بگاتە فریایانەوە﴾ ال عمران:١١٢.

ئەوان، کە ئێستا دەسەڵاتدارن، ئەوە لەسەرەتادا بە ئەندازەگیری و خوا ئەوها دەسەڵاتدارن، پاشان بەیارمەتی خەڵکیش، ئەوانەی یارمەتی یان دەدەن و پشتیان دەگرن لە جێ بە جێ کردنی پلانەکانیان.

بەڵام دانایی و حیکمەتی ئەم کاروبارە ئەوە ئێمە نایزانین، چونکە نە لە کیتابی خواو نە لە فەرموودەی پێغەمبەردا باس نەکراوە، بەڵام رەنگە خودای گەورە سزای مرۆڤایەتی بدات بەو کوفرەی کردویانە، کە هێشتا مرۆڤایەتی لەمەو پێش ئەم جۆرە کوفرەی نەکردوە، کە نکوڵی لە بوونی خوای کردووە(لە بەشێکی کەمی نەبێت) لە رێنمایەکەی لایان داوە (لە بەشی هەرە گەورەیدا). هەروەها سزای ئەو ئوممەتە ئیسلامیەش دەدات لەسەر تەمبەڵی و کەم تەرخەمیان.. بەڵکو سزای هەموان دەدات بەزاڵ بوونی جولەکە بەسەریاندا بۆ ئەوەی گوتەی خوای گەورە بێتە دی، کە دەفەرموێ ﴿ قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَى أَن يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِّن فَوْقِكُمْ أَوْ مِن تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيَعاً وَيُذِيقَ بَعْضَكُم بَأْسَ بَعْضٍ...: بڵێ: خودا توانای هەیە کە لەلای سەروتانەوە یان لەلای ژێر پاتانەوە ئازارتان بۆ بەرێ بکا، یان بتانکاتە چەند دەستەو تێکتان بەرداو ئازار لە یەکتر بچێژن﴾ انعام: ٦٥. جا حیکمەت و داناییەکە هەر چیەك بێت،

ئەوەی لێرەدا بۆمـان گرنگـە ئەوەیـە، کـە ئـەو لوتبـەرزی و هێـز و دەسـەڵاتەی جولەکەو هەروەها ئەو خراپەو خراپەکارییەی، کە دەینێنـەوە ئـەوا لەلایـەن خـوا دیاری کراوەو سنوردارکراوە ، زۆر تەمەنی درێژ نابێت، چونکە ئەمـە هـەڵاوێردو جویێ کراوەیە لە بنکەکە نەك بنکەکە خۆی بێت، ئەگەرچی بنکەکە لـە ئەنـدازەو دانانی خوا بێت، هەروەها هـەڵاوێردو جـویێ کردنەوەکـەش لـە ئەنـدازەو دانـانی خوایە.

❊ ❊ ❊

ئەمەش مانای ئەوەنیە، کە جیهانگەری شـتێکی گـرنگ نیـەو ئەوەنـدەی نابینی گرنگی پێ بدەین و لێـی بترسـێین جوولـەو بـزووتن نەکـەین بەرامبـەری.. بەڵکو جیهانگەری، گەردە لولێکی بەکارەسات و لەرپیشە هەڵکێشە..

گەردەلولیش پاش ماوەیەك هێور دەبێتەوە، بـەڵام دوایـی ئـەوەی وێرانـی کردیەو ئەوەی خراپی کردیە، خراپی کردیە کـە چـاك بوونەوەکـەی دەیـان سـاڵی گەرەکە..

بەڵکو دەڵێینە ئەو خەڵکەی، کە لەناو جیهانی ئیسلامیدان، بـە گـوێرەی تواناتان خۆتان بپارێزن لەم گەردە لولەهەڵەشەو بەکارەساتە، خۆتـان بپـارێزن بـە پلەی یەکەم بەدەست گرتن بە ئایین و ڕەوشـت و شـتە نـەگۆڕەکانتان، پاشـان بـە پلەی دووەم خۆتان بپارێزن بە بەگەڕخستنی هەموو توانایەکتان بۆ دەست خستنی زانست و شارەزایی و وەبەر هێنانی زیاتر، بەڵکو بـەو کارەتـان شـوێنەواری ئـەو کاول بوونە کەم بکەنەوە، کە لە دوای گەردەلوولەکە بەجێ دەمێنێ.

پاشان پێیان دەڵێین هەروەکو موسـی _ علیـە السـلام _ وتیـە گەلەکـەی

کاتێك، که له گەرمەی تاقیکردنەوەدا بوون: ﴿اسْتَعِينُوا بِاللّهِ وَاصْبِرُواْ إِنَّ الأَرْضَ لِلّهِ يُورِثُهَا مَن يَشَاء مِنْ عِبَادِهِ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ: هەر پشت به خودا ببەستن و خۆ ڕاگر بن؛ ئەم زەمینه هی خودایه؛ بەهەر کەسێ له بەندەکانی خۆی حەز بکا، پێی دەبەخشێ و دوارۆژیش بۆ ئەوانەیه که له خوا ترسیان هەیه﴾ اعراف: ١٢٨.

....

پێرست

پێشەکی	٥
رەهەندەکانی عەولەمە	٧
بەرپرسیاریەتی ئەممەتی ئیسلامی	١٨
موسڵمانان چیان هەیە	٤٨
مرۆڤ لەروانگەی رۆژئاوادا چییە	٥٦
هەڵوێستی عەلمانیەکان	٨١
ئایندەی جیهانگەری	٩١
پێرست	١٠٠

منتدى اقرأ الثقافي
www.iqra.ahlamontada.com

المسلمون والعولمة

محمد قطب

التفسير
بۆ بڵاوکردنەوە و ڕاگەیاندن

tafseeroffice@yahoo.com
tafseeroffice@maktoob.com
altafseer@hotmail.com

هەولێر - شەقامی دادگا - ژێر ئوتێلی شوێن پالاس
ت : ٢٢٢١٦٩٥ - ٢٢٣٠٩٠٨ - ٢٥١٨١٣٨
مۆبایل: ٢٢ ٥١ ٤٦٠ ٠٧٥٠ - ٩١ ٧٢ ١٣٨ ٠٧٧٠